

УДК 005.336.4

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ГО «ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ КОНКУРЕНЦІЇ»

№ 1 НАУКОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕЛЕКТ ХХІ»
2015 Заснований у 2010 році. Виходить 6 раз на рік.
Реєстраційне свідоцтво КВ № 19206-9006 ПР від 05.07.2012 р.

Журнал внесено до списку друкованих періодичних видань, що входять до переліку наукових фахових видань України (економічні науки) (Підстава: наказ №41 Міністерства освіти і науки України від 17.01.2014 р.)

Засновники і видавці: Національний університет харчових технологій
Громадська організація «Інститут проблем конкуренції»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2589 від 17.08.2006 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Гуткевич Світлана Олександрівна - головний редактор
доктор економічних наук, професор

Бернат Томаш - доктор, професор (Польща)

Бутнік-Сіверський Олександр Борисович - доктор економічних наук, професор

Воробйов Юрій Миколайович - доктор економічних наук, професор

Єрмошенко Микола Миколайович - доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Іванов Сергій Віталійович - доктор хімічних наук, професор

Киричок Петро Олексійович - доктор технічних наук, професор

Корінько Микола Данилович - доктор економічних наук, професор

Мусіна Аміна Аміржанівна - доктор економічних наук, професор (Казахстан)

Онщенко Ірина Григорівна - доктор політичних наук, професор

Руденко-Сударєва Лариса Володимирівна - доктор економічних наук, професор

Федулова Ірина Валентинівна - доктор економічних наук, професор

Юренієнє Віргінія - доктор, професор (Литва)

Солоха Дмитро Володимирович - відповідальний секретар
доктор економічних наук, доцент

Мова видання: українська, російська, англійська.

Програмні цілі видання: розвиток науки і освіти, популяризація економічних знань, формування економічного типу мислення, інформування наукового середовища про сучасні дослідження та розробки в сфері економіки.

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів.

Редакційна колегія матеріали не повертає.

Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів.

У разі передруку посилання на журнал «Інтелект ХХІ» обов'язково.

Адреса наукового журналу «Інтелект ХХІ»:

<http://intelligence.org.ua>

E-mail: intelekt21@mail.ru

Технічний секретар – Дунда С.П., к.е.н., доц.

Офіційний сайт <http://intelligence.org.ua>

Підписано до друку 27.02.2015 р. Формат 70x100 $\frac{1}{16}$. Папір офсетний.

Друк офсетний. Обл. вид. арк. 11,45. Ум. др. арк. 59,1.

Тираж 100 прим. Замовлення № 16-286

Друк з оригінал-макету НТУУ «КПІ» ВПК «Політехніка»

Свідоцтво ДК № 1665 від 28.01.2004 р.

03056, м. Київ, вул. Політехнічна, 14, корп. 15. Тел. (044) 406-81-78

ІНТЕЛЕКТ ХХІ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 1'2015

З М І С Т

I. СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Віткаускайте І.

Моделі галузей культури: датська та литовська кіноіндустрії 6

Міненко М. А.

Принципи побудови первинних товариств Німеччини 17

II. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Котков С. В.

Актуальні питання управління ефективністю діяльності підприємств цукрової промисловості України 26

Матвєєв В. В.

Шляхи підвищення конкурентного потенціалу виноробних підприємств України 35

Соломчук Л. М.

Агропромислова інтеграція – як фактор підвищення ефективності функціонування підприємств м'ясопродуктового підкомплексу 42

Тараненко Г. Г.

Сучасні підходи до державного регулювання продовольчої політики 50

Шендерівська Л. П.

Основні напрями розвитку підприємств поліграфічної галузі 56

III. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Веклич В. О.

Теоретичні основи правового регулювання інвестиційної діяльності в харчовій промисловості 63

Гуткевич С. О., Завадських Г. М.

Інвестиційна стратегія аграрного сектору 70

Пріб К. А.

Інвестиційна складова управління розвитком підприємства 77

Якимчук Т. В.

Методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії 86

IV. БІЗНЕС ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

Сидоренко П. О.

Вплив науково-технічного прогресу на розвиток ринку праці 92

ІНФОРМАЦІЯ

99

ИНТЕЛЛЕКТ XXI

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

№ 1'2015

СОДЕРЖАНИЕ

I. МИРОВАЯ ЭКОНОМИКА И МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

Виткаускайте И. Модели отраслей культуры: датская и литовская киноиндустрии	6
Миненко М. А. Принципы построения первичных товариществ Германии	17

II. НАЦИОНАЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА

Котков С. В. Актуальные вопросы управления эффективностью деятельности предприятий сахарной промышленности Украины	26
Матвеев В.В. Пути повышения конкурентного потенциала винодельческих предприятий Украины	35
Соломчук Л. Н. Агропромышленная интеграция - как фактор повышения эффективности функционирования предприятий мясопродуктового подкомплекса	42
Тараненко А. Г. Современные подходы к регулированию продовольственной политики	50
Шендеровская Л. П. Основные направления развития предприятий полиграфической отрасли	56

III. ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Веклич В. А. Теоретические основы правового регулирования инвестиционной деятельности в пищевой промышленности	63
Гуткевич С. А., Завадских А. Н. Инвестиционная стратегия аграрного сектора	70
Приб Е. А. Инвестиционная составляющая управления развитием предприятия	77
Якимчук Т. В. Методический подход к оценке готовности предприятия к реализации инвестиционной стратегии	86

IV. БИЗНЕС И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ

Сидоренко П. А. Влияние научно-технического прогресса на развитие рынка труда	92
---	----

ИНФОРМАЦИЯ

99

INTELECT XXI
SCIENTIFIC JOURNAL

№ 1'2015

CONTENT

I. WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL RELATIONS

Vitkauskaitė I. The models of cultural industries policy: cases of Danish and Lithuanian film industries	6
Minenko M. Principles of construction of primary societies of Germany	17

II. NATIONAL ECONOMY

Kotkov S. Current issues management performance of sugar industry enterprises of Ukraine	26
Matvieiev V. Ways to improve competitive potential wineries of Ukraine	35
Solomchuk L. Agroindustrial integration as a factor of efficiency of the enterprises of meat sub complex	42
Taranenko A. Current approaches to government regulation of food policy	50
Shenderivska L. Main directions of the printing industry enterprises	56

III. INVESTMENT-INNOVATIVE ACTIVITY

Veklych V. Theoretical basis of legal regulation of investment activities in the food industry	63
Gutkevych S., Zavadskyh A. Investment strategy of agrarian sector	70
Prib K. The investment component of enterprise development management	77
Yakymchuk T. Methodical approach to assessment of the enterprise's readiness to implement an investment strategy	86

IV. BUSINESS AND INTELLECTUAL CAPITAL

Sydorenko P. The influence of technological change on labour market	92
---	----

INFORMATION

99

УДК 351.85

Vitkauskaitė I.,

MA student of Art Management programme,
Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities, ЛИТВА

THE MODELS OF CULTURAL INDUSTRIES POLICY: CASES OF DANISH AND LITHUANIAN FILM INDUSTRIES

Since the end of the 20th century, cultural industries have increasingly attracted attention in the areas of economy and politics. They are becoming the most important part of the country's culture as they generate symbolic and economic capital. In Europe and other countries of the world, cultural industries have appeared as a private business that have not needed the support from the state; however, further development of these industries and their successful competition with international corporations of cultural industries require a purposeful policy of the state. One of the major economic powers of cultural industries in most of the countries is the film industry. At the moment, the Lithuanian film industry has been causing a lot of discussions. The Lithuanian policy of cinema is going through the phase of changes. On May 1, 2012, the new Law on Cinema changing the policy of Lithuanian cinema was adopted. The new policy model of the Lithuanian cinema should be similar to the one applied in the United Kingdom and Scandinavian countries, namely the model based on the principle of arm's length. The article defines a possible framework for the policy models of cultural industries, compares the policy of the Lithuanian cinema being shaped as the analogous model of Danish cinema policy adopted in 1997.

Keywords: Model of Danish film policy, cultural industries, policy models of cultural industries, model of Lithuanian film policy.

МОДЕЛІ ГАЛУЗЕЙ КУЛЬТУРИ: ДАТСЬКА ТА ЛИТОВСЬКА КІНОІНДУСТРІЇ

Віткаускайте І.

З кінця минулого століття культурна індустрія все частіше привертає увагу економістів і політиків. Вона стає важливою частиною культури країни, створюючи певний капітал. У Європі та інших країнах світу індустрія культури розвивалася в основному як приватний бізнес, який не потребує підтримки з боку держави. Однак розвиток цієї галузі і успішна конкуренція з міжнародними корпораціями культурних індустрій вимагає цілеспрямованої політики держави. Однією з основних економічних сил галузей культури в більшості країн є кіноіндустрія. В даний час діяльність литовської кіноіндустрії викликає багато дискусій. З прийняттям нового закону (01.05.2012 р) про зміну політики кіно литовське кіномистецтво переживає фазу змін. Нова політика литовського кіно повинна бути схожа на англійську і скандинавську, а саме засновану на принципі «відстані витягнутої руки». У статті визначена можлива структура моделей галузей культури на основі порівняння кіноіндустрії Литви та Данії.

Ключові слова: модель данської політики кіно, індустрії культури, політики моделей культурних індустрій, модель політики кіно Литви.

МОДЕЛИ ОТРАСЛЕЙ КУЛЬТУРЫ: ДАТСКАЯ И ЛИТОВСКАЯ КИНОИНДУСТРИИ

Виткаускайте И.

С конца прошлого века культурная индустрия все чаще привлекает внимание экономистов и политиков. Она становится важной частью культуры страны, создавая определенный капитал. В Европе и других странах мира индустрия культуры развивалась в основном как частный бизнес, который не требует поддержки со стороны государства. Однако развитие этой отрасли и успешная конкуренция с международными корпорациями культурных индустрий требует целенаправленной политики государства. Одной из основных экономических сил отраслей культуры в большинстве стран является киноиндустрия. В настоящее время деятельность литовской киноиндустрии вызывает много дискуссий. С принятием нового закона (01.05.2012 г.) об изменении политики кино литовское киноискусство переживает фазу изменений. Новая политика литовского кино должна быть похожа на английскую и скандинавскую, а именно основанную на принципе «расстояния вытянутой руки». В статье определена возможная структура моделей отраслей культуры на основе сравнения киноиндустрии Литвы и Дании.

Ключевые слова: модель датской политики кино, индустрии культуры, политики моделей культурных индустрий, модель политики кино Литвы.

Introduction. Countries can formulate their policy of cultural industries (CI) in different ways depending on their purposes to select certain means to implement the policy and establish institutions to perform them. Based on these characteristics, it is possible to distinguish models which define the position of the state with regard to the CI, and it helps to understand the decisions of the state in terms of the CI management.

One of the major economic powers of cultural industries in most of the countries is the film industry. Not only does the film industry generate many job positions and a great part of the GNP, it also has other positive economic “side effects” like encouraging the interest in the country, its awareness and attracting qualified workers of the creative industry (Oxford Economics, 2012).

Currently, a lot of discussions in Lithuania are generated because of the current policy of the film industry since the Lithuanian film policy experiences the transition phase: from the long-lasting state-funded (paternalistic) model to the arm’s length model.

On May 1, 2012, the new Law on Cinema has been adopted which regulates the activities of the Lithuanian Film Centre (LFC) as the institution that implements the Lithuanian film policy. The establishment of this institution generated a lot of discussions. The Independent Producers Association of Lithuania argued that film creators have not been approached for discussions when creating the LFC and that its structure has been created by the head of the LFC. Therefore, it is feared that LFC might become a bureaucratic structure. Filmmakers union had some doubts about the version of the LFC statute as it implied the LFC’s intention to intervene with the creative process itself and to control it (Domeikaitė 2012). Therefore, when creating the new model in the Lithuanian film policy, it is worth comparing it with the same model operating in another country. Denmark can be taken as an example of such country as it is similar to Lithuania in terms of its area

and the arm's length model in the film policy which has been applied since 1997 when Danish Film Institute was created.

The aim of the paper is to reveal the model of the policy of cultural industries in Lithuanian and Danish cinema policies.

To achieve the aim, the following objectives have been set:

- 1) To describe the policy models of cultural industry.
- 2) To reveal the advantages/disadvantages of a policy model of a particular cultural policy area (film) in Lithuania as compared to the policy model of the Danish film industry.

Methodology: systematic analysis of scientific literature, document analysis, interview.

1. Application of cultural policy models in cultural industries

The CI policy is used via the means of implementation of the cultural policy, i.e. financial, legal and social-psychological ones. The measures used depend on the model of the cultural policy. According to Vilkončius, there are as many cultural policy models as there are countries (Vilkončius 2007). However, the most typical models of cultural policy can be distinguished on the basis of certain features such as aims, the type of funding, the extent of control, etc. For example, A. Rimkutė distinguishes the model of cultural policy on the basis of state control in the cultural sector:

- Liberal model: culture depends on the market;
- Patronal model: the state is the patron of culture. It funds culture but does not control its cultural functioning;
- Paternalistic model: the state actively controls the cultural sector (Rimkutė 2009).

However, the traditional art policy cannot be suitable to control the CI (Pratt 2005); therefore, each section of the cultural policy can have its own policy model. For example, the policy of heritage is pursued in accordance with the state model in almost all countries, and the policy of promotion of culture is pursued in terms of the liberal one. Further in the article possible CI models will be defined based on the classification of the models of cultural policy as the paternalistic, the patronal and the liberal.

Paternalistic model of the cultural industries policy. The main principle of the paternalistic CI policy model is active participation of the state in the CI, which is expressed most evidently through direct funding. The state is directly funding the CI most of the time. The funding is awarded through the Ministry of Culture or a relevant department (Hillman–Chartrand 1989). Institutional and programmatic funding. CI do not depend on the market factors. However, in most countries, CI has been independently developing the area of cultural business with the state not taking active interest in it. Paternalistic model could be popular only in those cultures which are highly concerned with their national culture.

Patronal model of the cultural industries policy. The Patronal CI model is characterised by the fact that the state raises certain goals of the cultural policy, funds the implementation thereof but does not interfere with the implementation process. The main feature of this model is the funding of culture based on the arm's length principle. Funding is distributed through independent organisations, the councils of culture or art (Hillman–Chartrand 1989). The independent organisation that distributes the support (the council of culture or art) is formed by the parliament or the Ministry of Culture, yet the political institutions do not manage it directly, allowing to make autonomous decisions throughout the entire cadence (Rimkutė 2009:28). Such organisations make

decisions on the basis of the assessment provided by professional artists and cultural experts (Hillman–Chartrand 1989).

Liberal model of the cultural industries policy. The Liberal CI model is characterised by the fact that the state does not interfere with the CI activities. Mostly, it encourages indirect funding by adopting the laws which encourage businessmen to invest into the CI. They can involve tax incentives for sponsors of culture, concessions and other laws (Vilkončius 2007). Therefore, CI develop on the basis of the market conditions, and the forms of CI products and the variety thereof depends on the attitude of private supporters and the needs of consumers. This policy model is characteristic of the states which have a great amount of globally significant heritage.

2. Policy models of Lithuanian and Danish film industries

Policy model of the Danish film industry. The Ministry of Culture of Denmark in its official website declares the arm's length principle as the main principle of the entire cultural policy of Denmark "in order to ensure freedom of expression in art and culture, grants to artists are given with no political strings attached and, of course, criticism of "the establishment" is permissible. Therefore, independence and the arms-length principle are fundamentals of Danish cultural policy" (Ministry of Culture Denmark 2013). The website also explains the essence of the arm's length principle: "the arms-length principle implies that neither politicians nor the Ministry of Culture are involved in concrete subsidy allocation or act as arbiters of taste. The ministry's role is first and foremost to act as architect of the framework for an overarching cultural policy and, in collaboration with the Parliament, to set the objectives and to create the structures that form the basis for cultural policy in Denmark. Thus, neither politicians nor civil servants but independent peer groups grant money to the arts" (Ministry of Culture Denmark 2013).

By implementing these statements in Denmark, the Danish Agency of Culture has been established which coordinates the activities of various councils of independent experts. Film policy is performed by a special institution, i.e. the Danish Film Institute. The main law regulating the activity of the Danish Film Institute is The Film Act. Besides this law, other important political documents include Film Agreement 2011-2014 and Film Policy Accord 2011-2014.

Danish Film Institute. The Danish Film Institute (DFI) was established in 1997; it has three operating advisory councils of relevant areas, namely The Council for Feature Films, The Council for Short Films and Documentaries and The Museum Council.

DFI tasks established in the Film Act in 1997 are as follows:

- to subsidise the development, production, distributions and showing of Danish films;
- to spread information and knowledge of Danish films abroad;
- to ensure the conservation of films and documentation material concerning films. To ensure the availability of these collections to the public;
- to promote professional experimental film art and the development of talent by holding workshops and various seminars;
- to ensure the production of informative films, including those for educational purposes.

DFI is a state institution under the Ministry of Culture. It is administered by the Executive Committee, the members of which are appointed by the Ministry of Culture. Three members represent cultural, media and managerial expertise. One member from this committee is appointed to The Council for Feature Films, The Council for Short Films and Documentaries and The Museum Council.

The Executive Committee determines its own rules of procedure. It is in charge of the overall management of the activities of the DFI and will determine and follow up on the Institute's overall goals for the promotion of Danish films. The Committee is accountable to the Minister for Culture and it appoints a Management Board. Also, The Committee submits proposals to the Ministry of Culture which later forms the statutes.

The councils of Feature Films, Short Films and Documentaries and the Museum consult the DFI board (DFI Managing Director, Manager of the Production and Development Division, etc.) regarding the activities of the departments of feature films, short films and documentaries and the department of the museum.

At the moment, Danish Film Institute has four main departments: Audience & Promotion, Production and Development, Filmhouse and Administration. Each department has certain divisions. Audience & Promotion has three divisions: Audience & Events, Distribution & Promotion, Center for Children and Youth film which has three departments (Film-X studio, Film-Y studio and the Public Service Television Fund). Production and Development has four divisions: Development of New Talents of the Danish Cinema, Full-length Artistic/Feature Films, Short Films and Documentaries and Film Workshop. With four divisions, Filmhouse is no exception; it is further divided into the Cinematheque, Film archives, Storage and Restoration, Library and the Archive of Film Stills and Posters. The Administration Department has Management Secretariat, Internal Service and Finance and IT divisions.

Film funding in Denmark. Feature films are subsidised on the basis of several funding programmes: Commissioner Scheme, Market Scheme, and Minor Co-Production Scheme. When distributing the funding on the basis of these programmes, it is obligatory to take the Film Act and Film Agreement into consideration. The document Terms for Support to Feature Films which has been enforced in 2012 establishes that the DFI can support writing of the scripts, as well as the production of films where the full amount of the financial support is paid for the production of films in four stages, and DFI has the right to control the production constantly. Similar conditions apply to funding of Danish documentaries and short fictions. Documentaries of great artistic value are funded by the Commissioner Scheme. The DFI can also provide financial support if the film is created together with foreign film studios, yet it must comply with certain requirements established in the framework. Since 1982, no less than 25% of all subsidies have been granted to the films for children and the youth. Also, financial support can be granted by the municipalities and districts.

The department of New Danish screen development is responsible for the development of new cinema talents (less experienced directors). All films that have been subsidised by this department are broadcasted on DR and TV2 channels and can receive a permission to be distributed in film theatres.

A great deal of Danish films are funded by public service broadcasters, i.e. TV2 and DR. It is noteworthy that the DFI receives a great amount of funding from tax money which is distributed by the Ministry of Culture. Moreover, certain amount can be granted for film funding by various foreign funds, programmes and Danish film funds: FilmFyn fund grants funding for the production of various films which are created and filmed in the South Fyn island; The West Danish Film Fund funds films created in the Western Denmark; Copenhagen Film Fund is also a regional fund, yet it is a trade fund not intended for art support. The support takes the form of investment, provided the production is financially successful.

Companies which do not participate in the film industry do not allocate funds for the production of films because the private company must invest into films without any tax incentives; therefore, it is considered to be a simple investment which may not be recoverable. Denmark does not perform indirect support for the cinema: there are no tax incentives for making films, etc.

Distribution and exhibition of films in Denmark. In Denmark, film showing is managed by several institutions, namely the subdivision of the DFI's Filmhouse, the cinema Cinematheque, other Danish cinemas and the national television of Denmark.

The accessibility and distribution of films is controlled by the Minister of Culture by establishing certain rules. Currently, in order to sell films for children under 15, they must be confirmed by the Media Council assigned by the Ministry of Culture. It decides for which age group it is appropriate to show a certain film.

The DFI subsidises the screening and dissemination of the Danish cinema. Also, municipalities and districts can grant the support and loans for the distribution of films. Moreover, on the basis of the Film Agreement 2011-2014, cinemas can receive a one-time support. Funding is granted for participation in various international film festivals as well.

There is a library in the DFI Filmhouse with various research sources and literature about Danish cinema and television. Also there is the DFI archive with the collection of film stills and posters. This collection is one of the largest collections in the whole world. The archive has a great collection of films from 1941, when the first museum of the Danish cinema was established. It receives films pursuant to the Film Act: no later than in two years (after the film was shown) filmmakers must submit a copy to the DFI. The negatives that have not been submitted to the DFI cannot be destroyed.

The Center for Children and Youth film is another important department of the DFI which is responsible for the education of youth in the area of films. This centre helps children and teenagers to understand how the films are created and try it themselves. It organises various film festivals for children, seminars, conferences for media instructors and teachers. The Center for Children and Youth film consists of two parts: FILM-X studio (allows children to create and act in short films which are later recorded in the electronic medium and handed back to children) and FILM-X mobile film studio (allows children to be filmed in the actual car with background projection).

The Film School plays a very important part in the education of the Danish cinema. This country has one state school, i.e. The National Film School of Denmark. The school was established in 1996 and it is funded by the Ministry of Culture. The school educates film directors, animators, cinematographers, editors, producers, screenwriters, sound and TV specialists.

The model of the Lithuanian film industry policy. The main law regulating the activity of the film industry in Lithuania is the Law on Cinema of the Republic of Lithuania. Other important legislation: The Statute of Lithuanian Film Centre under the Ministry of Culture, the Statute of the Film Council, labour regulations of the Film Council, Funding Rules for Film Projects, Law on Copyright and Related Rights of the Republic of Lithuania and Law on Taxes of Profit.

The most important political institution governing the film policy is the Lithuanian Film Centre established in 2012 which is regulated by the Law on Cinema of the Republic of Lithuania. The activities of this institution are coordinated and controlled by the Ministry of Culture of the Republic of Lithuania. Also, Film Register managed by LFC.

Lithuanian Film Centre. The Lithuanian Film Centre is managed by a director. It is directly subordinate and accountable to the Minister of Culture. The LFC has two departments: Department of Film Production and Department of Film Promotion, Information and Heritage. Each department has separate managers who are subordinate to the director of the LFC. Its functions are similar to those of the DFI.

The Film Council is a collegial advisory institution of the LFC. It consists of creators of art, evaluators, film-makers and one representative of the LFC. All candidates to the Film Council are suggested by associations operating in the film industry. The list of suggested candidates is confirmed by the order of the LFC director.

The main form of activity of the council is a meeting, during which film projects that want to get the state funding are evaluated. Also, the results of project implementation are evaluated, and suggestions are submitted to the LFC director.

The Film Council, the head of the LFC and certain experts from the LFC participate in the meetings. If needed, they invite external experts; in the LFC itself, there are certain experts who work with foreign funds, etc. During the meetings, the Council adopts decisions about the funding of film projects based on the evaluative criteria. A special table is compiled where the project is rated in accordance with certain criteria such as the producing part, the funding part, the creative part, etc. There is also a verbal evaluation designated to evaluate the artistic part of the film.

The decision of the Film Council adopted during the meetings can be protested by the LFC if the latter has a different opinion. However, the LFC should consider and react to various proposals, yet if it has evaluated the project differently, the head of the LFC can disregard the decision made by the Film Council as it is the final authority which confirms everything and issues grants for film projects.

Film funding in Lithuania. The greatest amount of funding for cinema in Lithuania is distributed by the LFC. When evaluating the projects, the priority to get funding belongs to a film when its film-making is joint, when the project is funded by the EU, the European Council and other international programmes and funds or for the production of films if no less than 80 per cent of funding will be spent in Lithuania. Also, there is the maximum possible amount for funding which can be used for the production of films. The Culture Support Foundation also funds projects of various associations which contribute to the development of the film culture, education, etc. The film can also be funded from the value added tax (60 per cent of the income from the previous year), from the distribution of films and the showing thereof in the cinemas. Moreover, municipalities can also fund. Most importantly, the film must comply with at least two film criteria indicated in the Law on Cinema.

On May 21, 2013, the Seimas agreed on certain amendments of the Law on the Tax of Income: the tax on income and the taxable profit were reduced. These amendments allow the state and the foreign business to use the tax incentives if they grant gratuitous funding to the production of Lithuanian films. The amount can reduce the income tax which is calculated for the tax period, when the certificate confirming the investment has been received.

Screening and distribution of films in Lithuania. Film register (established in 2004) is managed by the LFC. In order to screen the films in the cinemas, all films must be indexed in accordance with the age limit, except the cases when the films are exhibited in cultural events, etc.

Funding from the municipal budget can be granted for the main activity of municipal cinemas and various film projects. Also, promotion, distribution of films, etc. can be funded from the state budget. However, state funding for promotional projects is granted only when film production has been funded by the state, and if the funding has not been received, it must meet at least two criteria established in the Law on Cinema.

If the production of film has been ordered by the state and 100 per cent thereof has been funded from the state budget, the right to broadcast the film on television belongs to the Lithuanian National Radio and Television.

State archives are responsible for the storage of films. Filmmakers must submit the original film material for storage if the film has been funded by state.

The LFC does not manage film education; it is performed by other organisations operating in Lithuania. The Skalvija Cinema Centre participates in the education of youth. It has established a cinema academy for 9- and 10-graders. Besides film exhibitions and education, Skalvija organises various festivals. Another institution established in Lithuania in 2005, Meno Avilys, organises various events and courses related to cinema as well as cinema camps. Also, film digitization has been started, even though it is supposed to be the work of the LFC. The programme “Kinas mano mokykloje” (En. *Cinema in My School*) takes place as an opportunity to use films as an educational means in Lithuanian general education schools. The Lithuanian Film Academy is a public enterprise established in 2010 which fosters the Lithuanian cinematic culture, seeks to preserve the heritage of the Lithuanian cinema for future generations and to evaluate film and television actors and award the national prize of Sidabrinė Gervė (En. *The Silver Crane*). Also, it attempts to strengthen the dialogues between Lithuanian film institutions and film professionals, and to support and encourage the creative work of young Lithuanian film talents, etc. Moreover, there is the Lithuanian Filmmakers Union (est. in 1931) which supports the creative work of its members, organises various cinematic events, takes care of the copyright protection, publicises the problems of the film society, etc.

The Film Promotion and Information Office of Lithuania is responsible for the promotion of films on the Internet; it runs the project “Lithuanian Film Centre”, an online portal promoting Lithuanian film art, informs about the history of the Lithuanian cinema and collects data about Lithuanian film-makers.

In 2013, the Audiovisual Arts Industry Incubator was established. The incubator provides an opportunity to create the production of films and television, as it has all state-of-art equipment.

Similarities and differences of policy models between the Danish and Lithuanian film industries. The policy of Danish and Lithuanian film industry is based on the principle of ‘the arm’s length’. The most important political institutions are the DFI and the LFC. Both of these institutions are regulated by the Law on Cinema and perform the same function: they pursue the film policy in the country and distribute the funds from the Ministry of Culture. The Ministry of Culture in the models of both countries perform very similar functions: it forms the film policy of the country and prepares laws in the area of cinema as well as other relevant legislation. However, the Ministry of Culture of Denmark states very clearly and stresses that its policy is based on the arm’s length principle. In the meantime, the Lithuanian cultural policy is currently in the transition phase. After a long-lasting stagnation, the changes have started; the model of Lithuanian cultural

policy has been changed in both the film area and that of the culture; however, it has not contributed to any noticeable results yet.

Comparing the DFI and the LFC, a great difference can be noted considering the structures of these institutions. The DFI management and administrative apparatus (the Executive Committee and the Board managing the everyday affairs) is better developed. The LFC has a director and an administrator. The DFI Executive Committee is responsible for the DFI's activities and submitting proposals for the Ministry of Culture of Denmark. According to the law, the LFC should also submit proposals to the Ministry of Culture, participate in the formation of the film policy, yet it does not have a committee or a larger council, so it is hard to imagine them implementing this function.

The DFI has more divisions and departments which are responsible for certain areas. For example, the DFI's divisions of Production and Development department are responsible for the production and development of each type of film. These departments fund production and development of films based on certain schemes and assessment of the councils. The LFC has only two departments and no further divisions.

Speaking of funding, the sources of the funds distributed by the DFI and the LFC are different: the LFC fund consists only of the state funds and the DFI receives funding from national television broadcasters.

Both in Lithuania and Denmark, there are maximum amounts set for the production, distribution, etc. of films. It can be said that both countries distribute the funding in instalments. Moreover, in Lithuania, projects can be funded from the Culture Support Foundation, whereas in Denmark there are three funds supporting films based on their regions.

Comparing Denmark and Lithuania, there is a difference between the participation of the private capital in the film industry: private funding takes place in Lithuania; sometimes business establishments unrelated to the film industry support films. However, according to a Lithuanian film director during an interview, private funding is very scarce, no exception is the state funding. He claims that the state does not realise that the culture (not only the films) is a value in general. In Denmark, monetary funds are received from the DFI and other funds; single business companies unrelated to the film industry do not support cinema production.

In Lithuania, indirect tax incentive has been introduced for the production of films, namely the income tax relief. In this aspect, Lithuania has an advantage against Denmark where indirect funding does not take place. However, the Danish film policy pays great attention to the cinematic heritage, promotion of the film culture and education. All of this is performed by the DFI divisions. The LFC does not perform it yet and does not have such divisions. In Lithuania, cinema education is performed by different associations. Such dispersion of institutions is not a positive factor. It is noticeable from the interview with the aforementioned Lithuanian film director that film education is not performed systematically. Sometimes there are problems with cinema theatres as it is difficult to understand the principle on which they operate: sometimes they want to show Lithuanian films and sometimes they do not.

The greatest and probably the most important difference between the DFI and the LFC is the evaluation of projects and decision-making on funding. On the advisory level, there are three different services operating in the DFI: the Council for Feature Films, The Council for Short Films and Documentaries and The Museum Council. The Lithuanian Film Centre has only one joint Film

Council. It is noteworthy that advisory councils play an important role in the DFI: they evaluate projects and distribute the funding, and its decisions are irrevocable. Even though the Law on Cinema of Denmark does not claim that the decisions of the councils are obligatory, it goes without saying; otherwise, the DFI would lose its meaning and the arm's length model would collapse. The same cannot be said about the decisions of the Lithuanian Film Council; as it turned out in the interview with the chairperson of the Council, the LFC can disregard the assessment of the council. Ignoring the decisive power of the council violates one of the most important principle of the arm's length policy, i.e. distributing funds based on the decision of experts. The director of the Lithuanian Film Centre is the civil servant appointed by the Minister of Culture; therefore, if his/her word is final in making the decision, it means that the Film Centre is only the branch of the Ministry rather than the institution based on the arm's length principle.

Conclusions.

1. Based on the forms of state control and support, the CI policy models can be divided into the paternalistic, the patronal and the liberal. The main feature of the Paternalistic policy model of cultural industries is active participation of the state in the CI which is characterised by the direct funding of the state. CI do not depend on market factors. The Patronal CI model is characterised by the fact that the state raises certain goals of the cultural policy, funds the implementation thereof but does not interfere with the implementation process. The main feature of this model is the funding of culture based on the arm's length principle. The Liberal CI policy model is characterised by the fact that the state does not interfere with the CI activities and encourages indirect funding of CI with the help of the tax system.

2. Comparing the Lithuanian film policy model with Denmark, which has been applying this model for quite a while, the following advantages and disadvantages of the Lithuanian film policy model can be distinguished:

2.1. As the main institution implementing the film policy, the LFC lacks the governing body necessary for such institution, namely a board or a committee. The DFI has the Executive Committee and the board; the Executive Committee is responsible not only for the management of the DFI, but also for submitting the proposals for the Ministry of Culture of Denmark. The LFC only has a director appointed by the ministry; therefore, it is unlikely that the LFC will implement the function of formulating the film policy established in the Law on Cinema of the Republic of Lithuania.

2.2. The fact that the LFC fund is made entirely of the state budget signifies the disadvantage of the LFC concept. The DFI funding receives additional funding from the broadcasters of the national television. However, the national broadcaster of Lithuania is not supported by the subscription fee and also receives funding from the budget; at the moment, the Danish solution does not suit Lithuania and changes can be expected only after the funding reform of the national broadcaster.

2.3. Participation of private sponsors in film production can be indicated as an advantage of the Lithuanian film policy. In Denmark, separate business companies unrelated to film industry do not support the production of films. In Lithuania, the application of income tax relief has been applied.

2.4. As a disadvantage of the Lithuanian film policy model, one could mention that film education, distribution and exhibition is not assigned to its competence. All of it, alongside of other

functions related to the dissemination of films and education, are performed by the DFI, ensuring the integrity of all links of the film industry.

2.5. The greatest disadvantage of the Lithuanian film policy is the procedure of decision-making on project assessment and funding. Unclear distribution of the decision power between the Film Council and the LFC violates the most important arm's length principle, namely to base the funding on the decision of experts. Moreover, film production is funded insufficiently, etc.

1. Domeikaitė A. *Lietuvos kino centras – be kino kūrėjų* [Електронний ресурс] / A. Domeikaitė. – Режим доступу: <http://www.15min.lt/naujiena/kultura/kinas/kino-centras-be-kino-kureju-4-217806>.

2. *Oxford Economics. The Economic Impact of the UK Film Industry.* – UK: Oxford Economics, 2012.

3. Hillman–Chartrand H. *The arm's length principle and the arts: an international perspective – past, present and future* [Електронний ресурс] / H. Hillman–Chartrand, C. McCaughey. – Режим доступу: <http://www.compilerpress.ca/Cultural%20Economics/Works/Arm%201%201989.htm>.

4. *Ministry of Culture Denmark. Independence and the arms-length principle* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kum.dk/servicemenu/english/cultural-policy/independence-and-the-arms-length-principle>.

5. Pratt A.C. *Cultural industries and public policy an oxymoron?* / A.C. Pratt // *International Journal of Cultural Policy.* – 2005. – 11(1).

6. Rimkutė A. *Kultūra kaip politikos objektas* / A. Rimkutė // *Kultūros vadyba ; from J. Svičiulienė.* – Vilnius: VU press office, 2009. – T. 1.

7. Vilkončius L. *Lietuvos kultūros politika ir kultūros įstaigų veiklos administravimas* [Електронний ресурс] / L. Vilkončius. – Режим доступу: http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20110401172247/http://www.lkdtc.lt/lkdtc/mokomedz/01_Vilkoncius.pdf.

УДК 658.114.5

Міненко М. А.,

д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ПЕРВИННИХ ТОВАРИСТВ НІМЕЧЧИНИ

Досліджено різні підходи до трактування змісту принципів побудови первинних товариств Ф. Райффайзена. Охарактеризовано принципи, що використані при формуванні й організації діяльності промислових товарних та обслуговуючих кооперативів Г. Шульце-Делітча. Концептуально проведено порівняльний аналіз розглянутого організаційно-економічного інструментарію на предмет можливості використання в сучасних умовах господарювання. Акцентовано увагу на ролі В. Хааза у розбудові кооперативного середовища Німеччини з використанням його бачення основоутворюючих засад функціонування первинних товариств. Узагальнено особливості еволюційного розвитку первинних товариств Ф. Райффайзена, Г. Шульце-Делітча, В. Хааза і зазначено, що розроблені та реалізовані на практиці принципи побудови вплинули на формування фахового інституційно-спроможного соціально відповідального середовища, яке сприяє економічній і продовольчій безпеці та сталому розвитку суспільства.

Ключові слова: первинні товариства Німеччини, принципи побудови, Ф. Райффайзен, Г. Шульце-Делітч, В. Хааз, розвиток кооперативного руху, формування якісно нового середовища.

ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ ПЕРВИЧНЫХ ТОВАРИЩЕСТВ ГЕРМАНИИ

Міненко М. А.

Исследованы различные подходы к трактовке содержания принципов построения первичных товариществ Ф. Райффайзена. Охарактеризованы принципы, используемые при формировании и организации деятельности промышленных товарных и обслуживающих кооперативов Г. Шульце-Делитча. Концептуально проведен сравнительный анализ рассматриваемого организационно-экономического инструментария на предмет возможности использования в современных условиях хозяйствования. Акцентировано внимание на роли В. Хааза в развитии кооперативной среды Германии с использованием его видения основоформирующего базиса функционирования первичных товариществ. Обобщены особенности эволюционного развития первичных товариществ Ф. Райффайзена, Г. Шульце-Делитча, В. Хааза и указано, что разработанные и реализованные на практике принципы повлияли на формирование фахової інституційно-спроможної соціально відповідальної середовища, способствующей экономической и продовольственной безопасности и устойчивому развитию общества.

Ключевые слова: первичные товарищества Германии, принципы построения, Ф. Райффайзен, Г. Шульце-Делитч, В. Хааз, развитие кооперативного движения, формирование качественно новой среды.

PRINCIPLES OF CONSTRUCTION OF PRIMARY SOCIETIES OF GERMANY

Minenko M.

Different approaches to interpretation of a content of principles, that establish a primary societies by F. Raiffeisen have been analyzed. Principles by G. Schulze-Delitch, which were used in formation and organization of industrial commodity and service cooperatives characterized. Reviewed organizational and economic tools for determination an opportunity of application to modern economic conditions were conceptually conducted through comparative analysis. Attention is focused on a role of V. Haaz in building of cooperative environment in Germany via his vision of main operational principles of primary societies. Evolutionary features of primary societies by Raiffeisen F., G. Schulze-Delitch, V. Haaz were generalized, stated the principles of formation, which were developed and put into practice and impacted on formation of professional institutionally capable socially responsible environment that facilitates economic, foodstuffs security and sustainable development of society were overview.

Keywords: primary company in Germany, principles of construction, F. Raiffeisen, G. Schulze-Delitch, B. Haaz, development of the cooperative movement, formation of a qualitatively new environment.

Постановка проблеми. Сучасні підходи до побудови соціально орієнтованої ринкової економіки вимагають від учасників цього процесу використовувати позитивний досвід країн, що є лідерами в різних сегментах господарювання. В аграрно-промисловій сфері та торговому секторі економіки Європейського Союзу одне з провідних місць займає Німеччина. Такий успіх, на думку автора, пояснюється основами побудови сільськогосподарських, товарних та обслуговуючих первинних товариств, започаткованих Ф. Райффайзенем, Г. Шульце-Делітчем, В. Хаазом. Саме ці особистості розробили і почали використовувати на практиці інструментарій, що сприяв розвитку інтеграційних формувань, які з часом трансформувалися в сучасні громадські об'єднання. Таким організаційно-економічним інструментарієм слугують принципи створення і діяльності вище зазначених кооперативів. Українському виробнику і надавачу послуг доцільно знати переваги та недоліки еволюційного розвитку товариств Німеччини та вміти ефективно використовувати напрацьовані принципи для побудови результативної національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі розвитку кооперативів (первинних товариств) Німеччини приділили увагу відомі вчені, такі як М.І. Туган-Барановський, А.В. Ткач, М.Ф. Шкляр, А.І. Крашенінніков, А.П. Макаренко, С.Б. Коваленко, З.Н. Козенко та інші. Так, видатний вчений М.І. Туган-Барановський дослідив історичні аспекти становлення кооперативів В. Хааза, Ф. Райффайзена і Г. Шульце-Делітча, широко розкрив питання об'єднання кредитних кооперативів у союзи і зробив порівняння їх з кооперативами Імперського союзу Німеччини [7]. А.В. Ткач висвітлив розвиток кооперації у сільськогосподарській сфері та розглянув кооперативний банківський сектор Німеччини [6]. М.Ф. Шкляр достатньо змістовно охарактеризував принципи, що покладено в основу створення і функціонування товариств Ф. Райффайзена і Г. Шульце-Делітча [8]. А.І. Крашенінніков і А.П. Макаренко провели аналіз певних історичних дат становлення кооперативів Німеччини [3, 4]. С.Б. Коваленко і З.Н. Козенко узагальнили цілі, які ставили перед собою Ф. Райффайзен і Г.

Шульце-Делітч створюючи нові інституційні формування [2]. Водночас питанням комплексного порівняння принципів створення і діяльності первинних товариств Ф. Райффайзена, Г. Шульце-Делітча і В. Хааза не було приділено достатньо уваги. Вирішенню саме цієї мети присвячене наше дослідження.

Основні результати дослідження. Основними принципами діяльності товариств у Німеччині, що започатковані Фрідріхом Вільгельмом Райффайзеном і які трансформувалися у сьогодення, є наступні:

- солідарна відповідальність членів товариства щодо забезпечення гарантії повернення отриманого кредиту усім своїм майном (необмежена відповідальність). Цей принцип спонукає учасників формування з великою активністю відноситися до діяльності об'єднання, контролювати його роботу, пропонувати нові ідеї, вносити пропозиції й зауваги, коригувати функціональні напрями, а також формувати громадську думку на користь добросовісного повернення кредиту. Такий рівень відповідальності змушує ретельно, враховуючи особисті якісні характеристики, визначати нових кандидатів до вступу в товариство;

- відсутність вступних пайових внесків учасників і отримання початкового капіталу на основі благодійності, а потім накопичення невеликих сум за рахунок можливих вкладів членів, позичок приватних осіб, кооперативних та інших установ (безпайовий початок діяльності). Це один із головних принципів, що створює умови для вступу до товариства осіб, які не мають великих прибутків але бажають об'єднатися з метою розширення своїх можливостей;

- відсутність дивідендів (не розподіл прибутку). Достатньо специфічний принцип, який гарантує рівноправність і справедливість щодо можливості отримання не прямих колективних прибутків (навіть за умови якщо ти нічого для цього не зробив), а персоніфікованих – залежно від того, як ти зумів особисто для себе використати свою безпосередню участь у роботі товариства;

- зарахування частини прибутку товариства, як результату його колективної діяльності, у резервний фонд (створення резервного фонду). В різних галузях виробництва, в різні часи є потреба у грошах. Для одного і того ж суб'єкта господарювання ця потреба не однакова протягом року. Це стосується головним чином сільського господарства, де найбільша необхідність у коштах на весні, а головний прибуток можна отримати восени. Частково в такій ситуації знаходяться підприємства переробної і харчової промисловості, що працюють на сезонній сировині. Крім того в окремих областях може виникнути гостра потреба у грошах, що пов'язано з неврожаєм внаслідок природних катаклізмів. Саме за рахунок реалізації цього принципу товариства, через свої центральні органи, можуть регулювати грошові потоки, переводячи їх із місць накопичення у місця де відчувається їх нестача;

- створення неподільного фонду. Відповідно до цього принципу, товариство частину своїх коштів акумулює у вигляді фонду, що не підлягає розподілу. Ці кошти використовуються, у разі реорганізації або ліквідації товариства, на діяльність нового;

- достатньо обмежений район функціонування товариства, що спонукає його правління знати своїх членів персонально (локалізація діяльності товариства). При цьому достатньо повно враховуються ресурсні можливості, стратегічні й тактичні потреби учасників об'єднання, а також створюється підґрунтя для побудови довірливих і прозорих стосунків.

Разом із тим це не гальмує розвиток мережі кооперативів, побудови ступеневої системи їх взаємодії та управління, раціональний і ефективний рух ресурсів;

- заборона участі членів одного товариства у роботі іншого кредитного формування (централізація участі). Таким чином створюються умови, що мінімізують можливі зловживання зі сторони недобросовісних учасників ринку, а також відбувається певна систематизація взаємовідносин як по горизонталі, так і по вертикалі управління;

- надання позик переважно на господарчі потреби тільки членам товариства (універсальний характер діяльності). Ресурси, які направляються на збагачення капіталів господарства і диверсифікацію напрямів його роботи, а не на проїдання, постійно укріплюють виробничі потужності, дають можливість робочій силі більше розвивати свою ефективність і збільшувати прибуток. Це призводить до гарантії погашення отриманого кредиту. Крім того правління, яке надає кредит, знає ресурсний потенціал позикоотримувача і шляхи використання ним коштів, його особисті характеристики, має можливість достовірно спостерігати за господарчою діяльністю;

- своєчасність повернення позики і відсотків по ній у касу товариства. Це гарантія стабільності функціонування об'єднання, прозорості й довірливості стосунків між його учасниками, можливість планування та реалізації стратегічних і тактичних завдань;

- визнання праці членів правління почесною і безоплатною, що забезпечує мінімізацію витрат на управління товариством (безоплатність праці керівників). Намагаючись надавати дешеві позики, товариство повинно максимально оптимізувати роботу свого апарату, а також мінімізувати ресурси на його утримання. Одним із основних кроків до цього – безоплатність роботи і посилення вимог як до позикоотримувача, так і до позикодавця. Саме тому призначення кредиту є виробничим, розмір має відповідати потребі але не перебільшувати можливості позикоотримувача. Термін користування кредитом повинен не перебільшувати 6 місяців. При цьому основними видами його забезпечення визначено:

- під особисту довіру позикоотримувача;
- під поручительство іншого члена товариства;
- під заставу продуктів або скота;

- співрозмірність пасивних і активних операцій товариства (довготермінове кредитування, визнання необхідності державної підтримки). Передбачається, що основний капітал товариства має складатися з пайових внесків його членів, але згідно принципу Ф. Райффайзена, він традиційно формується за рахунок боргу у вигляді довготермінового кредиту, який рівномірно покривається щорічними перерахуваннями від прибутку товариства. За таких умов формування основного капіталу товариства, протягом років, повинно трансформуватися у створення зростаючого публічного капіталу об'єднання, за результатами його роботи, в цілому, і кожного його учасника зокрема. Крім того для таких цілей розглядається можливість у необхідності отримання державної підтримки.

Розглянутий перелік і змістовна частина принципів Ф. Райффайзена достатньо повно розкриває організаційну і економічну сутність процесу створення і діяльності товариств. Разом із тим варто зауважити: основний акцент робиться на ключові підходи щодо встановлення грошових взаємовідносин між учасниками і створення дієвого фінансового механізму функціонування інституцій. Все це у сукупності дає можливість забезпечити стійкі,

взаємовигідні, захищені від можливих ризиків дії, спрямовані на виконання поточних завдань і досягання стратегічних цілей.

Проводячи паралель з переліком вище проаналізованого, слід зазначити, що М.Ф. Шкляр у підручнику «Економіка кредитних кооперативів» обґрунтував дев'ять принципів Ф. Райффайзена і представив їх під своїм кутом зору, а саме [8]:

- формування капіталу кредитних кооперативів на безпайовій основі. Створюючи свої кооперативи, Ф. Райффайзен розумів, що вимога про внесення значного за розміром паю буде неприйнятною для переважної більшості селянських господарств, що потребують грошової допомоги;

- спільна позика коштів об'єднаних у товариство селян під кругову поруку і забезпечення взятого кредиту всім майном членів кооперативу. Значення цього принципу полягає в тому, що кредитний кооператив міг брати в міських банках набагато більші кредити ніж окремо взятий селянин;

- виробниче призначення позик, що видаються кредитним кооперативом. Ф. Райффайзен вважав, що кредитний кооператив не може видавати своїм членам споживчі позики. На його думку, невиробниче використання позик членом кооперативу значно збільшує ризик непогашення кредиту;

- видача позик тільки членам кредитного кооперативу. Кредитний кооператив не може видавати позики невідомим позичальникам, які не перебувають у кооперативі. Що ж до членів кооперативу, то вони добре відомі один одному і несуть за зобов'язаннями кооперативу солідарну відповідальність;

- район діяльності кредитного кооперативу повинен бути відносно невеликим. Тільки за дотримання цього принципу кредитний кооператив буде в змозі контролювати виробниче використання членами отриманих кредитів;

- почесність і безоплатність адміністративної роботи в кредитних кооперативах. Члени кредитного кооперативу прагнуть отримувати в ньому дешевий кредит. Одним із способів його здешевлення є скорочення адміністративних витрат в кооперативі;

- селянин міг бути членом тільки одного кредитного кооперативу. Членство в двох або більше кооперативах не допускалося через неминучу втрату тісного особистого зв'язку між кооперативом і його членами;

- відповідність пасивних і активних операцій кредитних кооперативів. Особливість сільськогосподарського виробництва пов'язана з повільним обігом капіталу в агропідприємствах. У зв'язку з цим члени кредитних кооперативів зацікавлені в отриманні від них довгострокових кредитів;

- виплата дивідендів членами кооперативу не проводиться. Весь дохід кооперативу йшов на формування резервного фонду, а так як члени не брали участі в утворенні обігового капіталу товариства, то вони не могли претендувати на право участі в прибутках.

Співставляючи два різних підходи щодо трактування переліку і змісту принципів Ф. Райффайзена, приходимо до висновку, що загалом вони відображають філософію їх розробника, а в окремих частинах більш детально характеризують суть можливого використання. Попри все, проаналізовані принципи є основою для створення і функціонування товарних і обслуговуючих кооперативів Ф. Райффайзена, включаючи аграрні, а також для банків Райффайзен.

Водночас, на сучасному етапі розвитку економічних відносин, Група Райффайзен центральний банк (РЦБ) адаптувала окремі принципи свого засновника до вимог сьогодення і до особливостей функціонування фінансових установ. Серед головних принципів Групи РЦБ варто відмітити наступні [5]:

- майбутнє не можливе без минулого;
- ми прийшли на довго;
- успіх наших клієнтів є показником нашого власного успіху;
- з нами кращі стають ще кращими.

При цьому сьогодні банківські установи Ф. Райффайзена характеризують такі ознаки, як спрямованість на клієнта, місцева інтеграція, соціальна відповідальність та солідарність. Така стратегія дозволяє пропонувати послуги найвищої якості й в той же час вносити значний вклад у розвиток окремих національних економік.

У свою чергу запропоновані Г. Шульце-Делітчем принципи з часом також не втратили свого значення і зараз достатньо продуктивно використовуються при побудові й організації діяльності промислових товарних і обслуговуючих кооперативів та народних банків. На думку М.Ф. Шкляра, основоположні принципи діяльності кредитних кооперативів, розроблені Г. Шульце-Делітчем, зводилися до наступного [8]:

- кредитний кооператив являє собою об'єднання міських ремісників з метою забезпечення отримання коштів, необхідних для задоволення виробничих потреб. Основними критеріями прийому в члени кооперативу Г. Шульце-Делітч вважав працездатність і сумлінність працівників. Якщо сумлінний працівник потрапив у важке матеріальне становище, то він міг скористатися послугами кооперативу. Г. Шульце-Делітч взагалі виключав можливість участі непрацездатних осіб у діяльності кооперативу;

- обіговий капітал кооперативу формується за рахунок вступних і пайових внесків членів, резервного капіталу, вкладів і позик. Розмір обігового капіталу, тобто сума заощаджень і вкладів, визначався числом членів та їх потребою в кредиті;

- членом кооперативу могла стати особа, яка внесла вступний і пайовий внески. Саме за рахунок цих внесків формувався початковий капітал кооперативу. Розстрочка зі сплати внесків не допускалася;

- кооператив видавав кредити тільки членам-пайщикам. Цей принцип відповідав ідеї організації кооперативного кредиту, яка передбачала, що у кооператив об'єднуються особи, які добре знають один одного, тому позики можуть видаватися без застави – під особисту довіру членів кооперативу;

- район діяльності кредитних кооперативів не обмежувався. На думку Г. Шульце-Делітча, великий район діяльності кооперативу означав би зміцнення їх спроможності;

- члени кооперативу несуть обмежену відповідальність за його зобов'язаннями. У разі пред'явлення фінансових претензій до кооперативу, його члени відповідають за ним тільки в розмірі свого паю;

- на пайовий внесок за підсумками річної діяльності кооперативу нараховувалися дивіденди. Їх розподіл здійснювався пропорційно розміру паїв членів кооперативу;

- члени правління кооперативу отримували за свою роботу грошову винагороду. Будь-яка праця, на думку Г. Шульце-Делітча, повинна бути оплаченою.

Для аналітичної оцінки вище розглянутих принципів Ф. Райффайзена і Г. Шульце-Делітча згрупуємо їх та представимо у вигляді порівняльної таблиці (табл. 1).

Із переліку, який відображено в таблиці видно, що принципи Фрідріха Вільгельма Райффайзена і Франца Германа Шульце-Делітча корисні й сьогодні та залишатимуться в основі подальшої стратегічної розбудови сучасних інтеграційних утворень на різних управлінських рівнях. При цьому потрібно пам'ятати, що Ф. Райффайзен, фактично, розробив принципи функціонування сільських кредитних кооперативів. Його ідейна платформа спочатку базувалася, в основному, на теоретичних поглядах Г. Шульце-Делітча. Попри це рівень економічного розвитку дрібних селянських господарств – іншої соціальної групи, ніж заможні міські ремісничі господарства. Саме це спонукало Ф. Райффайзена переглянути принципи функціонування Г. Шульце-Делітча і запропонувати нові принципи, адаптовані до психологічних, соціальних, організаційних та економічних особливостей жителів сільської місцевості.

Таблиця 1. Порівняльна таблиця принципів створення і діяльності первинних товариств за Ф. Райффайзенем та Г. Шульце-Делітчем

Принципи створення і діяльності первинних товариств	
За Ф. Райффайзенем	За Г. Шульце-Делітчем
без пайовий початок	пайовий початок
не розподіл прибутку	розподіл прибутку співрозмірно до паю
визнання необхідності державної підтримки	невтручання держави
довготерміновість і короткотерміновість кредитування	короткотерміновість кредитування
почесність і безоплатність адміністративної роботи	оплата праці адміністрації кооперативу
заборона участі в інших кооперативах	можливість участі у кількох кооперативах
універсальний характер діяльності	обмеження діяльності кредитних кооперативів тільки кредитними функціями
необмежена відповідальність	обмежена відповідальність членів кооперативу по його зобов'язанням

Джерело: сформовано автором за результатами дослідження

Розглядаючи і порівнюючи принципи, започатковані Ф. Райффайзенем і Г. Шульце-Делітчем та, не оцінивши вплив на розвиток кооперативного руху особливостей, якими керувалися товариства, що входили до складу Імперської спілки сільськогосподарських товариств Німеччини, першим президентом якої був Вільгельм Хааз, ми не зможемо об'єктивно встановити причини ефективності цього процесу з кінця дев'ятнадцятого століття до сьогодення.

У зв'язку з цим варто ще раз підкреслити, що ортодоксальність принципів Ф. Райффайзена призвела до певної фінансової неспроможності товариств, які догматично їх використовували. Саме цей факт став причиною приєднання товариств Ф. Райффайзена до Імперської спілки в 1905 році, а також їх об'єднання з товариствами Г. Шульце-Делітча в 1972 році. Завдяки цьому вони не збанкрутували у кінці дев'ятнадцятого століття та забезпечили стабільність свого існування в сучасних ринкових умовах. Тому, вважаємо за

доцільне, використовуючи наукову працю М.І. Туган-Барановського «Соціальні основи кооперації», більш об'єктивно оцінити організаційно-методичну роль В. Хааза у розбудові кооперативного середовища.

Можна констатувати, що саме у період коли В. Хааз виконував функції президента Імперської спілки відбувалося формування її основних демократичних засад діяльності. Ці засади охарактеризував М.І. Туган-Барановський, проводячи порівняння принципів функціонування товариств Ф. Райффайзена і особливостей роботи кооперативів, що були членами Імперської спілки. Так вчений зазначає, що Імперська спілка сільськогосподарських товариств Німеччини, на відміну від принципів Ф. Райффайзена [7]:

- визнавала необхідність для товариства пайового капіталу і навіть достатньо значного;
- рекомендувала необмежену відповідальність для членів товариства, але допускала і обмежену відповідальність;
- не вважала за обов'язкове безоплатність служби для членів правління і наглядової ради;
- не підтримувала ідею недоторканості статутного фонду;
- її учасники мали більш спеціалізований характер діяльності, що проявлявся у делегуванні операцій із закупівлі і збуту окремим товариствам;
- надавала своїм членам повну свободу внутрішньо-організаційного будівництва і нічого їм не нав'язувала;
- мала децентралізовану систему управління, надаючи широкий простір своїм учасникам для самодіяльності.

Наведений перелік основоутворюючих засад функціонування товариств, що були членами координуючої організації, яку очолював В. Хааз, можливо і не можна прямо віднести до категорії «принципи». Разом із тим беззаперечним є той факт, що саме дякуючи такому трактуванню і, головне, використанню на практиці розглянутих базових організаційних й економічних постулатів було збережене та отримало якісно новий розвиток кооперативне середовище Німеччини і багатьох країн світу. Крім того це ще раз підкреслює заслуги В. Хааза щодо активно-позитивного впливу на цей процес.

Висновки. Узагальнюючи варто зазначити, що зародження кооперативного руху в селянському середовищі відбувалося за специфічних умов Німеччини середини дев'ятнадцятого століття. Поширення капіталістичних відносин у сільському господарстві супроводжувалося майновою диференціацією, руйнацією традиційних форм самоорганізації селянства і загальним погіршенням його умов життя. Не кращим у цей період було соціальне становище дрібних міських ремісників. За цих умов запропоновані ідеологами кооперації Ф. Райффайзеном, В. Хаазом і Г. Шульце-Делітчем нові форми взаємодопомоги і розвитку громадянського суспільства та принципи їх побудови були позитивно сприйняті широкими колами дрібновласницького населення як міста, так і села.

Переважаюча більшість середньозаможного селянства, менш пов'язаного із ринком великих міст і промислових районів, надавала перевагу товариствам Ф. Райффайзена і В. Хааза. Насамперед це зумовлювалось не обов'язковістю або мінімізованістю вступних і пайових внесків, відсутністю умови щодо застави майна та зорієнтованістю насамперед на забезпечення селян необхідними для розвитку ефективного господарства ресурсами.

Провідною рисою зазначеного типу кооперації виявилось прагнення до консолідації фінансових і господарчих можливостей вузького кола членів у межах корпоративно замкнених селянських організацій.

Натомість товариства Г. Шульце-Делітча поширились у середовищі тісно пов'язаних з ринком великих міст заможних селян. Останні прагнули з їх допомогою уникнути посередництва фінансового капіталу і у такий спосіб поліпшити власне матеріальне становище. Інтереси ж соціально-професійної групи, яку вони репрезентували (селянство), не відігравали у діяльності такого типу кооперативів великого значення. Відтак формування Г. Шульце-Делітча основну увагу приділяли не напрямку використання наданих ними кредитів, а оптимізації фінансових результатів діяльності товариства.

Визначальним загально-консолідуєчим фактором, що сприяв випереджаючому розвитку саме цих форм кооперації у Німеччині (Ф. Райффайзена, В. Хааза і Г. Шульце-Делітча), стало прагнення його учасників уникнути насамперед посередництва торговельного капіталу, перебравши на себе заготівлю і постачання продукції безпосередньо споживачу й самостійну закупівлю, а часто й виготовлення необхідних для споживання товарів та засобів праці [1]. Все це сприяло тому, що вирішення за своєю суттю різних задач учасниками кооперативного руху, які поділяли філософію принципів побудови об'єднань В. Хааза, Ф. Райффайзена і Г. Шульце-Делітча, крок за кроком наближало Німеччину до формування якісно нового середовища в якому головними орієнтирами є фаховість, інституційна спроможність, соціальна відповідальність, економічна й продовольча безпека та сталий розвиток суспільства.

1. *Зародження та розвиток сільськогосподарської кооперації в країнах Західної Європи (друга половина XIX – початок XX ст.) // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: історія. – 2008. – № 13.*

2. *Коваленко С. Б. Сельскохозяйственная кредитная кооперация / С. Б. Коваленко, З. Н. Козенко. – М. : Финансы и статистика, 2005.*

3. *Крашенинников А. И. Кооперация в современном мире / А. И. Крашенинников – М. : Экономика, 1987.*

4. *Макаренко А. П. Теория и история кооперативного движения : [учеб. пос.] / А. П. Макаренко. – М. : ИВЦ «Маркетинг», 1999.*

5. *Під європейським оберегом. За матеріалами книги «Райффайзен. Бачення, що підкорює світ» Герберта Матіса // Мій бізнес. – 2009. – № 5.*

6. *Ткач А. В. Сельскохозяйственная кооперация : [учеб. пос.] / А. В. Ткач – М. : [б.и.], 2002.*

7. *Туган-Барановський М. І. Соціальні основи кооперації / М. І. Туган-Барановський. – М. : Экономика, 1989.*

8. *Шкляр М. Ф. Экономика кредитных кооперативов : [учебн.] / М. Ф. Шкляр. – М. : Дашков и К, 2009.*

УДК 338.43 :664.1

Котков С. В.,
фінансовий аналітик,
ПАТ «Оболонь», м. Київ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

В статті досліджено питання управління ефективністю діяльності підприємств з використанням сучасного методичного інструментарію фінансового менеджменту. З врахуванням специфіки цукрової галузі визначено модель управління ефективністю діяльності. Система управління на основі показника доданої вартості є тим ключовим комплексним індикатором, в якому найбільш повно представлені фактори вартості підприємства для цілей управління в області операційної, інвестиційної та фінансової діяльності компанії. Розроблено систему показників управління ефективністю діяльності підприємств цукрової промисловості. Сформовано напрями управління ефективністю по досліджуваним підприємствам цукрової промисловості за відповідними блоками управління.

Ключові слова: ефективність, управління ефективністю, моделі управління ефективністю, система управління на основі економічної доданої вартості, блоки управління ефективністю, система показників управління ефективністю, напрями управління ефективністю підприємств цукрової промисловості

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ УПРАВЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ САХАРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

Котков С. В.

В статье исследованы вопросы управления эффективностью деятельности предприятий с использованием современного методического инструментария финансового менеджмента. С учетом специфики сахарной отрасли определена модель управления эффективностью деятельности. Система управления на основе показателя добавленной стоимости является тем ключевым комплексным индикатором, в котором наиболее полно представлены факторы стоимости предприятия для целей управления в области операционной, инвестиционной и финансовой деятельности компании. Разработана система показателей управления эффективностью деятельности предприятий сахарной промышленности. Сформированы направления управления эффективностью по исследуемым предприятиям сахарной промышленности по соответствующим блокам управления.

Ключевые слова: эффективность, управление эффективностью, модели управления эффективностью, система управления на основе экономической добавленной стоимости, блоки управления эффективностью, система показателей управления эффективностью, направления управления эффективностью предприятий сахарной промышленности

CURRENT ISSUES MANAGEMENT PERFORMANCE OF SUGAR INDUSTRY ENTERPRISES OF UKRAINE**Kotkov S.**

The paper investigates the issue of performance management of enterprises using modern methodological tools of financial management. Taking into account the specifics of the sugar industry defined model of performance management. The control system is based on the value added is the key indicator of the complex, which most fully represented factors of value for management purposes in operating, investing and financing activities of the company. The system of governance efficiency of sugar industry enterprises. Formed areas of performance management in enterprises studied sugar industry at the appropriate control unit. These lines of development of sugar industry enterprises multi-vector, but the factors responsible management and efficiency of formation based on economic value added, generating business. The model of the enterprise management efficiency will allow management to focus on key factors of strategy, build business planning and forecasting based on these parameters, get the tools and framework for an objective assessment of performance.

Keywords: *efficiency, performance management, performance management model, management system based on economic value added, performance management blocks, scorecard performance management, performance management trends sugar industry enterprises*

Постановка проблеми. У будь-якій компанії, як би успішно вона не розвивалася на своєму ринку, рано чи пізно настає момент, коли керівництво усвідомлює необхідність у структуруванні процесів, визначенні та формалізації функцій. Як правило, це відбувається, коли компанія вступає в стадію «кризи зростання» – коли разом з ростом оборотів, доходів у компанії зростає кількість проблем у взаємодії між менеджерами різних рівнів. І на цьому етапі система управління в компанії, заснована на усних домовленостях, дає все більше збоїв.

Саме в цей період будь-який грамотний керівник починає замислюватися про ефективність процесів, що відбуваються на підприємстві. І як наслідок – про можливість керувати цією ефективністю. Адже всерйоз зіткнувшись з експансією міжнародного бізнесу, компанія змушена шукати шляхи для прискорення та спрощення процесів управління, скорочення, що не приносить дохід персоналу та підвищення ефективності прийняття рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зацікавленість проблемою управління ефективністю діяльності підприємства вітчизняними авторами посилилася наприкінці 90-х років минулого століття й пов'язана насамперед із необхідністю переосмислення процесу функціонування підприємств у нових умовах. Серед учених-економістів варто відзначити наукові праці К.Р. Макконнела та С.Л. Брю [4], Т.Б. Кублікової [1], М.В. Макаренко [3], Е.Д. Леонтьєва [2], Г.М. Харисової [5], О.М. Чернеги [6], А.Д. Шеремета [7], З.Є. Шершньової [8] та багато інших. У дослідженнях авторів розглядаються питання узагальнення теоретичних та науково-практичних підходів до оцінювання ефективності діяльності сучасного підприємства в умовах трансформації ринкового простору й вивчення світового досвіду впровадження сучасних технологій управління.

Визнаючи вагомість отриманих означеними вченими наукових результатів, варто відзначити, що окремі теоретико-методичні аспекти потребують подальшого поглибленого дослідження. Зокрема, це стосується використання сучасних моделей в управлінні ефективністю діяльності підприємств та розроблення на їх основі системи показників управління ефективністю.

Мета статті. Обґрунтувати необхідність формування системи показників управління ефективністю підприємств цукрової промисловості України.

Основні результати дослідження. Проблема оцінки ефективності господарської діяльності та її джерел, в поєднанні з проблемою управління функціонуванням та розвитком підприємств, завжди була одним з основних питань економічної науки. За визначенням К. Макконелла і С. Брю, «економіка досліджує проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів або управління ними з метою досягнення максимального задоволення матеріальних потреб людини» [4]. Висуненню цієї проблеми на передній план сучасних досліджень сприяє прискорення науково-технічного прогресу і, відповідно, необхідність підвищення темпів внесення змін в діючий механізм управління.

З теоретичної позиції ефективність господарської діяльності являє собою економічну категорію, яка відображає широкий комплекс умов функціонування продуктивних сил і виробничих відносин, які у сукупності забезпечують процес розширеного відтворення. Як узагальнюючий показник результатів діяльності підприємств часто використовується показник прибутку. Але, на думку А.Д. Шеремета, прибуток в абсолютному вираженні не має властивості сукупного ефекту, він містить в собі такі фактори, як собівартість продукції, збільшення обсягу продукції, її якість і асортимент, але не відображає результати застосування ресурсів, тобто авансування капіталу, що проявляється тільки в показнику рентабельності [7]. А на думку Марка Брауна «компанія може демонструвати прибуток у бухгалтерському балансі, але у дійсності працювати у збиток, якщо згадати про вартість капіталу, необхідного для управління бізнесом. Тому прибуток може виявитися тим показником, який вводить менеджерів в оману при оцінці фінансового успіху» [1].

Низька ефективність діяльності вітчизняних підприємств спричинена переконаністю керівників у недоцільності і неможливості стратегічного підходу в нестабільному середовищі; недостатнім рівнем підготовки і кваліфікації менеджерів; слабкою теоретичною обґрунтованістю розроблених управлінських рішень; нерозвиненістю стратегічного мислення управлінських кадрів; недостатньою їх обізнаністю в теорії і практиці менеджменту.

Управління ефективністю організації (СРМ, ВРМ, ЕРМ) – концепція управління ефективністю бізнесу, що охоплює весь спектр завдань в області стратегічного і фінансового управління компанією, включає в себе такі управлінські технології як моделювання стратегії, карти збалансованих показників, процесно-орієнтоване планування і функціонально-вартісний аналіз, бюджетування і бізнес-планування, консолідовану управлінську звітність і аналіз.

Вперше поняття ВРМ було запропоновано міжнародної аналітичної компанією IDC. Її підтримала дослідницька фірма META Group. У свою чергу, Gartner Group запропонувала альтернативну аббревіатуру – СРМ (Corporate Performance Management, управління

ефективністю корпорації). Поширення отримав також акронім EPM (Enterprise Performance Management, управління ефективністю підприємства).

Ще 50 років тому американець Пітер Друкер заговорив про методіку MBO (Management by Objectives) – управління за цілями, коли діяльність співробітників оцінюється не по процесу, а по результату. При цьому результат розуміється як досягнення поставленої мети. Років 10 тому, з появою книги Роберта Каплана і Дейвіда Нортона, творців збалансованої системи показників ефективності організації (ССП), термін «управління ефективністю» міцно увійшов в сучасну бізнес реальність. До цього багато компаній орієнтувалися у своїй діяльності переважно на поточні фінансові цілі, які слабо узгоджувалися з довгостроковими цілями компанії. Стратегія, побудована на основі системи збалансованих показників, дає повне уявлення про становище компанії, відображаючи не тільки фінансові можливості компанії, але і її організацію внутрішніх бізнес-процесів.

Створення системи управління ефективністю дозволяє вирішити одну з основних завдань управління будь як великої, так і не масштабної компанії - організацію циклу планування, виконання та контролю. А так же скоротити трудовитрати, але максимізувати віддачу.

Система управління ефективністю діяльності підприємства має враховувати:

1) циклічність світового економічного розвитку та особливості трансформацій національної економіки. Як відомо, функціонування економіки підпорядковане багатьом закономірностям, однією з яких є періодичність піднесення і спадів у виробництві (циклічність економічного розвитку), такі коливання притаманні економікам усіх країн світу;

2) перевірені практикою методи, моделі, інструменти і методіки. Це є передумовою ефективного ситуаційно-ресурсного підходу в управлінні запасами, оптимізації розподілу ресурсів тощо. У нестабільному зовнішньому середовищі стратегія може бути сформульована тільки у сценарній формі («що відбудеться за певного розвитку подій»), що дає змогу побачити певну перспективу, ймовірні ризики при прийнятті рішень;

3) особливості макростабілізаційних заходів, від чого залежить використання методів, моделей та інструментів управління [6].

Технологія управління повинна передбачати розгляд декількох альтернатив поведінки підприємства, на яке впливають різноманітні зовнішні і внутрішні фактори. Зосередженість на такому підході є передумовою стабілізації положення на ринку.

В сучасних умовах розвитку підприємств України усе більше поширення й застосування одержують новітні концепції управління. Кожна модель управління ефективністю має свої особливості (табл. 1), які обумовлюють їх застосування в різних ситуаціях для різних галузей діяльності.

Для управління ефективністю діяльності підприємств цукрової галузі було використано модель, що засновано на показниках доданої вартості.

Стюарт Штерн розробив концепцію під назвою «Система управління на основі показника EVA – економічна додана вартість» (EVA-based management). Система управління на основі цього показника являє собою систему фінансового управління, що задає єдину основу для прийняття рішень основним і допоміжним персоналом і дозволяє моделювати, відстежувати, проводити й оцінювати прийняті рішення в єдиному напрямку: додавання вартості до інвестицій акціонерів. Стюарт і Штерн в якості результату впровадження

системи управління на підставі даного показника виділяють так звані 4М: вимірювання (Measurement), система управління (Management system), мотивація (Motivation), стиль мислення (Mindset) [3].

Таблиця 1. Моделі управління ефективністю підприємства

Модель	Акцент
BSC-модель Лоренца Мейсела	Персонал, ефективність співробітників
BSC-модель Нортон-Каплана	Чотири перспективи: фінанси, клієнти, внутрішні бізнес-процеси, навчання та розвиток персоналу
EVA-based management	Чотири напрямки: вимірювання, система управління, мотивація, стиль мислення
Піраміда ефективності	Ієрархічна структура управління
EP2M-модель	Чотири напрямки: обслуговування клієнтів і ринків, вдосконалення внутрішніх процесів, управління змінами і стратегією, власність і свобода

Джерело: [2].

Процес управління вартістю, згідно даного підходу, передбачає не просто розрахунок вартості компанії і величини економічної доданої вартості, а управління зміною вартості [5]. Для підвищення та управління ефективності підприємств цукрової галузі України, пропонуємо чотири базових блоки, які у сукупності відтворюють управління ефективністю діяльності підприємств цукрової галузі (рис. 1):

1. Управління виробничо-технологічною діяльністю;
2. Управління технічною діяльністю;
3. Управління організаційною діяльністю;
4. Управління фінансово-економічною діяльністю.

Рис. 1. Модель управління ефективністю діяльності підприємств

Джерело: розроблено автором

На думку автора, саме запропоновані групи показників, які відображають і обґрунтовують управління ефективністю діяльності підприємств, є дієвим спрямуванням націленим на отримання бажаного результату.

Для управління ефективністю діяльності підприємств цукрової галузі України, автором визначено систему показників, які комплексно оцінюють за відповідним напрямком виробничу технологічність, технічну діяльність, організацію, фінансову спроможність, що у сукупності націлені на досягнення ефективності управління розвитком (табл. 2).

Таблиця 2. Система показників управління ефективністю діяльності підприємств

№	Блоки управління	Показники
1	Управління виробничо-технологічною діяльністю	Вихід цукру з 1 т буряків, %
		Коефіцієнт заводу, од.
		Середньодобова потужність, т / добу
		Коефіцієнт використання потужності, од.
2	Управління технічною діяльністю	Витрати умовного палива на тону цукру, т
		Витрати умовного палива до маси перероблених буряків, %
		Амортизаційні відрахування, тис. грн
		Коефіцієнт оновлення основних засобів, од.
		Співвідношення активної частини основних засобів до середньорічної вартості основних засобів, од.
3	Управління організаційною діяльністю	Дигестія буряку, %
		Продуктивність праці, т /чол.
		Фондоозброєність, тис. грн/ чол.
4	Управління фінансово-економічною діяльністю	Чистий прибуток, тис. грн.
		Валовий прибуток, тис. грн.
		Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.
		Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.
		Операційний прибуток, тис. грн
		Витрати на оплату праці, тис. грн
		Коефіцієнт загальної ліквідності
		Коефіцієнт фінансової стійкості
Коефіцієнт чистого доходу до введених основних засобів		
5	Результуючий блок управління ефективністю	Валова додана вартість, тис. грн
		Прибуток на 1 грн валової доданої вартості, грн/ грн
		Валова додана вартість на 1 грн. собівартості реалізованої продукції, грн / грн
		Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн / грн
		Рентабельність за валовим прибутком (відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції), %

Джерело: розроблено автором.

Запропонована модель управління ефективністю діяльності підприємств за відповідними блоками показує взаємозв'язок між ними та вплив кожного з блоків на кінцевий результат – досягнення ефекту управління та вихід на результуючий блок результативних показників ефективності управління діяльності підприємств.

За допомогою системи показників управління ефективністю, підприємство спрямовано рухається до цільової мети. Система результативних показників дозволяє керівникам підприємств сконцентруватись на зонах, критичних для реалізації стратегії, обрати з великого потоку даних тільки ті, які насправді можуть бути використані для зростання ефективності підприємства. Наведена модель реалізує ідею про так зване «відповідальне» підприємство, в якому чітко визначено «хто і за що відповідає». Усі види діяльності в підприємстві повинні бути спрямовані на досягнення стратегічного результату. У даному випадку – це збільшення ефекту від діяльності, тобто валової доданої вартості підприємств цукрової галузі при одночасному зменшенні витрат.

Отже, управління ефективністю підприємств складна складова загального управління підприємств, яка характеризується змістом залучених до неї показників. Для того, щоб повноцінно управляти цим процесом необхідно розглядати всі ці показники у сукупності. Адже той або інший показник залежить від іншого прямо або побічно, його значення змінюється. Показники, що характеризують підприємство, необхідно аналізувати як порівняльну динаміку.

Виробничий досвід свідчить, що оптимальним періодом для порівняння показників вважається відрізок часу 3-5 років. Саме за цей час, на думку виробничих експертів, можна чітко відстежити ту або іншу динаміку, виявити певні закономірності й сформулювати план дій по усуненню існуючих відхилень.

Провівши діагностику показників управління ефективністю діяльності підприємств цукрової промисловості України за 2009-2013 рр., визначено напрями подальшого управління ефективністю за відповідними блоками управління по досліджуваним підприємствам (табл. 3).

Таблиця 3. Напрями подальшого управління ефективністю по досліджуваним підприємствам цукрової промисловості за відповідними блоками управління

Блок управління ефективністю діяльності	Назва підприємства	Напрями подальшого зростання ефективності діяльності	Необхідні інвестиції, млн грн
1	2	3	4
Блок 1 – Управління виробничо-технологічною діяльністю	ПАТ «Линовицький цукрокомбінат «Красний»	Підвищення якості сировини, вдосконалення технологічного процесу	15,0
	ТОВ «ІПК «Полтавазернопродукт»	Виробництво біогазу	Запроваджено; 850,0
	ПАТ «Гнідавський ц/з»	Виробництво біоетанолу	50,0
	ПАТ «Рокитнянський ц/з»	Виробництво біогазу	170,0
Блок 2 – Управління технічною діяльністю	ПрАТ «ІПК «Поділля»	Технічні заходи, спрямовані на застосування альтернативних видів палива, зниження енергоспоживання, підвищення енергоефективності виробництва цукру	Запроваджено спалювання кам'яного вугілля в парових котлах; 100,0

Продовження табл. 3

1	2	3	4
	ТДВ «Узинський ц/з»	Виробництво біоетанолу	Запроваджено; 30,0
	ТзОВ «Радехівський цукор»	Напрямок технічного переозброєння, модернізації, інвестиції в технічне переоснащення	В обсязі 150,0
Блок 3 – Управління організаційною діяльністю	ПрАТ «Поділля»	Формування територіально-виробничого комплексу	по 100,0
	ТзОВ «Радехівський цукор»	Виробництво біогазу	
		Виробництво біоетанолу	
		Розвиток підприємства на основі державно-приватного партнерства (ДПП) та спільне підприємництво	
Блок 4 - Управління фінансово-економічною діяльністю		Розвиток підприємства на основі державно-приватного партнерства (ДПП) та спільне підприємництво	
		Відміна тарифної імпоротної квоти на цукор-сирець з тростини, цукрових сиропів, відміна мінімальної ціни на цукрові буряки та цукор, впровадження виключно грошових форм розрахунків за цукросировину	

Джерело: розроблено автором з використанням даних НАЦУ «Укрцукор».

Наведені напрями розвитку підприємств цукрової промисловості різновекторні, проте відповідають чинникам управління та підвищення ефективності діяльності на основі формування економічної доданої вартості, що генерує підприємство.

Як бачимо, за результатами дослідження, підприємства цукрової промисловості України навіть в умовах кризових явищ в економіці, намагаються підвищувати ефективність своєї діяльності, проводити модернізацію, диверсифікувати діяльність і потребують розроблення науково обґрунтованих методик і відповідних напрямів для залучення інвестицій.

Висновок. Враховуючи проблеми розвитку підприємництва в післякризових умовах, можна дійти до висновку, що необхідною умовою розвитку підприємств у динамічному конкурентному ринковому середовищі є забезпечення ефективності їх діяльності. Проблема забезпечення ефективності має особливе значення для підприємств цукрової галузі, що обумовлена їх економічним та соціальним значенням, як для окремих регіонів, так і для держави в цілому. Доцільність розробки системи показників управління ефективністю підприємства полягає в тому, що ці показники є передумовою відповідних рішень, які дають змогу активно впливати на поточний стан і тенденції розвитку. Вони є індикаторами добробуту підприємства (організації, установи). Розроблена модель управління ефективністю діяльністю підприємства дозволить керівництву зосередитися на ключових факторах

стратегії, побудувати бізнес-планування та прогнозування на основі цих показників, отримати інструменти та базу для об'єктивної оцінки результатів діяльності.

З огляду на те, що цукрової галузі належить виняткова роль у підвищенні ефективності функціонування економіки в цілому, актуальність подальших досліджень цієї сфери тільки зростає. Подальших досліджень потребує система менеджменту підприємств цукрової промисловості України, перешкоди на законодавчому рівні та сучасні умови функціонування підприємств цукрової галузі.

1. Кубликова Т. Б. Современное состояние и направления инновационного развития Украины / Т. Б. Кубликова // Ринок цінних паперів України. – 2013. – № 7-8.

2. Леонтьев Е. Д. Модели и методы оценки эффективности управления малым предприятием связи: дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Е. Д. Леонтьев. – Курск, 2014.

3. Макаренко М. В. Системы показателей, модели и подходы к оценке деятельности предприятия [Электронный ресурс] / М. В. Макаренко, И. И. Малова. – Режим доступа: http://www.edit.muh.ru/content/mag/trudy/12_2008/04.pdf

4. Макконнелл К. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. В 2 т. / К. Макконнелл, С. Брю : [пер. с англ.]; Т.1. – М.: Республика, 1992.

5. Харисова Г. М. Модель экономической добавленной стоимости (EVA) и ее применение при обосновании стратегии интегрированных образований в реальном секторе экономики [Электронный ресурс] / Г. М. Харисова // Управление экономическими системами. Электронный научный журнал. – 2011. – № 36. – Режим доступа : <http://www.uecs.ru/uecs-36-122011/item/932--eva->.

6. Чернега О. М. Системний підхід до управління ефективністю діяльності організації [Електронний ресурс] / О. М. Чернега. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1764/1/>

7. Шеремет А. Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности / А. Д. Шеремет. – М.: ИНФРА-М, 2006.

8. Шериньова З. Є. Стратегічне управління : [підручник] / З. Є. Шериньова. – К.: КНЕУ, 2004.

УДК 339.137:662.2

Матвеев В. В.,*асистент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності і логістики
Національний університет харчових технологій*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано тенденції розвитку виноробної галузі України. Виявлено фактори, які сприяють якості вина, зокрема терруар, виноград, робота енолога. Розглянуто основні чинники, які стримують розвиток вітчизняних підприємств як на внутрішньому, так і на світовому ринку, а саме: сировинні, техніко-технологічні, організаційні, економічні, правові. Запропоновано рекомендації щодо підвищення конкурентного потенціалу виноробних підприємств України.

Ключові слова: виноградарство, виноробство, сорт винограду, ринок, проблеми, напрями розвитку

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ВИНODEЛЬЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

Матвеев В. В.

В статье проанализированы тенденции развития винодельческой отрасли Украины. Выявлены факторы, которые способствуют качеству вина, в частности терруар, виноград, работа энолога. Рассмотрены основные факторы, сдерживающие развитие отечественных предприятий как на внутреннем, так и на мировом рынке, а именно: сырьевые, технико-технологические, организационные, экономические, правовые. Предложены рекомендации по повышению конкурентного потенциала винодельческих предприятий Украины.

Ключевые слова: виноградарство, виноделие, сорт винограда, рынок, проблемы, направления развития.

WAYS TO IMPROVE COMPETITIVE POTENTIAL WINERIES OF UKRAINE

Matvieiev V.

Analyzed in the article trends of the wine industry of Ukraine. Identified factors that contribute to the quality of the wine, in particular terroir, grape, work enologist. Considered main factors constraining the development of domestic enterprises both in the domestic and global market, namely: raw, technical and technological, organizational, economic, legal. Found that among the many wineries problems that require urgent solution, along with the creation of an effective system of financing production, sustainable economic relations between agricultural units, processing enterprises, trade, adequate state support, poor quality of products, an important role is the stabilization and development of raw material base. Also a priority Ukraine should be the strategic development of the local product, which will be able to find its niche in the global wine market - brand "Ukrainian wine".

Key words: viticulture, winemaking, grape, market, problems, development trends.

Постановка проблеми. В умовах політичної й економічної нестабільності в Україні, вступу країни до СОТ і завершенням процесу приєднання до зони вільної торгівлі ЄС, виноробні підприємства змушені підвищувати свій конкурентний потенціал, оскільки у найближчій перспективі можуть бути витіснені з ринку іноземними виробниками.

Крім того, ряд інших проблем, таких як відсутність якісної сировинної бази для виробництва вин, наявність значної частки фальсифікованої продукції, недостатність обсягів цільового фінансування галузі за рахунок 1,5% збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства, недоступність довгострокового банківського кредитування, – призводять до суттєвого зниження рівня конкурентоспроможності підприємств виноградо-виноробного підкомплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних і практичних питань розвитку виноградарсько-виноробних підприємств України займалися провідні вітчизняні науковці: Н.В. Акименко [1], Б.В. Буркинський [9], А. Влачвей [2], Т.Н. Волошина [6], О.С. Павлова [5], О.Б. Ткаченко, О.В. Тринкаль [6], О.Ю. Чорна [1] тощо. Проте, динамічні зміни в економічній та політичній ситуації в країні наочно свідчать про гостру необхідність подальшого вивчення проблемних питань галузі та пошуку шляхів виведення її з кризи.

Мета статті. Дослідження можливостей підвищення конкурентного потенціалу виноробних підприємств України.

Основні результати дослідження. Проведені дослідження показали, що динаміка споживання вин в Україні продовжує зростати за рахунок збільшення попиту на іноземні вина та інтерес споживача до такої продукції, ніж до вітчизняної, так як за якістю вина зарубіжних виробників поки продовжують перевершувати українські. Статистика споживання тихих легких вин є чітким показником намічених тенденцій, так як саме ці вина – ключовий сегмент сучасного світового ринку вина.

Ринок рухається до різноманітності, адже це головний фактор, що визначає сферу переваг споживача в сортах і стилях вина. На ринку виноматеріалів відбуваються значні зміни в пропозиції. Сучасний споживач вина став більш демократичним: від пріоритету кількості перейшов до розуміння важливості якості. Якщо раніше багато віддавали перевагу дешевим винам (jug wines), то збільшення посадок цінних технічних сортів винограду сприяло зростанню пропозиції та попиту на міжнародному ринку виноматеріалів varietal (виноматеріали / вина, приготовані з одного сорту винограду). Крім того, «втомлений» від міжнародних сортових вин споживач на перший план ставить аборигенні сорти різних територій. Цей дуже важливий тренд, що відзначається більшістю експертів, дає можливість для розвитку самобутності та ексклюзивності виноробства безлічі країн і регіонів [2].

Сьогодні якість вина – це характерні фактори: традиції, терруар, виноград, робота енолога. Смак і аромат вина визначає місце, в якому виноград росте: вина, приготовані за ідентичною технологією з винограду одного сорту, вирощеного в різних регіонах, мають відмінні властивості. Клімат, ґрунт, рельєф місцевості справляють істотний вплив на характеристики вина: відображення особливостей місцевості в смаку і ароматі вина називають терруар [6]. Глобалізація ринку і жорстка конкуренція змусила виробників

вивчати і оптимально використовувати терруар, вибирати сорти, які забезпечують самі елегантні і багаті смаки в певних ґрунтово-кліматичних умовах. Автохтонні сорти винограду ідеально підходять для успішного вираження типових регіональних характеристик [10].

Україна має великий потенціал до випуску продукції, яка буде відображати особливий унікальний стиль вина. Але сучасний стан виноробної промисловості характеризується наявністю чинників, які стримують розвиток вітчизняних підприємств.

Нинішній стан виноградарсько-виноробної галузі України можна охарактеризувати як важкий. Вплив політичної та економічної ситуації в країні ставить під загрозу бізнес, який розвивався роками. На українському ринку виноробства виробництво скорочується катастрофічно швидко, а військові дії в Східному регіоні та анексія АР Крим значно підірвали потенціал ринку: виноробна галузь України втратила 16 000 га плодоносної площі виноградників (29% від загальної кількості в країні) і переробні потужності, які виробляли щороку понад 7 млн. декалітрів виноматеріалу (26,5% від загального виробництва). За даними асоціації «Виноградарі та винороби України», що об'єднує 82% компаній в галузі, сьогодні ліцензію на виробництво виноробної продукції мають близько 150 підприємств, з яких реально працюють не більше 50, кримських компаній із них – 20 [7].

На сьогоднішній день великою проблемою залишається налагодження роботи компаній, які знаходяться в Криму. Так, було прийнято рішення про перенесення виробництва в інші міста, щоб продовжити роботу на материковій частині України: вина ТМ «Інкерман» розливають на території Херсонської області на коньячному заводі «Таврія», ТМ «Бахчисарай» – на потужностях «Одессавинпрому» [4].

Основною причиною таких дій є недостатня кількість українських акцизних марок у виробників, що знаходяться в Криму. З цією проблемою зіткнулися абсолютно всі. Можливо, через деякий час про переміщення виробництва задумуються й інші відомі виробники.

Розвиток виноробної промисловості України стримують також й інші чинники, а саме [5; 9]:

– сировинні – скорочення площі виноградників та обсягу збору винограду; українським виноробам вкрай не вистачає власної сировини для повноцінного виробництва і доводиться здійснювати закупівлі за кордоном; відносно високою ціною на вітчизняну сировину у порівнянні з цінами на імпортовану; старіння виноградної лози; зменшення врожайності виноградників; недостатнє зрошення виноградників і забезпечення їх засобами захисту, механізації та добривами; далекою відстанню від виноградних насаджень до заводів первинного виноробства, так званим «плечем» доставки, що призводить до втрати якості сировини;

– техніко-технологічні – відсутність місткостей для зберігання винограду та виноматеріалів; високий рівень зносу обладнання й недостатнє використання існуючих потужностей; застосування застарілих технологій виробництва; труднощі в захисті від фальсифікації;

– організаційні – низька культура споживання вина; труднощі у виготовленні тари й упаковки; порушення налагодженості зв'язків між товаровиробниками та постачальниками СНД; труднощі у створенні інтегрованих структур, які включають виноградарство, переробку, транспортування, торгівлю;

– економічні – недостатнє інвестування виноградарства та виноробства; скорочення

державних дотацій на закладку виноградників; зменшення експорту виноробної продукції; скорочення споживчого попиту у зв'язку із зниженням рівня життя населення; недосконалість розподілу прибутку між виноградарями, виноробами та торговими представниками; високим рівнем алкогольної продукції, що знаходиться у нелегальному обороті; скасуванням ввізного мита на алкогольні напої, високою конкуренцією серед імпортних вин на вітчизняному ринку;

– правові – недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази; відсутність: закону на видачу ліцензії на виробництво вина підприємствам, які мають власні виноградники; закону про узгодження вимог до вина ЄС та України, пов'язаних з його виробництвом, зберіганням і транспортуванням; нормативно-правового акту, який стосується розподілу та контролю за використанням півтора відсоткового збору; нормативно-правового акту про спеціалізацію виноградників за найменуваннями та відповідність вироблених вин цим найменуванням; належністю підприємств виноробства до галузей, які не підлягають приватизації, відсутністю можливості приватизації земель під виноградними насадженнями, ризиками, пов'язаними з інвестиціями у вирощення винограду.

Усе це призводить до того, що через відсутність державної підтримки зменшується виробництво та реалізація високоякісного вітчизняного продукту повного циклу, відбувається подальше просування на ринок сурогатів, багато українських споживачів ставляться до вітчизняної винопродукції скептично, вважаючи, що винороби використовують у виробництві різного роду хімію, порошкові замітники або просто не якісну сировину.

Такий настрій споживачів робить істотний вплив на попит на українську продукцію. Тому останнім часом вітчизняні покупці перейшли на споживання імпортного вина, особливо, коли воно стало більш доступним. Наприклад, пляшку вина виробництва Молдови або навіть Чилі можна купити за ціною аналогічної української. Тому вітчизняним виноробам слід було б переглянути свою політику позиціонування і відновити лояльність споживача.

Ситуація, що склалася в галузі на сьогодні, не дає можливості подолати зазначені негативні явища. Оптимальним є комбіноване вирішення проблеми: поступове зниження імпорту виноматеріалів і наливом вина з одночасним розвитком вітчизняної сировинної бази на основі впровадження інноваційно-інтенсивних технологій виробництва винограду, які забезпечують його ефективність за рахунок зростання врожайності виноградних насаджень та підвищення якості продукції.

Для підвищення конкурентного потенціалу важливу роль відіграють дотримання правил виробництва, використання екологічно не шкідливих устаткувань, дотримання правил сертифікації продукції, розвиток нових технологій, моніторинг ринку збуту [8]. У час коли підприємства мають необмежені можливості у виборі діяльності, ресурсів, партнерів основною проблемою являється відсутність споживача, тому основним завданням підприємств є розробка якісної та доступної продукції для зацікавлення споживача. Саме споживач є рушійною силою для підвищення конкурентоспроможності підприємства. Українським підприємства потрібно шукати іноземних інвестицій та збільшувати збут товару за кордон.

Оскільки сировинна проблема є основною проблемою розвитку виноробних підприємств, а інвестиції підприємств у виноградні насадження – це довгострокове заморожування коштів, з віддачею лише після 4–5 років після закладки виноградників, а державні дотації не покривають витрати в повному обсязі, тому доцільно віднайти джерела фінансування для закладки виноградних насаджень. Необхідно вирішити проблему підвищення якості вирощування винограду на основі оптимального розміщення насаджень, спеціалізації виноградарства та виноробства та з урахуванням екологічних факторів, таких як рельєф, теплозабезпеченість, ґрунт, мікроклімат. Перспективним напрямком можна також назвати створення підприємствами вторинного виноробства власних сировинних баз на основі довгострокової оренди землі.

Значною проблемою є фальсифікована продукція. Експерти пропонують для боротьби з нею, по-перше, проводити жорсткий контроль якості винопродукції через акредитовані лабораторії профільних інститутів, як це робиться у всіх виноробних країнах світу. По-друге, експерти вважають за необхідне розвиток малих і середніх виробників, які стануть постачальниками оригінальних високоякісних вин.

Також винороби повинні поліпшити якість продукції. Наприклад, у Європі прийнята інша технологія кріплення вина: використовується більш дорогий виноградний спирт. В Україні для кріплення вина поки використовують пшеничний спирт, оскільки виноградний спирт можуть виробляти тільки підприємства державної форми власності і тільки для кінцевого виробництва. Продавати його для кріплення вина неможна [3].

Виходячи з прагнення виноробів до збільшення річного обсягу споживання вин на особу, відповідно необхідним є збільшення і виробництва продукції вітчизняними підприємствами.

Такою продукцією може бути виробництво органічного, або біодинамічного вина. Це є сучасним та актуальним кроком, тому, що у всьому світі зростає інтерес споживачів до органічних, або біопродуктів, в тому числі і до вин. Останнім часом люди приділяють все більше уваги охороні здоров'я та екологічності харчових продуктів, тому зростає значення так званих органічних продуктів. Ці вина користуються попитом, їх вже виробляють, або збираються виробляти винороби в багатьох країнах світу. Визначення та правове забезпечення терміну «органічне вино» в різних країнах відрізняються, а законодавство про використання цього терміну постійно вдосконалюється.

У світі, продажі органічних вин, за останні 10 років зросли приблизно на 25–35% [1, с. 29]. Це говорить про наявність ринку збуту цієї продукції.

Різновидом, або подальшим етапом розвитку органічних вин можна вважати біодинамічні вина. Послідовники біодинамічного виноробства описують його як просунуту форму створення органічних вин. Винороби–біодинамісти використовують розпушування землі і посів деяких трав, завдяки яким активізується діяльність певних ґрунтових бактерій, таким чином посилюється природна життєва стійкість винограду до шкідників і хвороб. Велика увага приділяється зв'язку рослин з рухом планет і фазами місяця, враховуючи сезонність яких, можна з точністю визначити яку роботу в який час необхідно проводити, підвищуючи її ефективність.

Крім виробництва органічних та біодинамічних вин у всьому світі зростає інтерес до вторинних продуктів виноробства, тому що вони мають цінні якості і приносять високу

додану вартість.

Після переробки винограду на вино залишаються вичавки, які довгий час вважалися відходами. Однак вони є відмінною вторсировиною. Наприклад, з насіння виробляють виноградне масло, фуражні корми, харчовий порошок, абразивні матеріали (дрібнозернисті речовини високої твердості, які використовуються для обробки поверхонь з металу, дерева тощо) і енотанін. На основі останнього виготовляють біологічно активні речовини, медикаментозні форми, косметичні засоби, продукти для стимулювання росту сільськогосподарських культур. З винного каменю отримують винну кислоту та її похідні, спирт. З вичавки «видобувають» цінний за своїми якостями енокраситель, відходи при виготовленні якого входять до складу добрив. В результаті зброджування виноградного соку на вино виходять дріжджі, з яких теж виробляють винну кислоту та її похідні, спирт, біогаз. І з відходів коньячного виробництва – барди можна створити такі продукти, як винна кислота, органічні добрива та біогаз.

Особливої уваги потребує такий вид продукції, яка може бути вироблена з вторинних продуктів виноробства, в тому числі з виноградної лози – біопаливо. Виробництво біопалива з відходів виноробства сприяє вирішенню проблеми утилізації відходів виноробства (того самого сміття), а також – не вимагає додаткових витрат земельних територій для вирощування рослин, необхідних для виробництва такого виду палива, а отже не відбувається і виснаження ґрунту.

Важливим фактором, що сприятиме впровадженню переробки відходів виноробства на біопаливо є те, що для його виробництва потрібно мінімальне переоснащення устаткування, яке вже існує на виноробних підприємствах.

Крім того, ще однією суттєвою перевагою є низька собівартість біопалива, одержуваного з відходів виноробства.

Звичайно виробництво вин і рівень завантаження виробничих потужностей залежить від попиту на продукцію, тому виробничі пріоритети тісно пов'язані із маркетингово-збутовими. Важливе значення у збільшенні попиту на вина відіграє реалізація концепції маркетингу, впровадження заходів, спрямованих на привернення уваги споживачів до винної продукції. Необхідно розробити програму просування бренду «Українське вино» як на вітчизняному ринку так і за кордоном, оскільки країна має значний експортний потенціал, однак реалізує продукцію переважно у пострадянські країни. Для популяризації даного бренду необхідно розвивати винний туризм, який у багатьох виноробних країнах став складовою частиною туристичної індустрії. Виноробні регіони нашої країни – південь і Закарпаття, унікальні за своїми природними і кліматичними умовами, що дає шанс для здійснення цього проекту.

Також вино необхідно пропагувати не як алкогольний, а як харчовий продукт, спираючись на загальноприйнятую європейську практику згідно з якою вино визнано біологічно активним продуктом харчування. За оцінками ВООЗ, допустимою нормою вживання напоїв, що містять алкоголь, є випита протягом тижня пляшка сухого вина. Саме таку кількість вина не завдає шкоди здоров'ї людині. Інші алкогольні напої медики відкидають в принципі [3].

Висновок. На сьогоднішній день існує багато бар'єрів для того, щоб виноробна продукція була конкурентоспроможною на внутрішньому і світовому ринку. Для подолання

їх, первинним завданням України має стати стратегічний розвиток локального продукту, який на світовому ринку вина зможе зайняти свою нішу – бренд «Українське вино».

1. Акименко Н. В. Дослідження інноваційних можливостей підвищення конкурентоспроможності підприємств виноробної галузі / Н. В. Акименко, О. Ю. Чорна // *Економічна наука XXI століття: реалії та перспективи*. – 2013. – Ч. 1.
2. Влачвей А. Фактори, що впливають на ринкову поведінку споживачів вина / А. Влачвей // *Журнал європейської економіки*. – 2011. – Т. 10, № 4.
3. Карина Е. Обзор украинского рынка тихих вин / Е. Карина // *Food UA*. – 2013 – № 9.
4. Обзор рынка вина [Електронний ресурс] // *InVenture. Инвестиционный портал* : [сайт]. – Режим доступу : http://inventure.com.ua/analytics/investments/obzor_rynka_vina_ukrainy
5. Павлова О. С. Интеллектуальный капитал как фактор повышения инвестиционной привлекательности предприятий (на примере предприятий виноробной промышленности) / О.С. Павлова // *Економічні інновації ; зб. наук. пр.* – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012. – № 47.
6. Ткаченко О. Б. Изучение конъюнктуры рынка производства виноградных вин в Украине / О. Б. Ткаченко, Т. Н. Волошина, О. В. Тринкаль // *Економіка харчової промисловості*. – 2013. – № 3.
7. Шкіль В. Хто займе нішу кримських виноробів на материку [Електронний ресурс] // *Forbes Україна* : [сайт] / В. Шкіль. – Режим доступу : <http://forbes.ua/ua/business/1374118-hto-zajme-nishu-krimskih-vinorobiv-na-materiku>
8. Шоробура І. М. Підвищення конкурентного потенціалу промислових підприємств найбільших агломерацій України [Електронний ресурс] / І.М. Шоробура, О.О. Долинська. – Режим доступу: http://mev-hnu.at.ua/load/2013/2_pidvishhennja_konkurentnogo_potencialu_promislovikh_pidpriemstv_v_sistemi_globalnikh_viklikiv/32-1-0-220
9. Экономические проблемы виноградарства и виноделия ; под ред. Б.В. Буркинського. – Одесса : *Ин-т проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины*, 2007.
10. Josling T. *The War on Terroir: Geographical Indications as a Transatlantic Trade Conflict* / T. Jos ling // *Journal of Agricultural Economics*. – 2006. – Vol. 57, № 3.

УДК 658:338.43

Соломчук Л. М.,

ст. викладач кафедри обліку і аудиту,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ – ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

У статті обґрунтовується необхідність структурної перебудови підприємств м'ясопродуктового підкомплексу. Розглянуто принципи, на яких базується вертикальна агропромислова інтеграція. Процес агропромислової інтеграції дозволить підвищити рівень ефективності виробництва. Вплив інтеграції на конкурентоспроможність м'ясної продукції на ринку.

Ключові слова: м'ясопродуктовий підкомплекс, горизонтальна інтеграція, вертикальна інтеграція, агропромислова інтеграція, ефективність, підприємство, конкурентоспроможність.

АГРОПРОМЫШЛЕННАЯ ИНТЕГРАЦИЯ - КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МЯСОПРОДУКТОВОГО ПОДКОМПЛЕКСА

Соломчук Л. Н.

В статье обосновывается необходимость структурной перестройки предприятий мясопродуктового подкомплекса. Рассмотрены принципы, на которых базируется вертикальная агропромышленная интеграция. Процесс агропромышленной интеграции позволит повысить уровень эффективности производства. Влияние интеграции на конкурентоспособность мясной продукции на рынке.

Ключевые слова: мясопродуктовый подкомплекс, горизонтальная интеграция, вертикальная интеграция, агропромышленная интеграция, эффективность, предприятие, конкурентоспособность.

AGROINDUSTRIAL INTEGRATION AS A FACTOR OF EFFICIENCY OF THE ENTERPRISES OF MEAT SUB COMPLEX

Solomchuk L.

In the article the necessity of restructuring of the enterprises of meat sub complex is distinguished. The restructuring is based on the principles of vertical agro integration. The efficiency of enterprises of the sub meat complex is possible through organic fusion of agricultural and industrial production, which is scientifically grounded and practically proved that. The basis of this merger is combining of technological stages of breeding, feeding, processing, production and sales. Combining of different stages of the production process leads to the emergence of new powerful and effective integrated associations. Creating of integrated structures leads to increase of concentration of capital in absolutely all sectors of the economy and particular in meat sub complex. After analysis of enterprises of the meat sub complex the

author developed classification of the organizational and production factors- indicators that influence the performance and improvement most. The attention is focused on transportation and procurement costs, on the savings in payroll for collectors of raw materials, on saving in introduction of shipment of pigs from their own pig farms with a daily hunger exposure of animals, on savings in introduction of rational usage of technical waste for the production of the meat feed.

Keywords: *meat sub complex, horizontal integration, vertical integration, agroindustrial integration, efficiency, enterprise, competitiveness.*

Постановка проблеми. М'ясопереробна промисловість являється однією із стратегічних галузей народного господарства, основною метою якої є забезпечення населення необхідною кількістю м'ясопродуктів відповідної якості. Рівень розвитку м'ясопереробних підприємств є показником, що характеризує рівень життєзабезпеченості населення та являється важливою складовою продовольчої безпеки. За останні десятиріччя, в процесі економічних реформ, які відбулись у даній галузі, спостерігається скорочення обсягів виробництва, зниження рентабельності, скорочення інвестицій та імпорту сировини в м'ясопереробну промисловість, недостатній облік кон'юнктури ринку, недосконалість механізмів планування та прогнозування тощо, все це у сумарному вираженні призвело до зменшення споживання м'яса та м'ясопродуктів серед населення України.

Інтенсифікація економічних процесів, як всередині держави так і самого підприємства, активізація інноваційних процесів, стрімкі темпи науково-технічного процесу, зростання міжнародної конкуренції вимагають від виробників адаптації організаційно-економічного механізму їх діяльності до нових умов господарювання та забезпечення конкурентоспроможності підприємства. На сучасному етапі структурної перебудови агропромислового комплексу все зростаючого значення набуває розвиток інтеграції.

Науково обґрунтовано та практично доведено, що підвищення ефективності діяльності підприємств м'ясопродуктового підкомплексу можливе за рахунок органічного злиття сільськогосподарського та промислового виробництва в основі якого лежить об'єднання технологічних стадій з вирощування, відгодівлі, переробки, виробництва та реалізації продукції, а це призводить до виникнення потужних та ефективних інтеграційних зв'язків між підприємствами та створення нових інтеграційних об'єднань. Все це, в свою чергу, призводить до нарощення концентрації капіталу абсолютно у всіх галузях економіки та м'ясопродуктовому підкомплексі зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню основних проблем об'єднання агропромислового та промислового виробництва, утворення, функціонування інтегрованих структур різних типів в різних галузях промисловості, присвячені наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених Р. Алібера, В.Я. Амбросова [1], В. Андрійчука [2], Е. Грехема, О.І. Драган [4; 5], В.Я. Месель-Веселяка [6], П.Т. Саблука [7], Н.С. Скопенко [8] та інших. При всьому різноманітті вивчення інтеграційних процесів в АПК, залишаються недостатньо вивченими та дискусійними питання формування інтегрованих об'єднань саме в м'ясопродуктовому підкомплексі, визначення ефективності їх функціонування в цій галузі та наслідки їх господарювання як для держави так і для національної економіки в цілому.

Метою статті є визначення особливостей формування та функціонування процесу інтеграції в м'ясопродуктовому підкомплексі, як фактору підвищення ефективності функціонування підприємств.

Основні результати дослідження. Для підвищення ефективності діяльності підприємств м'ясопродуктового підкомплексу, а для багатьох їх виходу з кризи минулих десятиліть, покращення якості продукції та скорочення витрат, підприємства прагнуть об'єднуватись у групи за галузевим, територіальним або іншим принципом.

Інтеграція, в процесі якої відбувається об'єднання промисловості та сільського господарства, називається агропромисловою. Інтегровані об'єднання – це сукупність підприємств, які мають спільну мету господарювання. Разом з тим, кожне підприємство в інтеграційній структурі являється цілісним комплексом і може самостійно виконувати певні технологічні стадії у виробничому ланцюжку.

Взаємодія зерновиробничих та м'ясопереробних підприємств України будується, як правило, на принципах вертикальної агропромислової інтеграції. Цей процес спрямовано на створення сприятливих умов для безперервного забезпечення виробництва м'ясною сировиною, та як наслідок, населення високоякісними та поживними продуктами харчування саме із власної сировини.

Економічна сутність інтеграції полягає в синергетичному ефекті, коли об'єднання компаній дає більш високі фінансово-економічні результати, ніж окремо діючі. Необхідність об'єднання м'ясопереробних підприємств, з підприємствами, які займаються вирощуванням скота, як основної сировини для виробництва м'ясної продукції та кормів для нього, пов'язана зі специфікою виробництва м'яса та м'ясопродуктів, що полягає у залежності їх обсягів від якості та кількості вирощених кормів та безпосередньо скота (свиней, ВРХ тощо).

Для функціонування підприємств м'ясопродуктового підкомплексу характерні негативні риси, серед яких основними є:

- відсутність стійких та взаємовигідних господарських зв'язків між суб'єктами в даній галузі промисловості;
- зниження ефективності виробництва м'яса та м'ясопродуктів;
- погіршення якості продукції;
- погіршення стану матеріально-технічної бази;
- низька ресурсозабезпеченість;
- недостатність фінансових ресурсів для відновлення виробництва продукції галузі з метою задоволення потреб споживачів;
- байдуже ставлення та незацікавленість регіональних органів влади у відновленні та покращенні діяльності всіх сфер підкомплексу;
- відсутність механізму ціноутворення;
- низький рівень конкурентоздатності ринку збуту;
- значне податкове навантаження.

Відповідно, досліджуючи стан ринку м'яса та м'ясопродуктів, існує потреба негайного здійснення заходів щодо реалізації нової організаційно-економічної структури, якісними характеристиками якої повинні стати: утворення нових об'єднань підприємств з метою забезпечення безперервного процесу виробництва від постачання сировини до реалізації готової продукції, повне завантаження виробничих потужностей, задоволення попиту м'ясом

та м'ясопродуктами, залучення фінансових ресурсів, розвиток механізму адміністративного, правового та економічного регулювання.

Тому в м'ясопродуктовому підкомплексі вкрай необхідна розробка і впровадження у виробництво ефективних форм агропромислової інтеграції м'ясопереробних підприємств із підприємствами сфери вирощування кормів, відгодівлі скота, торгівлі і фінансово-кредитними установами, на основі взаємовигідного механізму економічних взаємовідносин.

На сьогодні основними напрямками інтеграційних процесів в м'ясній промисловості є горизонтальні та вертикальні формування.

Горизонтальна інтеграція — це якісно нова форма внутрішньогалузевого кооперування здебільшого однотипних підприємств і виробництв, яка забезпечує поглиблення спеціалізації окремих ланок єдиного технологічного ланцюга, або територіально інтегрованих процесів з метою збільшення і поліпшення якості продукції, зміцнення та стабілізації економічного становища, підвищення ефективності виробництва. В Україні широко відома практика кооперування виробників кормів з тваринницькими комплексами і фермами, дослідних установ, племзаводів, племрепродукторів з товарними господарствами тощо. Кооперування господарств значною мірою знижує виробничі витрати і є однією з найбільш сприятливих форм для виробництва конкурентоспроможної продукції.

Вертикальна інтеграція — зумовлює створення якісно нових специфічних міжгалузевих виробничих підприємств різних сфер АПК, їх об'єднання з підприємствами із первинної переробки сировини, подальшого виготовлення готових виробів м'ясної промисловості збутовими і торговельними партнерами [3].

Основними організаційно-господарськими формами повної вертикальної інтеграції, в яких відбувається технологічне, економічне і організаційне злиття промисловості та сільського господарства, є агропромислові підприємства або об'єднання діяльність яких передбачає високий ступінь централізації управлінських функцій та єдине керівництво сільськогосподарськими, переробними і обслуговуючими підрозділами. При організації вертикальної інтеграції впроваджуються нові виробничі відносини щодо рівномірного розподілу прибутків і певною мірою скорочення монополії переробних промислових, збутових підприємств та збереження права власності товаровиробника на кінцеву продукцію. Функції всіх ланок такого агропромислового ланцюга спрямовані на задоволення потреб споживача.

Підприємства м'ясної промисловості, у складі вертикально-інтегрованої структури, матимуть низку переваг до основних з яких можна віднести: економію трансакційних витрат; зниження собівартості продукції; оптимізацію інформаційного обміну між суб'єктами; запобігання дефіциту та підвищення якості сировини; підтримка оптимального розміру запасів; ефективно і повне використання ресурсів; безвідходне виробництво; посилення позиції на ринку; контроль над структурними одиницями.

Слід зазначити, що побудова вертикально-інтегрованої структури вимагає значних довгострокових інвестиційних вкладень, що може обмежити мобільність ресурсів на тривалий термін та поставити під загрозу фінансовий стан інтегрованого об'єднання у випадку скорочення попиту на його продукцію. Прикладом ефективною вертикальної структури в м'ясній промисловості є ПАТ «Миронівський хлібопродукт», агрохолдинг «Авангард», ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат».

Основним критерієм ефективності тієї чи іншої форми агропромислової інтеграції, є здатність підтримувати та розвивати виробничо-економічні зв'язки, які в свою чергу свідчать про рівень зближення інтересів партнерів і результати функціонування інтегрованого формування. Тобто по суті виробничо-економічні зв'язки характеризують рівень взаємовигідного співробітництва, а відповідна форма інтеграції їх закріплює та регламентує.

Аналізуючи економічне становище підприємств м'ясопродуктового підкомплексу, можна зробити висновок про те, що воно багато в чому є наслідком існуючих міжгалузевих зв'язків, а значить недостатнього рівня розвитку агропромислової інтеграції. Так, існують економічні відносини, які можуть раціонально функціонувати тільки у налагодженій системі (робота підприємств на договірній основі); інші служать перехідною моделлю для створення більш складних інтегрованих формувань (створення координуючих асоціацій, передача контрольного пакета акцій підприємств); наступні, внаслідок своєї замкнутості і несамостійності господарюючих суб'єктів, не можуть отримати широкого розповсюдження (створення єдиних підприємств).

З метою підвищення ефективності підприємств м'ясопереробного підкомплексу на основі розвитку виробничо-економічних зв'язків, необхідний пошук нових варіантів інтеграції та кооперації, а також зближення інтересів учасників виробництва шляхом вироблення відповідного економічного механізму.

Провівши аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду інтеграції на думку автора однією з найефективніших форм інтеграції у м'ясопродуктовому підкомплексі АПК, може бути створення вертикально інтегрованих корпорацій, як найбільш структурованих, економічно ефективних, з чітким контролем та управлінням. Створення корпорації - це перспективний вибір, в якому закладені вельми ефективні можливості для підйому як сільського господарства так м'ясопереробного підкомплексу. Метою створення в м'ясопродуктовому підкомплексі саме корпорації є створення нового, ефективно працюючого власника, здатного зосередити в своїх руках всю систему зовнішніх і внутрішніх економічних зв'язків, здійснювати контроль над всім вертикальним ланцюжком виробництва і руху продовольства.

Об'єктивні умови території корпорації – це наявність значних і відносно сприятливих земельних і агрокліматичних ресурсів, навички і традиції сільського населення, створені виробничі засоби та інфраструктура в сільському господарстві і переробних галузях. За умови ефективного економічно грамотного управління це дозволить підвищити рівень рентабельності сільського господарства регіону, збільшити наповнюваність бюджетів усіх рівнів, забезпечити фінансування інвестиційних і соціальних програм і підвищити в цілому рівень життя населення у відповідній області.

Аналізуючи діяльність підприємств м'ясопродуктового підкомплексу автором було розроблено класифікацію організаційно-виробничих факторів-індикаторів, які найбільше впливають на підвищення ефективності діяльності корпоративних формувань в сучасних умовах розвитку та існування:

1. Зменшення радіусу доставки свиней і як наслідок економія транспортних витрат.
2. Повне використання вантажопідйомної здатності автомобіля.
3. Заготівля та перевезення сільгоспсировини без участі експедитора-заготівельника, як наслідок економія на фонді оплати праці.

4. Відвантаження свиней чітко за графіком, що надає можливість здійснювати постачання свиней з добовою голодною витримкою. Внаслідок цього маємо економію кормів, транспортних витрат при постачанні свиней на м'ясопереробне підприємство, транспортних витрат на вивезення вмісту шлунково-кишкового тракту на поля як добриво, робочої сили, енергоносіїв, можливість запровадження передових технологій, засобів механізації та автоматизації, підвищити продуктивність праці забійного цеху.

5. Повний збір нехарчових відходів (7-9% до м'яса в забійній вазі) та виготовлення мокрих кормів для годівлі свиней власного свиногомплексу. Такі корми повноцінні, багаті білком і мікроелементами. При цьому спостерігається пряма економія коштів за переробку всіх м'якотних технічних відходів. Продаж варених кормів власному свиногомплексу здешевлює відгодівлю тварин.

6. Економія коштів, як плати санветутильзаводу за переробку технічних відходів.

7. Економія транспортних витрат на доставку нехарчових відходів на санветутильзаводу. В сучасних умовах, підприємство повинно заплатити санутильзаводу в середньому 700 гривень за 1 тону, на доставку цих відходів існують транспортні витрати – 100-200 гривень, тоді загальні середні витрати на переробку технічних відходів будуть 800-1000 грн за 1 тону в залежності від відстані між м'ясокомбінатом та санветутильзаводом.

8. При наявності власного свиногомплексу існує економія коштів та часу на пошук свиней.

9. Зменшення стресів тварин, що суттєва впливає на якість м'яса.

Автором пропонується методика розрахунку впливу організаційно-технологічних факторів-індикаторів на підвищення ефективності діяльності м'ясопереробних підприємств як структурних одиниць корпорації:

1. Економія на транспортно-заготівельних витратах

$$E_{рд} = \sum q \cdot РД \cdot p - \sum q \cdot РД_c \cdot p_c, \quad (1)$$

де, $E_{рд}$ - економія корпоративної структури за рахунок скорочення радіусу доставки сировини; q – кількість доставленої худоби; $РД$, $РД_c$ – радіус доставки худоби без наявності власного свиногомплексу та з його наявністю; p_c - ціна 1 тонно-кілометра доставки худоби.

2. Економія по фонду заробітної плати на заготівельниках сировини

$$E_{фоп} = (Ч - Ч_c) \cdot \bar{З}, \quad (2)$$

де, $E_{фоп}$ - економія корпоративної структури за рахунок скорочення заготівельників тваринницької сировини; $Ч$, $Ч_c$ - чисельність заготівельників тваринницької сировини без наявності власних свиногомплексів та з їх наявністю відповідно; $\bar{З}$ - середня місячна заробітна плата заготівельників тваринницької сировини.

3. Економія від запровадження системи відвантаження свиней з власного свиногомплексу з добовою голодною витримкою тварин.

$$E = E_{ко} + E_T + E_{шкт}, \quad (3)$$

$$E_{ко} = (q - q_c) \cdot p_{ко}, \quad (4)$$

$$E_T = КО \cdot РД_{ко} \cdot p_{рд}, \quad (5)$$

$$E_{шкт} = ВМ_{шкт} \cdot РД_{шкт} \cdot p_{рдшкт}, \quad (6)$$

де, $E_{КО}$ - економія на кормах при голодній витримці тварин; E_T - економія на транспортних витратах при голодній витримці тварин на доставку кормів; $E_{ШКТ}$ - економія на транспортних витратах при вивозі шлунково-кишкового тракту тварин; $p_{КО}$ - ціна доставки 1 тони кормів для відгодівлі тварин; $КО$ - кількість зекономлених кормових одиниць в натуральному вираженні; $RD_{КО}$ - радіус доставки кормових одиниць для відгодівлі тварин; p_{RD} - вартість 1 тонно-кілометру доставки кормів; $VM_{ШКТ}$ - вміст шлунково-кишкового тракту у фізичних одиницях виміру; $RD_{ШКТ}$ - радіус доставки вмісту шлунково-кишкового тракту на Санветутильзагод; $p_{RD_{ШКТ}}$ - ціна доставки 1 тонно-кілометру вмісту шлунково-кишкового тракту на Санветутильзагод.

4. Економія від впровадження раціонального використання м'якотних технічних відходів для виготовлення м'ясних кормів.

$$E_{MB} = Ц_{MB} + Ц_{MB}^{\Pi}, \tag{7}$$

$$Ц_{MB} = MB \cdot RD_{MB} \cdot p_{MB}, \tag{8}$$

$$Ц_{MB}^{\Pi} = MB \cdot p_{MB}^{\Pi}, \tag{9}$$

де, E_{MB} - економія від раціонального використання м'якотних технічних відходів для виготовлення м'ясних кормів; $Ц_{MB}$, $Ц_{MB}^{\Pi}$ - вартість доставки та переробки технічних відходів відповідно; MB - кількість зібраних м'якотних відходів у фізичному вираженні; p_{MB} , p_{MB}^{Π} - ціна за доставку та відповідно переробку м'якотних відходів; RD_{MB} - радіус доставки м'якотних відходів.

На базі запропонованої методики автором були проведені розрахунки по трьох м'ясокомбінатах. Порівняльна характеристика впливу організаційно-технологічних факторів на підвищення ефективності діяльності досліджуваних підприємств м'ясопродуктового підкомплексу відображена в табл. 1.

Таблиця 1. Вплив організаційно-технологічних факторів на підвищення ефективності діяльності підприємств м'ясопродуктового підкомплексу, грн.

Фактори впливу (економії)	ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат»	ТОВ «Житомирський м'ясокомбінат»	ТОВ «Літинський м'ясокомбінат»
E_{RD}	53 440 200	4 415 040	608 160
$E_{ФОП}$	1 304 640	637 824	82 800
E	14 631 243,2	3 340 965,6	412 580
E_{MB}	1 380 454,8	1 145 651	102 410
<i>Разом</i>	<i>70 756 538</i>	<i>9 539 480,6</i>	<i>1 205 950</i>

Джерело: розраховано автором.

Виходячи з отриманих розрахунків автор вважає, що для підвищення ефективності діяльності підприємств м'ясопродуктового підкомплексу, зростання прибутку та рентабельності, найбільш привабливою формою інтеграції є саме корпорація, що і було доведено нами на реальних даних та підтверджено розрахунками.

Висновок. На базі проведеного дослідження можна зробити висновок, що корпорації швидше реагують на зміни навколишнього середовища, мають змогу залучати більші обсяги інвестиційних ресурсів, зменшувати не тільки виробничі але й транзакційні витрати, максимізують прибуток, забезпечують прискорення інтеграції у світові господарські

процеси, використовують прогресивні принципи корпоративного управління. Таким чином, початкове зростання трансакційних витрат, необхідне для реалізації процесу корпоративної трансформації підприємств, що в результаті призведе до їх значного зниження.

1. Амбросов В. Я. *Механізми ефективного функціонування агроформувань* / В. Я. Амбросов, Т. Г. Мареніч // *Економіка України*. – 2006. - № 6.
2. Андрійчук В. Г. *Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки* / В. Г. Андрійчук // *Економіка АПК*. – 2009. - № 2 (172).
3. Данилів Б. В. *Розвиток вертикальної інтеграції, як напрям підвищення ефективності свинарства* / Б. В. Данилів // *Економіка АПК*. – 2011. - № 1.
4. Драган О. І. *Передумови і необхідність створення галузевого кластеру м'ясної промисловості на рівні регіону* / О. І. Драган // *Збірник наук. праць Черкаського держ. техн. унів. Серія: Економічні науки*. – Черкаси: ЧДТУ, 2006. – Вип. 16.
5. Драган О. І. *Корпоративні об'єднання підприємств у м'ясній промисловості* / О. І. Драган // *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. – 2009. - №2 (6).
6. Месель-Веселяк В. Я. *Концептуальні напрями стратегії розвитку агропромислового комплексу та сільських територій України на період до 2010 року* / В. Я. Месель-Веселяк. – К.: ІАЕ УААН, 2008.
7. Саблук П. Т. *Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України* / П. Т. Саблук // *Економіка України*. – 2008. - № 12.
8. Скопенко Н. С. *Сучасні тенденції формування та розвитку інтегрованих об'єднань в АПК та харчовій промисловості України* / Н. С. Скопенко, И. В. Левицька // *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. — 2011. — № 37-38.

УДК 338.2

Тараненко Г. Г.,

к. пол .н., ст. викладач кафедри міжнародної економіки,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПОЛІТИКИ

У статті розглянуто підходи до державного регулювання продовольчої політики на сучасному етапі. Проаналізовано світові тенденції та існуючі методи й інструменти державного регулювання продовольчої політики. Визначено, що за наявності вагомих аргументів на користь державного втручання і водночас дотримання концепції вільного ринку оптимальним варіантом видається ефективне поєднання інструментів державного регулювання та принципів ринкової економіки для розвитку національного аграрного виробництва, забезпечення продовольчої безпеки та соціальної підтримки населення сільських територій.

Ключові слова: державне регулювання, сільське господарство, аграрне виробництво, продовольча політика, протекціонізм, ринкова економіка, соціальна політика

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ

Тараненко А. Г.

В статье рассмотрены подходы к государственному регулированию продовольственной политики на современном этапе. Проанализированы мировые тенденции и существующие методы и инструменты государственного регулирования продовольственной политики. Определено, что при наличии весомых аргументов в пользу государственного вмешательства и одновременно соблюдения концепции свободного рынка оптимальным вариантом представляется эффективное сочетание инструментов государственного регулирования и принципов рыночной экономики для развития национального аграрного производства, обеспечения продовольственной безопасности и социальной поддержки населения сельских территорий.

Ключевые слова: государственное регулирование, сельское хозяйство, аграрное производство, продовольственная политика, протекционизм, рыночная экономика, социальная политика

CURRENT APPROACHES TO GOVERNMENT REGULATION OF FOOD POLICY

Taranenko A.

The article deals with present-day approaches to government regulation of food policy. Global trends and existing methods and tools of state regulation of food policy are analyzed. It is concluded that the choice of methods and forms of state intervention to agricultural development is specific to each particular country. In order to plan agrarian regulation steps it appears highly important to consider two key complementary goals of the agricultural sector, namely increasing

efficiency of agricultural production and provision of social support to rural areas' residents. It is determined that in view of important arguments in favor of state intervention and at the same observance of free market rules the best option is effective combination of government regulation tools and market economy principles for the development of national agricultural production, food security and social support of rural areas' population. Usage of a certain method of food sector regulation is defined by particular nature of the relationship, characteristic features of objects and subjects of regulation, specific policy objectives and focus on concrete results. As one and the same function of state regulation of the agricultural sector can be performed via various tools, the task of economists is to select the optimal tools' combination. With regard to this conclusion further research prospects are determined, particularly search for optimal tool set of government regulation of the agricultural sector in order to further increase effective development of the national economy.

Keywords: government regulation, agriculture, farming, food policy, protectionism, market economy, social policy

Постановка проблеми. Продовольча політика є однією з важливих складових економічної політики держави. За своєю сутністю продовольча політика тісно пов'язана з продовольчою безпекою та полягає у забезпеченні населення держави достатнім рівнем якісного харчування. Згідно зі ст. 3 Конституції України найвищою соціальною цінністю в Україні визнається людина, її життя і здоров'я, недоторканність і безпека, а отже чітке визначення пріоритетів функціонування держави в Основному Законі свідчить про вибір Україною вектору, спрямованого на побудову гарантійної держави, тобто такої, що забезпечує певні постійні цілі й завдання та має позитивну місію [4]. М.М. Алексєєв серед основних напрямків функціонування такої держави виділяє задоволення економічних прав людини, насамперед, її захист від боротьби за існування шляхом формування максимально розвиненої матеріально-технічної бази життя кожної людини, організації інтенсивного виробництва матеріальних благ та створення системи їх розподілу з метою задоволення основних потреб громадян [4]. Варто деталізувати, що визначення пріоритетів державної економічної політики у продовольчій галузі специфічне для кожної окремо взятої держави та залежить від її кліматичних умов, рівня аграрного та технологічного розвитку, умов проживання населення та розвитку сільських територій, а також культурно-ціннісних поглядів населення. Отже, проблематика розвитку цих питань, нагальних для державного будівництва, викликає значну зацікавленість з огляду на ефективний розвиток національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз іноземної та української літератури цієї тематики демонструє інтерес дослідників до розвитку аграрної науки і аграрного виробництва та їхнього відповідного впливу на економічний розвиток. Зокрема, ці питання досліджували М.С. Кожух [4], Л.М. Васільєва [1], С.О. Гуткевич [3], Р.Р. Гумеров [2], В.І. Криленко [5], В.М. Гейц, Т.В. Олефіренко [7], О.М. Яценко [8].

До спектру їхніх досліджень входили такі питання, як аграрна реформа в Україні, аграрна політика і макроекономічні відносини в аграрному секторі України, державне регулювання економіки, продовольча безпека в Україні та світі, інвестиційна привабливість аграрного сектору економіки, інституційні засади трансформацій в аграрній сфері,

реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва, трансформація агропродовольчого комплексу України в ринкових умовах. Згідно з О.М. Яценком, місце і роль України на глобальному продовольчому ринку буде визначатися кількістю експортоорієнтованих галузей та обсягом і вартістю їхньої продукції стандартизованої якості. У цьому контексті особливої уваги заслуговують реальні й потенційні експортоорієнтовані галузі сільського господарства [8].

Хоча важливість державного регулювання сільськогосподарського виробництва є доведеною тезою, що базується на досвіді багатьох країн, ще й досі ведуться обговорення цього питання та визначається оптимальна міра й характер державного втручання. Зокрема, дискусії точаться у руслі двох основних думок щодо визначення масштабів державного регулювання продовольчого сектору: теорії протекціонізму та теорії вільної торгівлі. Як відомо, запровадження Світовою організацією торгівлі (СОТ) політики лібералізації торгівлі сільськогосподарською продукцією не виключає систему аграрного протекціонізму. С. Нікольський розрізняє політику національних урядів та керівних органів інтеграційних угруповань у сфері регулювання сільськогосподарських ринків і протекціонізму за певними параметрами. Перший з них, на його думку, залежить від обсягів підтримки; другий – від механізму підтримки (зокрема, визначення пропорції між прихованим субсидуванням за рахунок споживачів і фінансуванням з державного бюджету, тобто за рахунок платників податків і доходів державного сектору економіки); третій від особливих параметрів – залежність від вибору конкретних методів підтримки, що застосовуються в окремих випадках [2].

Метою статті є дослідження досвіду державного регулювання продовольчого сектору та виявлення оптимальних інструментів для відповідного розвитку галузей національної економіки.

Основні результати дослідження. Дослідниця Т. В. Олефіренко наводить таку класифікацію аргументів «за» і «проти» аграрного протекціонізму на основі відомих економічних теорій:

1. Теорія вразливості сільськогосподарського виробництва, яка доводить особливість даного сегмента економіки як найбільш чутливого до коливань ринку.

2. Теорія інституційного застою - актуальна для країн з розвинутим сільським господарством, орієнтованих на експорт відповідної продукції.

3. Теорія попиту і пропозиції на сільськогосподарський протекціонізм як ключову позицію економічного розвитку. Зокрема, процес індустріалізації країн, що розвиваються, характеризується високою інтенсивністю експлуатації аграрного сектору економіки на користь інших сфер.

4. Економічна теорія «провалів ринку», яка доводить неспроможність вільного аграрного ринку задовольняти загальнонаціональні, соціальні, економічні, політичні потреби суспільства, особливо коли інтереси суспільства суперечать приватнопідприємницьким.

5. «Реакції на випадкові порушення економічної рівноваги» - рівень аграрного протекціонізму зростає відповідно до виникнення дисбалансу в міжгалузевій економічній рівновазі.

6. Особливості біологічного характеру галузі: існування високого рівня залежності сільськогосподарського виробництва від кліматичних і природних чинників [7]. Видається

слушною думка автора стосовно того, що однозначно вирішити питання державного регулювання неможливо, оскільки його ефективність зумовлена відповідністю низці факторів, зокрема економічному, політичному, інституційному тощо.

На думку Р.Р. Гумерова, оскільки одна й та ж функція державного регулювання аграрного сектору може виконуватися за допомогою різних інструментів, завдання економістів полягає в тому, щоб вибрати оптимальне їх поєднання. Одним з таких правил є правило специфічності, яке свідчить, що найбільш ефективними є ті інструменти економічної політики, які найбільшою мірою наближені до джерела дисгармонії, де стикаються приватні та громадські інтереси (вигоди та витрати), наприклад, вільна міжнародна торгівля, яка дає вигаш своїм споживача за рахунок зниження цін на внутрішньому ринку до рівня світових, як правило, викликає невдоволення вітчизняних товаровиробників, і уряди в цьому випадку змушені вводити митні тарифи на імпортовану продукцію з метою обмеження її обсягів. Разом з тим цю проблему можна вирішити і за допомогою іншого інструмента державного регулювання - субсидування вітчизняних товаровиробників [2]. С.О. Гуткевич зазначає, що активізації інвестиційної діяльності мають сприяти іноземні інвестиції, що дозволить не тільки удосконалити систему виробництва в сільському господарстві й поліпшити демографічну ситуацію [3]. На думку Л.М. Васильєвої, інструменти державного регулювання аграрного сектору можна умовно розділити на дві групи:

- 1) інструменти для підвищення ефективності аграрного виробництва;
- 2) інструменти щодо забезпечення соціальної захищеності сільського населення та розвитку соціально-виробничої інфраструктури сільських територій [1].

Відповідно до цих груп розроблено систематизацію інструментів державного регулювання аграрного сектору:

- 1) встановлення спеціальних податкових режимів для сільськогосподарських товаровиробників;
- 2) закупівля, зберігання, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства для державних потреб;
- 3) встановлення мінімальних і максимальних цін на окремі види сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства;
- 4) тарифне і нетарифне регулювання імпорту та експорту сільськогосподарської продукції, підтримка експорту сільськогосподарської продукції та сировини;
- 5) надання субсидій, субвенцій, гарантій і компенсацій сільськогосподарським товаровиробникам та іншим суб'єктам агропродовольчого сектору, субсидії місцевим бюджетам на приведення у нормативне стан сільських доріг з подальшою передачею їх у мережу доріг загального користування;
- 6) державні інвестиції;
- 7) технічні регламенти, ліцензії та інші види обмежень;
- 8) антимонопольне регулювання агропродовольчого комплексу, заходи щодо усунення адміністративних і технічних бар'єрів в агропродовольчому секторі;
- 9) програми сталого розвитку сільських територій і збереження природних ресурсів;

10) пряме бюджетне фінансування, співфінансування, субсидування кадрового, наукового та інформаційного забезпечення та консультаційного обслуговування суб'єктів агропродовольчого сектору;

11) стимулювання науково-технічного прогресу та інноваційної діяльності в агропродовольчому секторі [1].

Застосування того чи іншого методу регулювання аграрно-продовольчого сектору визначається характером відносин об'єктів та суб'єктів регулювання, метою і завданнями політики та баченням кінцевого результату. У результатах дослідження можна констатувати, що існують вагомі аргументи на користь державного втручання та дотримання концепції вільного ринку, а також різноманітні інструменти здійснення державного впливу. При цьому оптимальним варіантом видається ефективне поєднання інструментів державного регулювання та принципів функціонування вільного ринку для розвитку національного аграрного виробництва, забезпечення продовольчої безпеки та соціальної підтримки населення сільських територій.

Висновок. Таким чином, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що вибір методів та форм державного втручання є специфічним для кожної окремої країни. При цьому для планування будь-яких кроків аграрно-продовольчого регулювання видається вкрай важливим пам'ятати про дві основні взаємодоповнюючі цілі розвитку аграрного сектору: підвищення ефективності аграрного виробництва та забезпечення соціальної захищеності сільського населення.

З цим пов'язані подальші перспективи дослідження, які стосуються визначення оптимального набору інструментів державного регулювання аграрно-продовольчого сектору задля подальшої ефективної розбудови вітчизняної економіки.

1. Васільєва Л. М. Інструменти державного регулювання аграрного сектору економіки [Електронний ресурс] / Л. М. Васільєва // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – № 10. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=350>

2. Гумеров Р.Р. Продовольственная безопасность страны: к развитию правовых основ и экономических механизмов обеспечения / Р. Р. Гумеров // Российский экономический журнал. – 2006. – №11-12.

3. Гуткевич С.А. Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики: [монограф.] / С.А. Гуткевич. – К.: Изд-во Европ. ун-та, 2003.

4. Кожух М. С. Поняття продовольчої безпеки України [Електронний ресурс] / М. С. Кожух. – Режим доступу: <http://bnc.in.ua/nshi-publikatsii/ponyattya-prodovolcho-bezpeki-ukraini/>

5. Криленко В. І. Сучасні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору економіки [Електронний ресурс] / В. І. Криленко // Ефективна економіка. – 2014. – № 7. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3208>

6. Новый курс: реформы в Украине 2010–2015. Національна доповідь / за ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010.

7. Олефіренко Т. В. Періопричини виникнення та об'єктивна необхідність державного регулювання аграрного виробництва в умовах інтеграції у світову систему

господарських відносин / Т. В. Олєфіренко // Вісник Академії митної служби України. Серія: "Економіка". – 2013. - № 2 (50).

8. Яценко О. М. Конкурентні позиції країн провідних виробників продукції бджільництва / О. М. Яценко // Вісник Житомирського Національного агроекологічного університету. – 2011. - № 1 (28). – Т. 2.

УДК 338.242

Шендерівська Л.П.,

ст. викл. кафедри організації видавничої справи,
поліграфії і книгорозповсюдження,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут», м. Київ

ОСНОВНИ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Визначені основні напрями розвитку поліграфічних підприємств. Обґрунтоване значення раціонального використання ресурсів для підвищення прибутку поліграфічних підприємств. Визначені пріоритетні напрями інвестування, охарактеризовано вплив інвестиційної діяльності на розвиток підприємств. Обґрунтовано доцільність створення об'єднань у видавничо-поліграфічному комплексі, а також вивчення міжнародного досвіду з метою підвищення ефективності діяльності.

Ключові слова: поліграфічне підприємство, видавничо-поліграфічний комплекс, розвиток, ефективність, інвестування, модернізація, об'єднання підприємств, корпорація, міжнародний досвід.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ПОЛИГРАФИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

Шендеровская Л.П.

Определены основные направления развития полиграфических предприятий. Обосновано значение рационального использования ресурсов с целью повышения прибыли полиграфических предприятий. Определены приоритетные направления инвестирования, охарактеризовано влияние инвестиционной деятельности на развитие предприятий. Обоснована целесообразность создания объединений в издательско-полиграфическом комплексе, а также изучения международного опыта с целью повышения эффективности деятельности.

Ключевые слова: полиграфическое предприятие, издательско-полиграфический комплекс, развитие, эффективность, инвестирование, модернизация, объединение предприятий, международный опыт.

MAIN DIRECTIONS OF THE PRINTING INDUSTRY ENTERPRISES

Shenderivska L.

The main factors that affect the choice of directions of development of business are specified. The main directions of development of printing companies are determined. The main sources of financing investments in enterprises of printing industry are identified. The using of amortization by printing companies in accordance with functional purpose is analyzed. The importance of rational using of resources to increase the profit of printing companies is grounded and determined by connection equation. The link between profit and turnover rates and changes in the pricing policy of the company is established. The priority areas of investment are defined, the impact of investment on the development of enterprises is characterized. The

connection between investments and innovations is defined, main types of innovation are described. The expediency of new organizational forms - Enterprise Associations in publishing and printing complex is grounded. On the basis of features of publishing and printing industries the explanation of priority creation of corporations is given. Recommendations for choosing members of the corporation are grounded, the key issues that corporate participants need to agree are identified. A study of international experience in order to improve the efficiency of enterprises is proposed. The directions of finding of new market niches, the ways of risks reduction and capital increase, the modern approaches to quality control organization, the measures of State support for publishing and printing industry are studied. The progressive international experience of enterprises of publishing and printing industry trends and its adaptation to Ukraine are characterized.

Keywords: *printing company, publishing and printing complex, development, efficiency, investment, modernization, enterprise association, corporation, international experience.*

Постановка проблеми. В умовах підвищення динамічності, ускладнення зовнішнього середовища, розвитку сучасних інформаційних технологій традиційні шляхи розвитку підприємств не забезпечують належного рівня ефективності. Тому актуальним є пошук нових напрямів розвитку поліграфічних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку поліграфічних підприємств досліджують вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як Гуткевич С. [2, 3], Пріб К. [6], Ляшенко В., Назарук М., Пушак Я. [1], Штангрет А., Котляревський Я., Мельников О. [4] та інші. Але існує необхідність у визначенні комплексу шляхів розвитку з урахуванням сучасного стану підприємств поліграфічної галузі.

Мета статті полягає в обґрунтуванні напрямів розвитку поліграфічних підприємств, спрямованих на підвищення ефективності їх діяльності.

Основні результати дослідження. Метою функціонування будь-якого підприємства є ефективний розвиток, а вибір напрямів розвитку залежить від економічного стану підприємства, умов зовнішнього середовища, особливостей галузі. На основі проведеного аналізу чинників ефективності діяльності поліграфічних підприємств, визначені основні напрями їх розвитку:

- інвестування з метою модернізації виробництва;
- створення нових організаційних форм – об'єднань підприємств;
- вивчення міжнародного досвіду ефективної діяльності підприємств.

Першим напрямом ефективного розвитку поліграфічних підприємств є інвестиційна діяльність. Обсяг інвестування залежить від різних факторів, насамперед від забезпеченості джерелами фінансування – власними, залученими, позиковими. Поліграфічна галузь не є пріоритетною для інвесторів, тому важливе значення для розвитку підприємств має забезпеченість власними ресурсами. До власних джерел фінансування інвестицій належать прибуток та амортизація, відповідно, обсяг джерел фінансування залежить від політики розподілу власних джерел підприємства та рівня інтенсифікації виробництва. В умовах дефіциту власних джерел фінансування амортизація може використовуватися не за призначенням, тому для виявлення джерел фінансування інвестицій важливе значення має

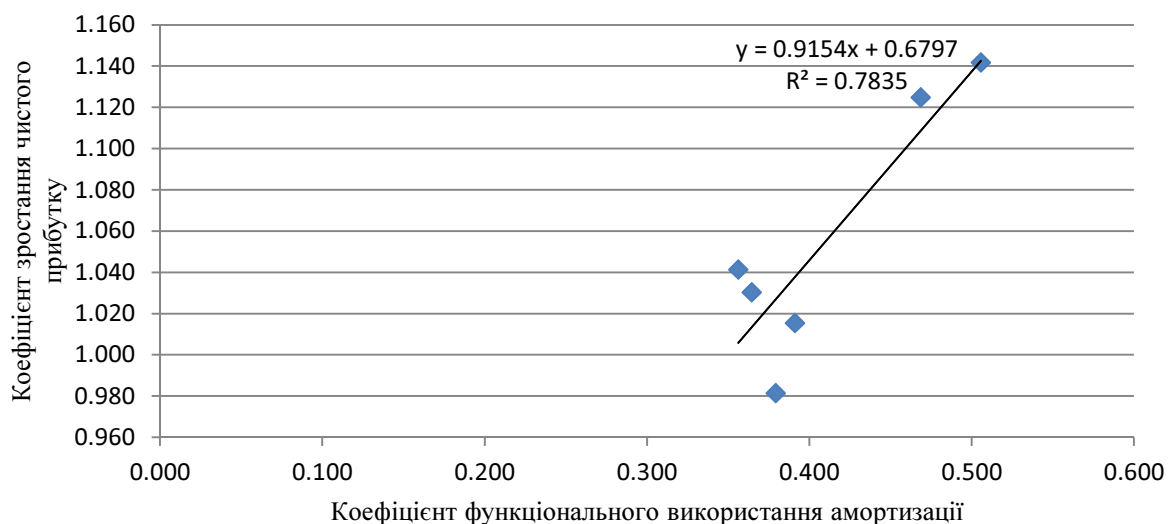
аналіз використання джерел. Одним з показників аналізу інвестиційної діяльності підприємства є коефіцієнт функціонального використання амортизації [3]:

$$K_{\phi.a} = \frac{A_{\phi}}{A_{\text{заг}}} \quad (1)$$

де A_{ϕ} – обсяг амортизаційних відрахувань, використаних за функціональним призначенням;

$A_{\text{заг}}$ – загальний обсяг нарахованих амортизаційних відрахувань.

Нами були розраховані коефіцієнти функціонального використання амортизаційних відрахувань по таких поліграфічних підприємствах: ТОВ «БВІ-Принт», ТОВ «Вістка», ТОВ «Макрос», ТОВ «Мега-Поліграф», ТОВ «Аванпост та партнери», ТОВ «Юнівест Маркетинг» за 2006-2013 рр. Для визначення залежності між коефіцієнтом функціонального використання амортизації та чистим прибутком, на основі усереднених значень по кожному підприємству за період 2006-2013 рр., з використанням пакету MS Excel було побудовано рівняння зв'язку (рис. 1).

Рис.1. Графік залежності між коефіцієнтом функціонального використання амортизації та коефіцієнтом зростання чистого прибутку

Джерело: розраховано авторами за даними підприємств

Як показали розрахунки, динаміка чистого прибутку залежить від функціонального використання амортизаційних відрахувань, і описується таким рівнянням зв'язку: $y=0,679+0,915x$, згідно з яким, залежність прямо пропорційна, зі зростанням коефіцієнта функціонального використання на одиницю, коефіцієнт зростання чистого прибутку збільшується на 0,915 одиниць, цей висновок достовірний у 78,3% випадків. Тому важливе значення для підвищення ефективності діяльності підприємств має використання амортизаційних відрахувань на відновлення основних засобів.

Підвищенню інвестиційної привабливості підприємств сприяють нововведення, вони пов'язані з реконструкцією, розширенням, технічним переоснащенням виробництва [2].

Інвестиції в формі інновацій впливають на продуктивність праці і зменшення витрат за рахунок нових виробничих методів, організаційних структур, об'єднань підприємств. Зменшуються затрати на сировину, транспортні витрати, закупівельні ціни.

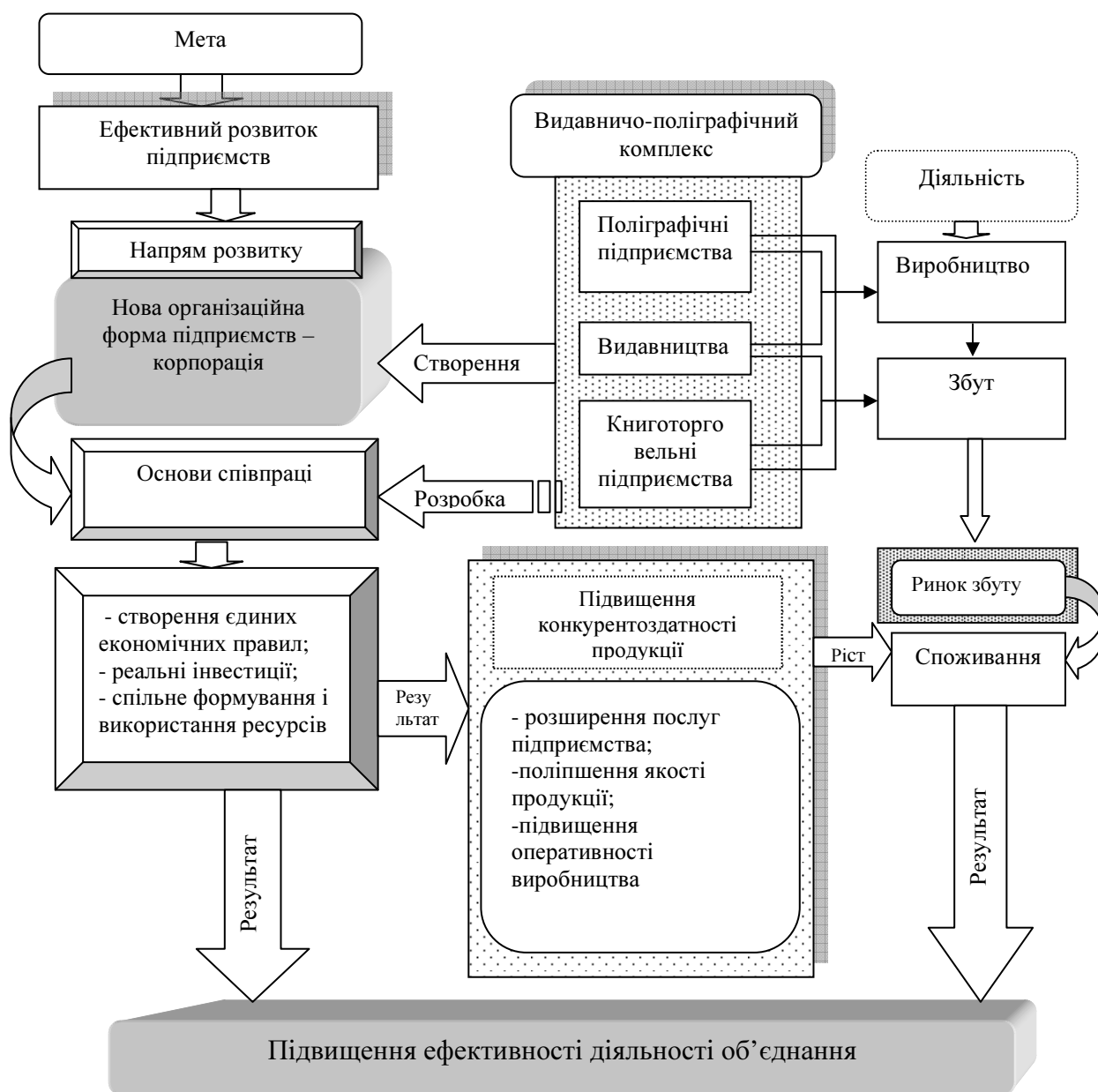
Інновації в організаційно-управлінській сфері впливають на ефективність діяльності підприємств на основі росту продуктивності праці. Інновації як нововведення можуть здійснюватися на рівні галузі і на рівні підприємства. Це – наукова організація праці, забезпечення необхідними матеріалами, культура виробництва, також це координація робіт, більш ефективне управління ресурсами. Усе це буде сприяти зменшенню собівартості продукції та росту прибутку. Підвищення прибутку буде визначатися коефіцієнтами оборотності, зміною цінової політики.

Другим напрямом ефективного розвитку підприємств є створення нових організаційних форм – об'єднань підприємств. Враховуючи особливість поліграфічної галузі, а саме, тісний зв'язок з видавництвами в процесі виготовлення книг й іншої видавничої продукції, та з книготорговельними підприємствами в процесі збуту видавничої продукції, тобто, спільний ринок збуту, доцільно створювати об'єднання поліграфічних підприємств, видавництв, книготорговельних підприємств.

Нова організаційна форма може бути утворена як корпорація, консорціум, концерн та ін., які відрізняються ступенем залежності і взаємодії учасників. Нами обґрунтовується створення вертикально інтегрованої структури у формі корпорації. Цей вибір пояснюється необхідністю збереження юридичної самостійності учасників у зв'язку з особливостями видавничого і поліграфічного виробництва. Так, якість видань, як продукту інтелектуальної праці, визначається в першу чергу інформаційним змістом і художнім оформленням, відповідно, пріоритетне значення мають трудові ресурси, рівень їх компетенції, а якість поліграфічного відтворення продукції оцінюється насамперед технічними параметрами, і першочергове значення має комплекс факторів – трудові ресурси, техніка і технологія, якість матеріалів. Схема утворення об'єднання підприємств подана на рис. 2.

На ефективність об'єднання впливає склад учасників, узгодженість умов співпраці. В якості учасників об'єднання доцільно обирати тих, які посилять або розширять конкурентні переваги підприємств і, таким чином, забезпечать отримання економічного ефекту. Перспективним для поліграфічних підприємств є об'єднання з видавництвами, які мають компетентний персонал, застосовують інноваційні технології, орієнтуються у запитах споживачів, забезпечують високу якість, конкурентоздатність продукції. При залученні до складу об'єднання книготорговельних підприємств перевагу необхідно надавати мережевим або гуртовим підприємствам, з широкою географією збуту та високим рівнем платіжної дисципліни, що сприятиме скороченню витрат на збут, прискоренню оборотності капіталу. За рахунок розширення асортименту продукції, кількості послуг сконцентрованих в одній компанії, підвищиться рівень задоволення потреб споживачів, а консолідація знань та досвіду фахівців створить умови для підвищення ефективності управління об'єднанням.

Для досягнення мети об'єднання його учасникам необхідно узгодити умови співпраці. Створення єдиних економічних правил для усіх учасників об'єднання буде сприяти більш рівномірному розподілу економічних результатів в системі проектування – виробництво – збут продукції [2]. Потребують вирішення питання виробничої, інвестиційної, маркетингової, кадрової політики. Враховуючи, що залучення зовнішніх інвестицій у видавничо-поліграфічному комплексі

Рис. 2. Схема утворення корпорації

Джерело: розроблено автором

ускладнене, створення об'єднань, як наслідок, збільшення капіталу, буде сприяти здійсненню реальних інвестицій. Необхідно узгоджувати виробничі плани учасників об'єднання для підвищення оперативності виробництва, швидшого надходження продукції на ринок, що створить умови для прискорення оборотності капіталу. При вирішенні питань збуту продукції необхідно враховувати баланс інтересів учасників об'єднання, тому що поширена в сучасних умовах політика оплати продукції книготорговельними підприємствами за фактом реалізації видань кінцевим споживача, створює дефіцит фінансування поточної діяльності видавництва. Перспективним напрямом удосконалення кадрової політики є підвищення кваліфікації кадрів на постійній основі, заохочення набуття нових знань, вмінь за рахунок роботи в командах по виконанню проектів. Внаслідок

об'єднання підприємств збільшується прибуток, продуктивність праці, зменшуються ризики, а особливість об'єднання підприємств видавничо-поліграфічного комплексу полягає у підвищенні суспільної ефективності – зростанні інформаційного забезпечення суспільства, інтелектуального рівня нації.

Третім напрямом розвитку поліграфічних підприємств обрано вивчення ефективного міжнародного досвіду діяльності. Вивчення досвіду розвитку поліграфічної галузі різних країн – США, Китаю, Польщі та інших показує, що усім їм притаманні свої особливості, але в той же час є спільна тенденція до об'єднань підприємств, як вертикальних, так і горизонтальних.

Корисним є досвід США, як країни з найбільшим у світі річним доходом поліграфічної галузі – 80 млрд.дол [9]. Ефективність галузі забезпечується шляхом реалізації таких напрямів розвитку, як інвестиційна активність, створення об'єднань підприємств зі значною кількістю учасників (кілька десятків). Для підвищення конкурентоздатності галузі, в умовах поширення сучасних інформаційних технологій, поліграфічні підприємства США розширюють ринок збуту за рахунок надання послуг мультимедіа оформлення та дизайну, адаптація цього досвіду до умов України полягає у наданні переваги, залученню дизайнерів на час виконання проектів, замість створення постійного штату дизайнерів.

Ефективним є також досвід Канади в напрямі консолідації великих підприємств, які прагнуть підтримувати рівень прибутку [7], відбувається також міжгалузева інтеграція. Для вирішення питання підготовки фахівців галузі в Канаді, на кошти підприємств поліграфічної галузі, функціонує Трастовий фонд, який надає стипендії на навчання найбільш талановитій молоді, а також забезпечує проходження практики студентів. Розвиток цього напрямку актуальний для України з метою сприяння у вирішенні проблем, пов'язаних зі скорочення державного фінансування вищої освіти, а також забезпеченням набуття студентами практичного досвіду.

Досвід Польщі також представляє інтерес з точки підвищення ефективності діяльності. Значну роль у розвитку поліграфічної і видавничої галузей Польщі відіграє комплексна державна підтримка. Так, держава регулює видавничу і друкарську справу шляхом компенсації коштів на переклад видань польських авторів на іноземні мови та іноземних авторів на польську, створення сприятливих умов для інвестування, встановлення цін на окремі види продукції. На користь реалізації першого напрямку свідчить зростання інтересу світової спільноти до України. Поліграфічна галузь Польщі має й інші позитивні напрацювання, зокрема, розширення ринку збуту за рахунок експорту, частка якого становить 42% від загального обсягу доходу галузі і має тенденцію до зростання [8], що пов'язано не лише членством у Європейському Союзі, але і сприятливими умовами інвестування – прийнятними цінами на позикові ресурси. Українським друкарням, зокрема ТОВ «Юнівест Маркетинг», ДВ «Преса України», ДП «Київська офсетна фабрика» та ін., які забезпечують систематичну модернізацію, впроваджують системи управління якістю, і, відповідно, виготовляють продукцію, яка може бути конкурентоздатна на міжнародних ринках, також доцільно розвиватися за рахунок експорту.

Цікавим є досвід поліграфічної галузі Фінляндії, насамперед в області пошуку нових ринкових ніш, що актуально у зв'язку зі скороченням попиту на традиційних ринках збуту. Так, деякі друкарні знайшли нові ніші, і надають послуги зі створення електронних архівів, консультації з підбору найбільш ефективних видів рекламної продукції, здійснюють дистрибуцію рекламної продукції.

Інтерес представляє також досвід поліграфічної галузі Китаю, підприємства якої приділяють значну увагу підвищенню якості продукції, впроваджуючи систему управління якістю продукції серії ISO 9001 і власні системи управління якістю продукції. А в об'єднаннях підприємств здійснюється

посилений контроль якості, сутність його полягає в тому, що цю функцію виконують і фахівці окремих підприємств і фахівці центрального органу об'єднання. Адаптація цього досвіду для вертикально інтегрованих об'єднань у видавничо-поліграфічному комплексі України полягає у залученні технологів поліграфічного виробництва на етапі проектування видань.

Корисними для України є також ефективний досвід з реалізації програм державної підтримки галузі в Російській Федерації. Так, Мінкомзв'язку разом з Поштою Росії забезпечують довгострокову пільгову передплатну кампанію на друковані засоби масової інформації, додаткові пільги встановлюються по передплаті регіональних видань.

Міжнародний досвід необхідно вивчати і впроваджувати з урахуванням адаптації до умов функціонування поліграфічних підприємств в Україні.

Висновок. На основі аналізу стану і тенденцій розвитку поліграфічних підприємств визначено, що для підвищення ефективності їх діяльності доцільно впроваджувати такі заходи, як інвестування у модернізацію виробництва, створення об'єднань підприємств, вивчення міжнародного досвіду. Управління підприємствами на основі цих напрямів забезпечить зростання їх конкурентоздатності, прибутку, інвестиційної привабливості.

1. *Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку держави, регіону, галузі та підприємства: [монографія] / [В. І. Ляшенко, М. М. Назарук, Я. Я. Пушак та ін.] ; за заг. ред. А. М. Штангрета. – Львів : Укр. акад. друкарства, 2013.*

2. *Гуткевич С. А. Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики : [монографія] / С. А. Гуткевич. – Киев : Изд-во Европ. ун-та, 2003.*

3. *Гуткевич С. О. Інвестування: теорія і практика : [навч. посіб.] / С. О. Гуткевич. – 2 вид., допов. – Полтава : АСМІ, 2011.*

4. *Котляревський Я. В. Організаційно-економічний механізм розвитку видавничо-поліграфічної галузі в процесі гарантування інформаційної безпеки України : [монографія] / Я. В. Котляревський, А. М. Штангрет, О. В. Мельников. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2012.*

5. *Модель розвитку галузей економіки України : [монографія] / [С. О. Гуткевич, П. В. Власов, О. І. Шаманська та ін.] ; за ред. С. О. Гуткевич. – Київ : НТУУ «КПІ», 2011.*

6. *Пріб К. А. Формування стратегії розвитку підприємств видавничо-поліграфічної галузі / К. А. Пріб // Інтелект XXI. – 2014. - № 6.*

7. *Printing in Canada Industry Market Research Report from IBISWorld Has Been Updated [Electronic resource]. – Access mode: URL: <http://www.nbc4i.com/story/28152514/printing-in-canada-industry-market-research-report-from-ibisworld-has-been-updated>. – Title from screen.*

8. *Printing industry in Poland [Electronic resource] : The analysis by KPMG in Poland and PBKG (Polish Guild of Gutenberg Knights). – Access mode: URL: <http://www.kpmg.com/PL/pl/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/2012/Rynek-poligraficzny-w-Polsce-2012.pdf>. – Title from screen.*

9. *Printing in the US [Electronic resource] : Market Research Report // IBISWorld : Where knowledge is power. – Access mode: URL: <http://www.ibisworld.com/industry/default.aspx?indid=433>. – Title from screen.*

УДК 330.322:347.1:664

Веклич В. О.,

к.ю.н., ст. викл. кафедри міжнародної економіки,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Регулювання інвестиційної діяльності є складовою частиною державного регулювання економіки, одним із найважливіших інструментів державної підтримки інвестиційної діяльності та інструментом реалізації інвестиційної політики держави. Державі як загалом у всьому господарському комплексі, так і окремо в харчовій галузі, ще не вдалося сформувати ефективний організаційно-економічний механізм інвестиційного регулювання, а діючий неповною мірою відповідає сучасним вимогам. Важливість цієї проблематики для національної економіки підсилюється також і активізацією інтеграційних і глобалізаційних процесів у світі, що вимагає подальших міждисциплінарних досліджень. У цьому контексті сучасний стан і перспективи розвитку інвестиційної сфери в Україні необхідно розглядати крізь призму законодавчого забезпечення її функціонування.

Ключові слова: економіка, законодавство, інвестиція, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика, промисловість.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Веклич В. А.

Регулирование инвестиционной деятельности является составной частью государственного регулирования экономики, одним из важнейших инструментов государственной поддержки инвестиционной деятельности и инструментом реализации инвестиционной политики государства. Государству как в целом во всем хозяйственном комплексе, так и отдельно в пищевой отрасли, еще не удалось сформировать эффективный организационно-экономический механизм инвестиционного регулирования, а действующий не в полной мере отвечает современным требованиям. Важность этой проблематики для национальной экономики усиливается также и активизацией интеграционных и глобализационных процессов в мире, требует дальнейших междисциплинарных исследований. В этом контексте современное состояние и перспективы развития инвестиционной сферы в Украине необходимо рассматривать сквозь призму законодательного обеспечения ее функционирования.

Ключевые слова: экономика, законодательство, инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционная политика, промышленность.

THEORETICAL BASIS OF LEGAL REGULATION OF INVESTMENT ACTIVITIES IN THE FOOD INDUSTRY

Veklych V.

Regulation of the investment activities is part of the state regulation of the economy, one of the most important instruments of state support of investment activity and the tool to implement the investment policy. Modern state in the whole economic complex, and particularly in the food industry, has not managed to form effective organizational and economic mechanism of investment regulation, as implemented actions does not fully meet modern requirements. The importance of this issue for the national economy is increasing as intensifies integration and globalization in the world that requires further interdisciplinary researches. In this context, modern prospects of development of investment sector in Ukraine should be considered in the view of legislative support of it's operations. Other options for evolution of events beyond the legal strategy of the regulation of investment activities in the food industry and in a whole national industry will not be acceptable. They will excess administrative efforts, resources and time. In the present situation it may not be allowed due to the rapid accumulation of national economic growth and financial capacity.

Keywords: *economics, law, investment, investment, investment policy, industry.*

Постановка проблеми. Основою для розвитку економіки України, забезпечення можливості її інтеграції в європейський соціально-економічний простір, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на сучасному етапі виступає ефективне здійснення інвестиційної діяльності на всіх рівнях: держава – регіон – галузь – підприємство. Для підвищення інвестиційної активності вітчизняних підприємств на державному рівні мають виконуватися важливі умови: формування та реалізація виваженої інвестиційної політики, забезпечення сприятливого ділового клімату в країні, розвиток інвестиційного та інфраструктурного забезпечення інвестиційних процесів тощо. На рівні регіонів та окремих галузей економіки ефективному здійсненню інвестиційної діяльності має сприяти розробка та реалізація регіональних і галузевих програм інвестиційного розвитку в межах яких необхідно застосовувати дієву систему управління інвестиційною діяльністю, здійснювати комплексну оцінку її ефективності та запроваджувати заходи, спрямовані на її підвищення.

Інвестиційна сфера не спроможна ефективно розвиватися за рахунок саморегулюючих механізмів. Необхідне впровадження відповідних адекватних важелів державного впливу, спрямованих на покращення інвестиційного клімату і підвищення ефективності інвестування. Метою державного регулювання інвестиційних процесів має бути забезпечення реалізації соціальних, економічних, науково-технічних програм розвитку та державний захист і підтримка інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню наукової проблематики, пов'язаної із правовим регулюванням господарсько-інвестиційної діяльності в Україні, присвячено багато праць відомих вітчизняних вчених, серед яких і економісти, і правники, зокрема: М. Богуславський [1], К. Гуменна [2], С. Гуткевич [3], В. Коссака [4], О. Савлук [6], В. Устименко [7], А. Яремко [8] та інші. Ними наголошується – сучасний стан економічного розвитку країни вимагає невідкладного глибокого і всебічного удосконалення чинного

інвестиційного законодавство України. Також забезпечення стабільності нормативно-правової бази щодо залучення та регулювання інвестицій є одним з основних чинників формування сприятливого інвестиційного клімату, спрямованого на підвищення інвестиційної привабливості України, збільшення обсягів інвестицій, реалізацію інвестиційного потенціалу та зниження інвестиційних ризиків.

Мета статті. На підставі аналізу існуючої системи правового регулювання інвестиційної діяльності, необхідно встановити особливості функціонування цієї системи та, враховуючи зарубіжні зразки і досвід, визначити правові шляхи покращення умов господарювання для іноземного інвестора і для харчових підприємств України в яких здійснюється іноземне інвестування.

Основні результати дослідження. «Правове регулювання» (від лат. *regulare* с спрямовувати, впорядковувати) – це один із засобів державного впливу на суспільні відносини з метою їх впорядкування в інтересах людини, суспільства та держави [9]. Механізм правового регулювання – це узятя в єдності система правових засобів, способів і форм, за допомогою яких нормативність права переводиться в упорядкованість суспільних відносин, задовольняються інтереси суб'єктів права, встановлюється і забезпечується правовий порядок. Тож, правове регулювання іноземних інвестицій – це здійснюване державою за допомогою права (галузей права) і сукупності нормативно-правових засобів упорядкування суспільних відносин, об'єктом яких є іноземні інвестиції, їх юридичне закріплення, охорона і розвиток.

Важливим для нашого дослідження є також поняття «межі правового регулювання іноземних інвестицій». Його зміст слід розуміти як сукупність суспільних відносин, яку можна і необхідно впорядкувати за допомогою права і правових засобів. Тобто, це оптимальна повнота юридичного впорядкування суспільних відносин [10].

Законодавство розвинутих країн може передбачати особливі умови провадження інвестиційної та іншої господарської діяльності для нерезидентів, але вони викладені, як правило, не в спеціальних а в загальних актах. Наприклад, у США, Німеччині, Великобританії, Франції, взагалі немає спеціальних законів про іноземні інвестиції [1]. До іноземних відносин застосовуються загальні положення цивільного законодавства чи торговельних кодексів. Однак, такий національний режим дає ефект тільки в економічно розвинених та політично стабільних країнах. А в сучасних українських економічних умовах національний режим залучення іноземних інвестицій, зокрема й у галузях господарського, цивільного права, рівнозначний несприятливому інвестиційному клімату. Тобто для іноземних інвесторів потрібна не “зрівнялівка”, а система спеціальних заходів щодо стимулювання та захисту іноземних інвестицій [4].

Ці та низка інших причин спонукає до обов'язковості розгляду ідеї впровадження державою спеціального системного механізму правового регулювання відносин у сфері іноземних інвестицій. Щодо правомірності такої ідеї переконує і досвід правового регулювання іноземного інвестування в закордонних країнах. Який надає змогу з'ясувати певні загальні принципи [1]. Зокрема, потреба у спеціальному законодавстві виникає найчастіше у країнах, що розвиваються та у країнах з перехідними економіками. Їх уряди прагнуть створити пільговий інвестиційний режим та привабливий інвестиційний клімат з метою активізації відтворювальних процесів, що забезпечило б зростання економіки

держави. Це спостерігалось у Африці, де свого часу приймалися кодекси іноземних інвестицій та інші нормативно-правові акти, в Латинській Америці, де приймалися галузеві закони. Велику увагу цьому питанню приділялось законодавством Ірану, Індії, Філіппін. Більшість колишніх соціалістичних країн прийняли спеціальні законодавчі акти в сфері іноземного інвестування, які передбачали створення протягом перехідного періоду особливого правового режиму для нерезидентів. Японія в перший повоєнний рік ухвалила окремі законодавчі акти про іноземне інвестування, а згодом, у міру економічного поступу, скасувала їх.

У кожній країні створено свій режим регулювання інвестиційної діяльності, що впливає на рівень інвестиційної привабливості країни і галузей промисловості. Для стимулювання розвитку використовують жорсткі методи регулювання діяльності інвесторів або ж створюють ліберальне законодавство, що сприяє притоку капіталу. Важливу роль у формуванні інвестиційної привабливості країни, окремих галузей її промисловості, а особливо харчової, ресурсна база якої безпосередньо залежить від можливостей самих територій, відіграють органи місцевого самоврядування, спеціалізовані організації, на які покладено повноваження управління інвестиційними процесами у галузі та регіоні. Від діяльності цих органів та структур залежить ефективність правового регулювання та рівень інвестиційної привабливості галузі харчової промисловості України.

Французькі місцеві громади користуються великою самостійністю, про що свідчить велика частка місцевих податків у їх фінансових ресурсах, глобалізація державних субсидій і значна свобода у використанні позик. Надання певної свободи органам місцевого самоврядування сприяє підвищенню інвестиційної привабливості. На місцевому рівні влада має більше можливостей оцінити напрямки господарської діяльності території у поєднанні із загальнодержавними інтересами та сформулювати стратегію розвитку на основі отриманих результатів.

В Україні процес її трансформації до демократичної, соціальної правової держави як концептуальної основи розбудови розвитку невиправдано загальмувався. Зміна типу і форми держави, політичного й економічного ладу, світогляду українського суспільства зумовлює необхідність критичного перегляду наукової державно-правової спадщини в цілому, оскільки очевидним став розрив між традиційними визначеннями ключових категорій, з одного боку, і тими державно-правовими реаліями, які характеризують стан і розвиток суспільства, – з іншого. Особливо це відображається на діяльності держави щодо правового регулювання інвестиційної діяльності (у одному із найпривабливіших секторів її економіки – харчовій галузі). У країні нагальним є формування державницького підходу до такої діяльності, визначення її стратегічно важливою, розробка відповідної функціональної моделі управління, покладення відповідальності на усі гілки влади за вжиття заходів щодо її реалізації, забезпечення за участю громадянського суспільства прозорого контролю, метою якого має стати створення ефективного механізму використання переваг іноземного капіталу.

Для будь-якого іноземного інвестора важливою є стабільність законодавства, яке регулює його діяльність в країні, що приймає інвестиції. Також приймаюча держава з регулятивною метою повинна залишити за собою можливості для певної гнучкості законодавства. Забезпечення балансу інтересів держави та інвестора можливе шляхом

введення загальних норм про інвестиції, тобто таких норм, які б не вимагали корекції в короткостроковій перспективі.

Харчова промисловість є однією з інвестиційно найпривабливіших галузей української промисловості, що пояснюється швидкою окупністю інвестицій, наявністю широкої бази аграрної сировини для виробництва харчової продукції, а також існуванням містких ринків збуту. Виробництва галузі характеризуються значно меншою порівняно з іншими галузями залежністю від кон'юнктурних змін на зовнішніх ринках завдяки значній ємності внутрішнього ринку та низькій еластичності попиту на продовольчу продукцію. Це підтверджується і ростом частки харчової галузі у структурі накопичених прямих іноземних інвестицій у промисловості України за 2008-2013 рр. (з 13,5 % у 2008 р. до 18,2 % у 2013 р.). Але, поряд з цим, маємо констатувати, що в структурі основних джерел фінансування інвестицій у харчовій промисловості у 2010-2012 рр. частка коштів іноземних інвесторів не перевищувала 3,3 відсотка. Останнє є свідченням збереження в Україні тенденції останніх двох десятиліть незадовільного інвестиційного клімату. Окрім цього, необхідно зауважити, що позитивні фінансові результати діяльності демонструють переважно великі та середні підприємства.

У Швейцарії не існує спеціалізованого законодавства та спеціалізованих інститутів для регулювання інвестиційної діяльності. Надання консультаційної допомоги інвесторам здійснюється всіма великими банками країни. Основним обмеженням у Швейцарії стосовно інвестицій є заборона сприяння припливу фінансових коштів із-за кордону, які попадають під визначення «втеча капіталу», тобто ті, які незаконно вивозяться з країни їхнього створення (згідно з угодою 1977 р. між Швейцарським національним банком і швейцарськими комерційними банками). У державі не допускається відмивання грошей та приховування особи власника банківського рахунку. Наданням пільг при здійсненні інвестиційної діяльності на державному та регіональному рівні у Швейцарії займаються федеральний уряд та адміністрації кантонів [6].

В світовій практиці є приклади прийняття інвестиційного кодексу. Серед країн, які першими прийняли інвестиційний кодекс, були Алжир, Габон, Гвінея, Марокко, Нігер, Сомалі, Сенегал, тощо. В Україні була спроба прийняття такого кодексу. 7 лютого 2002 р., на розгляд Верховної Ради народним депутатом України О. Пухкалом було внесено проект Інвестиційного Кодексу України № 9048, розроблений Комітетом з питань економічної політики, однак він так і залишився тільки проектом.

Важливим механізмом державної інвестиційної політики у харчовій промисловості України з підтримки реалізації інвестиційних проектів у галузі повинен стати механізм, запровадження якого передбачено Законом України від 6.09.2012 р. № 5205-VI «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць». Згідно Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 р. № 843-р «Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки» агропромисловий комплекс (за напрямками «виробництво, зберігання харчових продуктів, у тому числі дитячого харчування, виробництво біопалива з орієнтацією на імпортозаміщення») віднесено до пріоритетних галузей економіки. Це повинно забезпечити суб'єктам господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у харчовій промисловості, низку податкових пільг, у тому числі нульову ставку податку на прибуток до кінця 2017 р. (з 01.01.2018 р. до 31.12.2022 р.

включно – 8 %; з 01.01.2023 р. – 16 %), а також прискорену амортизацію. Проте відсутність на законодавчому рівні визначення пріоритетних галузей економіки не гарантує збереження довгострокової підтримки цих напрямів.

В аналогічні ситуації російський економіст С. Ю. Вітте ще в далекому минулому, прикладаючи чималі зусилля з налагодження державницького механізму накопичення капіталу в країні, не безпідставно вважав, що головною умовою успіху є «відповідне росту промислової діяльності і акціонерному заснуванню законодавство, що не стримує створення підприємств, але забезпечує інтереси учасників, яке надає їм можливості законного захисту своїх прав», тобто «законодавче убезпечення прав особи, що розміщує» [5]. У наш час це означає набратися політичної волі та домогтися дійсних змін у нормативно-правовому регулюванні, які мають передбачати:

– розробку й ухвалення нормативних актів, зокрема, про роль центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у підвищенні галузево-територіальної інвестиційної привабливості, про оцінку діяльності органів влади та місцевого самоврядування через зміну показників інвестиційної діяльності;

– внесення доповнень до Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації» стосовно розширення прав і зобов'язань місцевих органів по регулюванню інвестиційної діяльності;

– запровадження дієвого механізму дотримання нормативно-правових актів.

Висновок. На підставі реалізації зазначеного, як і задля його втілення ця діяльність держави може досліджуватись як стратегічно важлива функція держави, що предметно структурується у напрямку конкретного цілеспрямування, має нормативно визначені організаційні правові й інші форми, методи і способи втілення, а відтак позитивні результати будуть найбільш очікуваними. Проте, й надалі існує нагальна потреба у дослідженні правового регулювання інвестиційної діяльності у харчовій промисловості, а також встановленні особливостей і перспектив розвитку.

Інші варіанти розгортання подій, поза такою державницькою правовою стратегією з регулюванням інвестиційної діяльності у харчовій галузі, як загалом і у всій вітчизняній промисловості, не будуть прийнятні. Вони призведуть лише до перевитрат управлінських зусиль, ресурсів і часу. В сучасній ситуації для стрімкого накопичення національного економічного та фінансового потенціалу дозволити цього ми не можемо.

1. Богуславский М. М. *Иностранные инвестиции: правовое регулирование* / М. М. Богуславский. – М.: БЕК, 1996.

2. Гуменна К. *Систематизація інвестиційного законодавства України* / К. Гуменна // *Науковий вісник*. – 2013. – Вип.12 «Демократичне врядування».

3. Гуткевич С. О. *Инвестування: теорія і практика* : [навч. посіб.] / С. О. Гуткевич. – 2 вид., допов. – Полтава : АСМІ, 2011.

4. Коссак В.М. *Правові засади іноземного інвестування в Україні* / В. М. Коссак. – Львів: Центр Європи, 1999.

5. Курьсь Н. В. *Иностранные инвестиции: Российская история (правовое исследование)* / Н. В. Курьсь. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003.

6. Савлук О. В. Світовий досвід підвищення інвестиційної привабливості регіону на основі інституціонального регулювання / О. В. Савлук // Вісник Хмельницького національного університету. Т. 1. – 2012. – № 2.

7. Устименко І. В. Оцінка розвитку інвестиційної діяльності АПК України як критерій його ефективності / І. В. Устименко // Економіка та управління АПК. – 2011. – Вип. 5.

8. Яремко Л. А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний аспект: [монографія] / Л. А. Яремко. – Львів : Видавництво ЛКА, 2007.

9. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол.: Шемшученко Ю. С. (голова редкол.) та ін. – Т.5. – К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2003.

10. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол.: Шемшученко Ю.С. (голова редкол.) та ін.. – Т.3. – К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2001.

УДК 330.322:631

Gutkevych S.,*Doctor of Economics, Professor,
Head of Department of International Economy,
National University of Food Technologies, Kyiv***Zavadskyh A.,***Candidate of Economics, Associate professor,
Department of Business Economics,
Taurian State Agrotechnical University, Melitopol*

INVESTMENT STRATEGY OF AGRARIAN SECTOR

The analysis of agro-industrial production of evidence of the need for scientific justification for the designation of the main directions of its progressive development, the development of the market environment, entering the agrarian sector of the economy of Ukraine in the global market communities. Since the possibility of agrarian enterprises define the level of its profitability and the volume of economic activity was carried us correlation and regression analysis. Flexible and strategic dynamism set, or to take account of changes in external and internal environment that takes place in the changes in priorities and content, and the transition to the backup strategies if necessary. The directions of development strategy of agrarian sector of economy, including the investment strategy are highlighted. The purpose of the investment strategic development is to ensure stable and efficient operation of agriculture that oriented to meet domestic and export needs of the country's agricultural production.

Keywords: agriculture, investment, investment policy, agroindustrial production, strategic management, agriculture and food marketing, strategic set, strategy.

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Гуткевич С. О., Завадських Г. М.

Дано аналіз виробництва агропромислової продукції з визначенням необхідності наукового обґрунтування виходу аграрного сектору України на глобальні ринки. Визначено рівень прибутковості і обсяги виробництва підприємств аграрного сектору з урахуванням змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, які відображаються у зміні стратегії. Дані напрями стратегії розвитку аграрного сектору економіки, в т.ч. інвестиційної стратегії. Метою інвестиційного стратегічного розвитку є забезпечення стабільного та ефективного функціонування АПК, зорієнтованого на задоволення внутрішніх та експортних потреб країни в аграрній продукції.

Ключові слова: аграрний сектор, інвестиції, інвестиційна політика, аграрна продукція, стратегія, види стратегій, стратегічний розвиток.

ИНВЕСТИЦИОННАЯ СТРАТЕГИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Гуткевич С. А., Завадских А. Н.

Дан анализ производства агропромышленной продукции с определением необходимости научного обоснования выхода аграрного сектора Украины на глобальные

рынки. Определен уровень прибыльности и объемы производства предприятий аграрного сектора с учетом изменений во внутренней и внешней среде, которые отражаются в изменении стратегии. Даны направления стратегии развития аграрного сектора экономики, в т.ч. инвестиционной стратегии. Целью инвестиционного стратегического развития является обеспечение стабильного и эффективного функционирования АПК, ориентированного на удовлетворение внутренних и экспортных потребностей страны в аграрной продукции.

Ключевые слова: аграрный сектор, инвестиции, инвестиционная политика, аграрная продукция, стратегия, виды стратегий, стратегическое развитие.

Problem statement. Nowadays production increase is the basic factor for economic development of a country which gives the foundation for intensification of investment activity. The problem of investment policy is determining of the most effective investment areas. Investor by investing money takes into accounts his/her potential prospective analyzing combination of investments and expected incomes. Branches of industry having innovation potential and production capital effectiveness stay in top-priority for investors.

For development of agrarian business the following priorities could be marked:

- economic reforms in agrarian business and agrarian sector of a country;
- development of social and manufacturing village infrastructure;
- ecological problems;
- protection and regeneration of land resources;
- forming of a food market;
- creation of own raw material base for production of mineral fertilizers and other types of chemical products;
- development of seed-grower and selection of animals;
- human-resource management in an agroindustrial complex.

These priorities could be explained by the insufficient amounts of capital investments in an agroindustrial complex, social infrastructure of village and its technical support. The state should take measures for stabilization of economy, overcoming its crisis, providing of balance between demand and supply at the food market, decrease of negative socio-economic consequences of reforms.

Analysis of recent researches. Foreign and national experience shows an increase of significance of business entities' economic self-regulation factors, but at the same time the necessity of purposeful influence of the state for economic development of industries of agroindustrial complex and regions is still kept. Investment process control on the macro level is related to government control of economy, because support of the state is important for activization of agriculture of Ukraine. Under the current conditions the volume of budgetary facilities in the lump sum of investments had reduced and the state is not the basic investor, but can significantly influence on it through the system of taxes, credits, depreciation, privileges and subsidies. The condition of national economy and welfare of citizens is determined and depends on state institutions. The state must become the main investor of national scientifically-informative, cultural and educational structures. Creation of the following public benefits is its function and condition allowing to provide a management investments: national safety, education, favorable and safe environment,

assured medical service, possibility of creative activity and other. Under the conditions of market economy the basic subjects of investing are economically independent on the state investors. Their activity is based on multioptional estimation of factors and tendencies that determine the choice of investment decision. The state when forming investment politics, takes into account priorities of certain period. A public policy of bringing in of foreign investments is a component part of foreign-policy activity of the state. According to the Ukrainian international agreements, projects targeted on development of its economy are supported by the following international financial organizations: International bank of reconstruction and development; European Union, International Monetary Fund. Under the market conditions the efficiency increase is possible only when system approach to problems' solving is applied. Foreign and national experience shows an increase of significance of business entities' economic self-regulation factors, but at the same time the necessity of purposeful influence of the state for economic development of industries of agroindustrial complex and regions is still kept. Under conditions of market economic relations state investments, as a source of investing, must be directed to the basic industries that determine development of agrarian sector, as well as on development of social sphere that provides terms for production development.

Purpose of the article. Based on the characteristics of the modern state investment policy to research the efficiency of directions of the investment strategy of the agrarian sector development.

Main research results. Strategic management in an agrarian sector includes development of strategies and basic methods of their implementation, creation and support of strategic concordance between the aims of object of investing, and its potential possibilities in the entrepreneurial field. Strategic management investment is related to influence of investments on economic social processes. The level of this influence largely depends on the purpose of investments' use. All economic processes are related to the economic effect. An economic effect envisages introduction of new machines and technology, improvement of production process' organization and work on an enterprise that leads to economic effect as an increase of producing of products, improvement of their quality, decrease of unit cost, which in turn leads to increase of profit. Resource effect can be attributed to economic, but because of its significance, it is considered as a separate one. It is known that technical progress leads to liberation of material, labor and financial resources at the enterprise. Mainly, it could be achieved due to industrial automation and implementation of resource-saving machines and technologies. Technical effect means appearance of new machines and technology, inventions and technical innovations, now-how and other innovations. An informative effect is related to electronization and possibility to accumulate and use information in productive and administrative activity. Social effect can be both positive and negative. The positive factors of social effect could include: increase of material and cultural standard of living; more complete satisfaction of people's necessities in commodities and services; improvement of terms and labor accidents' prevention; reduction of hard hand work; increase of people's educational level. Social and economic effects are closely related and positively influence on each other, but social effect could be materialized only due to increase of production efficiency.

Analysis of the current state of the investment management in the agroindustrial complex of Ukraine shows that presently the state centralized capital investments do not play the key role in the development of agrarian economy. Their volumes dramatically decrease as well as decrease the state management area. An agrarian sector must be examined as part of national economy of a country. Uneven distribution of investment resources not in favor agricultural production sector had

leded to disproportion in the levels of agriculture and other branches of economy development. The criteria of investment attractiveness are related to insufficient of economic ground of investment project. Based on criteria of attractiveness the following branches of economy of Ukraine could be considered as the most important: strategic (energy, agricultural sector, transport, machine building); economic (food industry, trade, education, health protection); infrastructure (social infrastructure, tourism) etc.

Determining the terms of implementation of the project, the criterion of circulating of capital that is to say the profitability related to efficiency of investments should be taken into account. The criterion characterizing an investment attractiveness needs the analysis of data obtained from the sources of investing (own, loan, foreign) and volumes of investments. A criterion of financial firmness of the entity of investing is the financial and economic state of recipient that provides a normal productive process with a necessary amount of profit. Investment projects have a certain focus (for example production of goods of agricultural sector of certain type) and must be implemented in regions, where the most favorable investment terms are created for this purpose. For determination of their level the economic development of agr sector status should be analyzed. Natural and geographical factors that influence the level of investment attractiveness of plant-grower on the regions of Ukraine are taken into account at the evaluation of market of products that includes: geographical limits of products' sale; general volume of output and sale of products; dynamics of demand on the period of investment project's implementation; quality level of products and possibility of its improvement. An investment process in agriculture depends on many factors. External factors stipulated the crisis of investment process in agrarian industry. On this stage of economic development the state does not have the opportunity to support substantially the commodity manufacturers and create terms for the equivalent exchange of products between agriculture and industry. It is explained by violation of requirements of economic laws.

Under the market conditions the state shall substantially influence the economy, accomplishing the basic function: to protect a market from a monopolism. The unique economic rules for all industries of agroindustrial complex should be established that will conform to the principle of exact distribution of economic results in the system: production - maintenance - a purchase-processing - sale, putting everybody in equal terms. Strategic economic decisions on agrarian reform should envisage such issues as development of the ownership market mechanism including land; role and importance of village goods' manufacturers. Technical and technological reconstruction of manufacture and processing of agricultural products shall be carried out on the basis of complex ecological safe technologies. Deepening of reforms in the agroindustrial sector of national economy had created favorable terms for the improvement of investment climate. With the aim of intensification of investment activity stable terms for forming of favorable investment climate should be created. A qualificatory role here should belong to the state that must involve the wide spectrum of economic instruments and stimuli. Economic methods of adjusting of investment processes should be implemented more widely. First of all it touches the problems of the tax system, revision of rates and taxation privileges; order and norms of depreciation decrees; systems of financing, crediting and pricing; grants, subsidies, budgetary loans; antimonopoly events, systems of examination and control of investments; privatizing and re-privatizing of state property; customs policy. Development of valuable investment process in an agroindustrial complex is an

important national problem the decision of which will assist the increase of food safety of the state and overcoming of the crisis of agroindustrial production and its social sphere.

Economy development projects fall into investment and system ones. Investment projects are targeted on development of separate industries and sectors of economy. They are developed taking into account a general situation in a region that allows defining the reference-points and priorities for an investment process in the agrarian sector of economy. The results of an analysis show that an investment process in agriculture depends on many factors laying beyond its limits and negatively influencing the development of agriculture.

On the basis of the study we can state the number of proposals for increase of investment activities of Ukraine efficiency. Among them could be named: support of national producers of commodities and services and civilized expulping of import, revival of business activity; acceptance of the governmental program of the differentiated support of small and medium business in the productive area with allocation of purpose credit resources. Establishment of favorable terms of taxation; revision of the system of investment activity's priorities; concentration on bank accounts and purpose use of depreciation decrees with the effective system of penalties for violation of the order of their use; development of the program of investments' guarantees for the fixed assets, especially in science-driven industries; improvement of the mechanism of favorable taxation system, including comparison of the investment programs and projects of actual results with anticipated ones. If the results obtained are lower envisaged ones, the amount of tax remissions should be reduced; establishment of custom privileges for investors.

Analysis of agroindustrial production activity shows the necessity of scientific ground for determination of basic directions of its gradual development, forming of market environment, entering of Ukrainian agrarian sector to the world market community. Based on these considerations upon an initiative of scientists the project "Strategy of development of agroindustrial complex of Ukraine" was prepared. Here the presumption was that agricultural production is a component of the uniform national economic complex. Without industrial branches of this complex – production of machines, machine building, chemical and refining complex, production of other materials – production, storage, processing and sale of the end product is impossible. Strategy should become the basic regulatory document of state level, according to which regulatory and organizational support of agriculture and other areas of agroindustrial complex should be formed.

The aim of the marked Strategy is providing of the stable and effective functioning of the agroindustrial complex, oriented on satisfaction of internal and export necessities of the country in agricultural products and its secondary products within the forecasting period, social revival of village, overcoming of poverty of the most part the farmers and its other habitants, gradual approaching of their life and work standard to the level of the economically developed countries. Achievement of an objective of an agro-industrial complex development and successful implementation of its top-priority tasks requires a dramatic increase of state and private investment resources, raising of social, economic and ecological effectiveness of their use and implementation of effective mechanisms of investment activity's intensification in all agricultural manufacturers of all forms of ownership and involvement of investments from other branches and areas of economy to agro-industrial complex, first of all to the agrarian area.

Since possibilities of agrarian enterprise are determined by the level of his profitability and volumes of economic activity we carried out a cross-correlation-regressive analysis. Results of

cross-correlation-regressive analysis due to which we had found the connection between profit on 1 hectare of grain-crops and by level of productivity of 1ha (x_1), specific gravity of the area of grain-crops in the structure of area of agricultural lands (x_2), production expenditures on 1 hectare of grain-crops (x_3), gross product on 1 hectare of grain-crops (x_4), sale price of 1centner of grains (x_5), cost of mineral fertilizers on 1 ha of grain crops (x_6) showed the following connection:

$$y = 19,19 + 7,96x_1 + 0,47 x_2 - 0,06 x_3 - 0,89 x_4 + 81,14 x_5 - 7,52 x_6$$

It was established that here the correlation coefficient is 0,532, that is to say close direct connection exists between correlated factors. Thus 28,3% of income of 1 ha of the grain-crops depends on above stated factor elements. Thus average increase of productivity of grain-crops on 1 centner from 1 ha contributes to increase of income from 1 ha on 7,96 UAH/ha, increase of grain-crops' specific gravity by 1% leads to increase of income on 0,47 UAH/ha, increase of operating costs of 1ha on 1 UAH contributes to decrease of income from 1 ha on 0,06 UAH, increase of gross product from 1 ha on 1 UAH contributes to increase of income from 1 ha on 0,89 UAH, increase of sales price of 1 centner of grain on 1 UAH contributes to increase of income on 81,14 UAH, increase of the cost of mineral fertilizers at 1ha on 1 UAH contributes to decrease of income on 7,52 UAH.

Taking into account multidimensional activity of the enterprise a necessity of certain list of correlated strategies presenting a so called "strategic set" should be mentioned. Strategic set represents the system of different strategies developed by the enterprise for the definite time segment reflecting the specifics of functioning and development of the enterprise and the probability of its key role within the outer environment.

Conclusions. Research had showed that the requirements to the strategic set should be the following:

- orientation on achievement of real mutually correlated goals;
- clearness of content and understanding of necessity of the certain strategic set (system) implementation;
- hierarchic character since could be determined the general strategy, product and commodity strategies of separate sub-divisions, basic and secondary strategies (recourse and functional) for each of scalar chain;
- reliability that envisages its comprehensive justification and reasonableness;
- reflection of economic processes taken and in mutual correlation;
- flexibility and agility of strategic set that is to say taking into account of changes within inner and outer environment which are reflected in changes in priorities and content and also when necessary transfer to reserve strategies.

Strategic set is not a demonstration of general intentions but emphasis on basic characteristics and peculiarities of certain enterprises. There could not exist two equal strategic sets for companies even if they work in the same branch. This could be explained by conditions of functioning of each enterprise: peculiarities of adaptation of inner environment to the requirements of the outer one and by the level of management influence on forming of functioning environment in general. There are no similar enterprises, thus there should be no similar strategic sets. Well-formed strategic set is the set that reflects the achieved level of development, peculiarities and conditions of its further

movement according to the strategies selected. Sound strategic set is the set that is correct for this enterprise and which could be achieved due to present potential and certain efforts for its transformation in order to provide a competitive level over a long period.

1. *Модель розвитку галузей економіки України : [монографія] / за ред. С.О. Гуткевич. – К.: НТУУ «КПІ», 2011.*
2. *Саблук П. Т. Засади трансформаційних процесів в аграрній сфері / П. Т. Саблук // Інтелект XXI. – 2014. - № 4.*
3. *Synergetic Bases of Investment in Economy Sectors : [monograph] / S. Gutkevych, M. Korinko, L. Androsiuk [et al.]. – Kyiv : NTUU "KPI", 2013.*
4. *Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>*

УДК 330.32

Пріб К. А.,

д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту,
Інститут підготовки кадрів державної служби
зайнятості України, м. Київ

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

В статті визначено місце і роль інвестиційної складової в управлінні розвитком підприємства, запропоновано підходи до формування і реалізації інвестиційної стратегії господарюючого суб'єкта. Обґрунтовано, що інвестиційна стратегія підприємства визначає характер його інвестиційної діяльності, обсяги і напрями вкладення капіталу, формує склад і структуру інвестиційного портфеля. Показано, що інвестиційна стратегія є функціональною частиною загальної корпоративної стратегії та складається з низки приватних стратегій. Приватні інвестиційні стратегії, в свою чергу, є функціональними частинами окремих бізнес-стратегій господарських сегментів підприємства.

Ключові слова: інвестиції, управління, розвиток, підприємство, стратегія, інвестиційний портфель.

ИНВЕСТИЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ПРЕДПРИЯТИЯ

Пріб Е. А.

В статье определено место и роль инвестиционной составляющей в управлении развитием предприятия, предложены подходы к формированию и реализации инвестиционной стратегии хозяйствующего субъекта. Обосновано, что инвестиционная стратегия предприятия определяет характер его инвестиционной деятельности, объемы и направления вложения капитала, формирует состав и структуру инвестиционного портфеля. Показано, что инвестиционная стратегия является функциональной частью общей корпоративной стратегии и состоит из ряда частных стратегий. Частные инвестиционные стратегии, в свою очередь, являются функциональными частями отдельных бизнес-стратегий хозяйственных сегментов предприятия.

Ключевые слова: инвестиции, управление, развитие, предприятие, стратегия, инвестиционный портфель.

THE INVESTMENT COMPONENT OF ENTERPRISE DEVELOPMENT MANAGEMENT

Prib K.

In the article the place and role of the investment component in the management of enterprise development, proposed approaches to the formation and implementation of investment strategies entity. Proved that the investment strategy of the enterprise determines the nature of its

investment, the volume and direction of investment, and forms the structure of the investment portfolio. It is shown that the investment strategy is a functional part of the overall corporate strategy and consists of a number of private strategies. Private investment strategies, in turn, is a functional part of a larger business strategies business segments of the company. They are interrelated, interdependent and complementary than themselves to attract investment and allocation of resources. Direction of investment strategies depend on the types of general and business strategies are implemented now. The main objectives of the implementation of investment strategies include: providing innovation and investment development company; optimize the weighted average cost of capital; maximum use of financial leverage effect; optimization of the ownership structure; the level of capitalization; providing strong competitive positions in the investment market; reduce investment risks; effective use of investment resources; financial stabilization of the enterprise and so on.

Keywords: *investment, management, development, enterprise, strategy, the investment portfolio.*

Постановка проблеми. Ефективне управління розвитком підприємства в сучасних умовах можливе лише на основі розробки і реалізації стратегічного плану, що охоплює усі сторони життєдіяльності господарюючого суб'єкта – маркетинг, виробництво, кадри, фінанси, інновації тощо. Проте, в основі стратегії має лежати інвестиційна складова, оскільки саме інвестиції утворюють фундамент майбутнього розвитку та визначають його загальний вектор. Тому визначення місця і ролі інвестиційної стратегії у загальній системі управління розвитком підприємства, формування підходів до її розробки і практичних механізмів реалізації залишається актуальною проблемою менеджменту господарюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засади управління розвитком підприємства, у тому числі й на основі розробки і реалізації стратегічного плану, досить широко висвітлені у науковій літературі та активно вивчаються вітчизняними і зарубіжними вченими-економістами В. М. Андрієнком, С. Ф. Большенко, Д. О. Горєловим, І. З. Должанським, І. М. Ягнюком та іншими [1–3]. Значна увага приділяється обґрунтуванню підходів до забезпечення ефективності інвестиційної діяльності та втіленню інвестиційних стратегій розвитку. Зокрема, у роботах Т. Є. Воронкової, О.М. Тридіда, В. Г. Федоренка, О. П. Шиша та інших [4–6] визначені задачі та сутність інвестиційної ідеології, обґрунтована система довгострокових цілей інвестування, запропоновані найбільш ефективні шляхи їх досягнення, розроблені підходи щодо забезпечення інноваційного напрямку інвестиційної діяльності тощо.

Водночас, у науковій літературі здебільшого панує підхід, за якого інвестиційну стратегію розглядають як відокремлений елемент в управлінні розвитком підприємства, при цьому її зв'язок з загальною корпоративною стратегією господарюючого суб'єкта або з бізнес-стратегіями відокремлених сегментів чи напрямів діяльності не висвітлюється або показується поверхнево. В практичному плані означений підхід ускладнює реалізацію загальної стратегії господарюючого суб'єкта, знижує ефективність інвестування та унеможливує повноцінний розвиток підприємства.

Виходячи з вищевикладеного, **метою** дослідження стало визначення місця і ролі

інвестиційної складової в управлінні розвитком підприємства та обґрунтуванні підходів до розробки і реалізації інвестиційної стратегії як частини загального стратегічного плану.

Основні результати дослідження. Розвиток підприємства в сучасному світі відбувається шляхом реалізації визначеної стратегії. Сам термін «стратегія» в економічній науці запозичений з військової справи. Він означає військове мистецтво, що вивчає закономірності війни та характер її перебігу, формулює теоретичні підвалини та практичні засади планування, підготовки і проведення масштабних військових операцій із задалегідь сформульованими стратегічними завданнями. Виходячи з вищевикладеного стратегічне управління підприємством можна розглядати як мистецтво, що вивчає закономірності розвитку економіки й характер перебігу соціально-економічних процесів та уможливує ефективне використання сукупності наукових знань для формування поведінки господарюючого суб'єкта на ринку, яка дозволить досягнути його задалегідь сформульованих стратегічних цілей.

Основною метою стратегічного управління підприємством є розробка і реалізації стратегії. Широковживаний термін стратегія і досі не має однозначного трактування. Здебільшого його розглядають [1–3] як: 1) певну систему організаційно-економічних заходів, спрямованих на досягнення перспективних орієнтирів діяльності та виконання стратегічних довгострокових цілей, з урахуванням потенційних можливостей підприємства та тенденцій зміни зовнішнього середовища; 2) генеральний напрямок розвитку підприємства; 3) ефективну ділову концепцію досягнення конкурентних переваг господарюючого суб'єкта; 4) план дій, що визначає пріоритети розв'язання проблем і ресурси для досягнення основної стратегічної мети.

Узагальнюючи вказані підходи під стратегією підприємства доцільно розуміти систематичний план його потенційної поведінки в умовах динамічного середовища, що включає визначення місії та довгострокових цілей, формулювання ключових правил прийняття управлінських рішень для найбільш повного використання сильних сторін і переваг, усунення слабких сторін та уникнення загроз зовнішнього середовища, а також ефективного використання ресурсів з метою досягнення у перспективі оптимального положення на ринку та забезпечення ключових індикаторів розвитку.

Весь процес формування і реалізації стратегії підприємства можна представити у вигляді послідовності наступних етапів:

- 1 етап. Формулювання місії та визначення цілей діяльності підприємства;
- 2 етап. Аналіз стану зовнішнього і внутрішнього середовища, оцінка потенціалу сегментів ринку та товаровиробника;
- 3 етап. Визначення перспективних бізнес-стратегій по окремих сегментах діяльності (продуктах чи видах виробництв);
- 4 етап. Аналіз альтернативних бізнес-стратегій та вибір найбільш оптимальної для кожного бізнес-сегменту;
- 5 етап. Формування загальної корпоративної стратегії, виділення відокремлених функціональних і операційних стратегій, підготовка узагальненого стратегічного плану;
- 6 етап. Реалізація загальної стратегії, у тому числі й в розрізі відокремлених бізнес-стратегій та функціональних складових;
- 7 етап. Контроль за реалізацією стратегії, поточне оцінювання її ефективності, за

потреби – подальша оптимізація.

Формування і реалізація стратегії підприємства здійснюється у розрізі видів діяльності (сегментів ринку) на різних рівнях управління. З цих причин в стратегічному управлінні прийнято розрізняти чотири ключових типа стратегій: загальна (корпоративна, портфельна), бізнес-стратегії (конкурентні, ділові стратегії), функціональні, операційні. Проте, останні зазвичай лише конкретизують поточні завдання функціональних та бізнес-стратегій, носять операційний характер і не відіграють вирішальної стратегічної ролі.

Загальна стратегія являє собою стратегію поведінки господарюючого суб'єкта в зовнішньому оточенні, висвітлює узагальнюючий напрям його розвитку. У разі, коли підприємство переважно займається одним видом діяльності його загальна стратегія має цілком збігатися із бізнес-стратегією єдиного виду діяльності. Водночас, у разі, коли підприємство здійснює декілька видів діяльності в його корпоративній стратегії узагальнюються і узгоджуються основні напрями розвитку, форми поведінки на різних сегментах ринку та правила прийняття управлінських рішень по різних напрямках господарської діяльності, що вміщені в окремих бізнес-стратегіях.

В свою чергу бізнес-стратегія – це стратегія діяльності в окремому бізнес-сегменті (напрямку чи виду діяльності) підприємства, яка формується виходячи з перспективних можливостей його розвитку, що утворюються зовнішнім середовищем, та спроможності досягнути ключових параметрів такого розвитку, виходячи з потенціалу внутрішнього середовища. Зважаючи на те, що окремі сегменти ринку зазвичай характеризуються різними, а підчас і протилежними тенденціями, ємністю і потенціалом, бізнес-стратегії можуть суттєво відрізнятися між собою і ґрунтуватися на різних, у тому числі й протилежних, векторах комерційної поведінки господарюючого суб'єкта, а отже й підходах до реалізації інвестування.

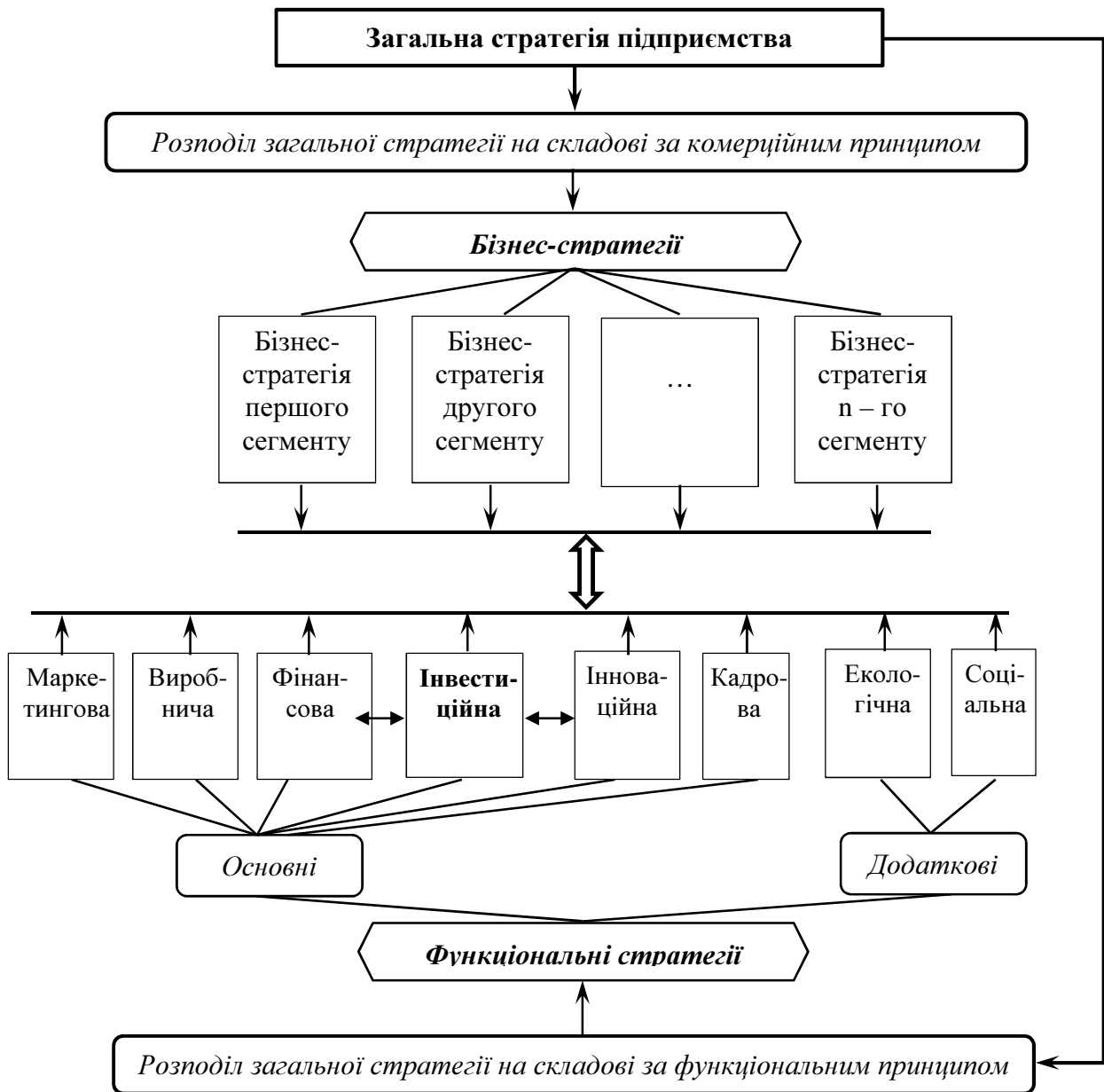
Необхідно зазначити, що бізнес-стратегії у загальній системі стратегій підприємства зазвичай розробляються першими. Згодом їх об'єднують у загальну стратегію господарюючого суб'єкта. Водночас, у межах кожної бізнес-стратегії виділяють окремі функціональні аспекти (маркетингові питання, виробничі, фінансові тощо). Ці аспекти різних бізнес-стратегій поєднують у функціональні стратегії, які в свою чергу також формують загальну стратегію товаровиробника.

З вищевикладеного зрозуміло, що функціональні стратегії – це складові загальної та бізнес-стратегій, які висвітлюють окремі сторони їх реалізації та розробляються для кожного функціонального підрозділу підприємства. Вони визначають стратегічну орієнтацію функціональних підсистем управління.

Серед основних функціональних стратегій підприємств різних сфер економічної діяльності зазвичай виділяють маркетингову, виробничу, фінансову, інноваційну, кадрову, подеколи – екологічну, соціальну, стратегію організаційного розвитку й інші [1–3]. Значна когорта науковців у цьому переліку не відокремлюють інвестиційну функціональну стратегію, вважаючи її частиною то фінансової, то інноваційної стратегій. На нашу думку такий підхід абсолютно невиправданий. Адже саме інвестиційні проблеми є ключовим аспектом як для загальної стратегії підприємства, так і для відокремлених бізнес-стратегій. Тому доцільно не лише виділяти інвестиційну стратегію як відокремлену функціональну стратегію, а ще й відводити їй особливе місце у системі стратегій підприємства та ключову

роль в їх реалізації.

Оптимальний склад загальної стратегії підприємства та внутрішні взаємозв'язки між її окремими складовими наведено на рис. 1.

Рис. 1. Склад загальної стратегії підприємства та місце в ній інвестиційної стратегії

Інвестиційна стратегія у складі функціональних стратегій підприємства тісно взаємопов'язана з усіма іншими стратегіями, проте особливо міцним цей зв'язок є для фінансової та інноваційної стратегій, адже окремі питання у них взаємоузгоджуються. Якщо в інвестиційній стратегії вміщуються дані про вкладення коштів у розвиток нових проєктів, модернізацію, переоснащення, реконструкцію і капітальний ремонт виробничих потужностей, започаткування нових і розширення уже існуючих напрямів господарської діяльності, наводяться дані про джерела інвестицій, умови їх залучення, очікувану

ефективність використання тощо, то фінансова стратегія здебільшого розкриває питання загального руху грошових потоків як на довгострокові, так і на операційні цілі, плани-графіки платежів, обслуговування фінансових операцій тощо.

В свою чергу інноваційна стратегія висвітлює форми і напрями впровадження новітніх техніки і технологій, застосування ноу-хау, прогресивних інформаційних, управлінських й комунікаційних систем та загалом усієї сукупності інновацій, тоді як інвестиційна стратегія відображає загальні обсяги необхідних на ці цілі ресурсів, конкретизує джерела та умови їх залучення, вартість, очікувану ефективність тощо.

Інвестиційні стратегії окремих бізнес-сегментів визначають обсяги, склад і структуру інвестицій в окремі види господарської діяльності, продукти, відокремлені підрозділи. Якщо в структурі загальної корпоративної стратегії підприємства виокремлена екологічна функціональна стратегія, у ній необхідно визначити основні заходи з охорони навколишнього природного середовища, захисту земель, будівництва, реконструкції, модернізації чи капітального ремонту очисних споруд, удосконалення системи складування відходів чи розвитку виробництв, що базуються на їх переробці, тощо. У цьому разі в інвестиційній стратегії необхідно висвітлити узагальнений обсяг коштів, які необхідно залучити на реалізацію екологічних заходів, джерела їх покриття, взаємозв'язок з інвестиціями у виробничі інвестиційні проекти, показати очікувану віддачу тощо. У разі виокремлення соціальної стратегії в ній необхідно висвітлити заходи з розвитку соціальної сфери, інфраструктури, корпоративної культури підприємства тощо, а дані щодо інвестиційних потреб на їх реалізацію, джерела і умови залучення коштів, співвідношення соціальних інвестиційних проектів з виробничими, маркетинговими і кадровими тощо, потрібно внести до інвестиційної функціональної стратегії.

Таким чином, інвестиційна стратегія підприємства визначає характер його інвестиційної діяльності, обсяги і напрями вкладення капіталу, формує склад і структуру інвестиційного портфеля. Загальна інвестиційна стратегія складається з низки приватних стратегій, які одночасно є функціональними частинами окремих бізнес-стратегій господарських сегментів підприємства. Проте, ці приватні інвестиційні стратегії є взаємопов'язаними, взаємозалежними та взаємодоповнюючими щодо залучення і розподілу інвестиційних ресурсів.

Направленість інвестиційної стратегії, а також обсяги, структура, джерела фінансування інвестицій залежать від того, які саме види загальної та бізнес-стратегій реалізуються підприємством.

Так, основними видами бізнес-стратегій є: а) лідерство за витратами; б) диференціація товару чи ринку; в) фокусування (концентрація на певному сегменті) [1–2]. Першу з означених стратегій підприємство може реалізувати у випадках, коли воно здійснює масове виробництво і продаж стандартного продукту за цінами, нижчими від цін конкурентів. При цьому джерелом цінових переваг мають бути порівняно нижчі витрати виробництва і обігу із-за кращих умов господарювання. Реалізація стратегії лідерства за витратами може не потребувати додаткових інвестицій у разі, коли зниження витрат є результатом впливу природних чинників, або навпаки – потребувати вкладення коштів в утворення умов високоефективного виробництва у тих випадках, коли впливу природних чинників замало. Стратегія диференціації реалізується шляхом зміни окремих споживчих якостей товару, що

робить його відмінним від аналогічних товарів підприємств-конкурентів. Як правило, її реалізація потребує інвестицій, а подеколи й інновацій. Стратегія фокусування передбачає вузьку спеціалізацію виробництва на окремому сегменті ринку, групі покупців або групі продуктів. У разі, коли вказані сегменти і групи потребують продукту з особливими якостями, виникає необхідність в інвестиціях. У цьому разі бізнес-стратегія міститиме відповідну функціональну складову.

Подеколи бізнес-стратегії диференціюються іншим чином та виділяють: стратегії лідера, челенжера, послідовника і фахівця. При цьому підприємства, що займають лідируючі позиції на ринку чи його сегментах, залежно від власного потенціалу й конкуренції на ринку можуть застосовувати декілька основних різновидів стратегій лідера щоб зберегти своє положення – розширення первинного попиту, оборонну, наступальну стратегію чи демаркетинг. Стратегія розширення первинного попиту може застосовуватися тими підприємствами, які започатковують виробництво і реалізацію нетрадиційних для споживача продуктів, й потребує значної інвестиційної підтримки на виробничі цілі, придбання техніки і технологій, розвиток реклами і загалом маркетингу, підготовку кадрів тощо. Тому інвестиційна функціональна стратегія у цьому випадку має бути вагомим складовою бізнес-стратегії лідера.

Оборонна стратегія застосовується з метою збереження уже завойованої частки ринку від атак конкурентів. Задля цього необхідні інвестиції у впровадження інновацій та техніко-технологічне удосконалення виробничих процесів з метою забезпечення високої якості товарів, розширення асортименту та зниження цін задля створення перешкод конкурентам. Отже, реалізація такої стратегії також передбачає доволі розширену інвестиційну складову.

На відміну від стратегій розширення первинного попиту та оборонної, наступальна стратегія може не потребувати значних за обсягами інвестицій, адже ґрунтується на реалізації уже сформованих у підприємства конкурентних переваг, зокрема на збільшенні обсягів виробництва на раніше впроваджених потужностях, розширенні частки ринку на основі використання «ефекту досвіду» та лідерства у витратах.

Стратегія демаркетингу також не потребує інвестицій, адже за умови її реалізації підприємство-лідер скорочує свою частку ринку через зниження обсягів виробництва і продажу товару, підвищення ціни, скорочення реклами тощо. Проте, у таких випадках частина раніше вкладеного у діяльність підприємства капіталу може поступово вивільнятися і виникає потреба у альтернативних інвестиціях. Так стратегія демаркетингу на одному сегменті ринку супроводжується стратегіями розширення діяльності на інших сегментах, а їх реалізація потребує запровадження інвестиційних функціональних компонентів.

Стратегія челенжера характерна для тих підприємств, які намагаються досягнути першості на ринку, усунувши при цьому ринкового лідера. Зазвичай її реалізація потребує значних інвестицій у розвиток виробництва, маркетингу, кадрів й інших сторін життєдіяльності підприємства, тому інвестиційна складовою такої стратегії має бути досить ємною.

Стратегія послідовника притаманна тим аграрним підприємствам, які займають відносно невелику частку ринку і змушені адаптуватися до умов і правил поведінки, які утворюються та диктуються на ринку основними конкурентами. Тому інвестиційна складовою стратегії послідовника зазвичай значно менша, ніж лідера чи челенжерів, та певною мірою

обумовлюється інвестиційною поведінкою останніх. Тобто, якщо основні конкуренти, особливо ті, що посідають позиції ринкових лідерів, активно вкладають кошти у розвиток виробництва, впровадження інновацій, використання прогресивних технологій тощо, то й послідовник змушений вкладати кошти по таких же напрямках розвитку. Якщо ж конкуренти не вкладають кошти у розвиток господарської діяльності, то й послідовнику немає потреби цього робити.

Стратегія фахівця, як і стратегія фокусування, ґрунтується на вузькій спеціалізації підприємства і може вимагати значних інвестицій у разі, коли на обраних сегментах ринку виникає потреба в особливих якостях товару.

Інвестиційні складові усіх наведених вище бізнес-стратегій стосуються виключно відокремлених виробництв чи напрямів діяльності підприємства. Тому у загальній корпоративній стратегії та її функціональній інвестиційній частині має здійснюватися їхнє узгодження за обсягами інвестицій, термінами реалізації інвестиційних проектів, джерелами залучення коштів, ефективністю тощо.

Поряд з тим, усі загальні корпоративні стратегії підприємств доцільно поділяти на стратегії: зростання; стабілізації (обмеженого зростання); скорочення; комбіновану. Найбільш розширеною і значимою інвестиційна функціональна стратегія має бути в тих підприємствах, які обрали загальну корпоративну стратегію зростання. Адже реалізація останньої потребує вкладення коштів в інтенсифікацію діяльності, розширення обсягів продажу, удосконалення товарів, а також може передбачати інтеграцію з іншими господарськими структурами як на вертикальній, так і на горизонтальній основі, диверсифікацію товару, ринку чи напрямів діяльності товаровиробника тощо. Реалізація стратегії стабілізації зазвичай потребує інвестицій значно меншою мірою, адже запроваджується для підтримування тих обсягів виробництва і реалізації, які були досягнуті у попередніх періодах. В свою чергу, не потребує інвестицій стратегія виживання, що реалізується в умовах фінансово-економічних криз, нестабільності на ринку і в соціумі та може передбачати або утримання зайнятої підприємством частки ринку або її скорочення.

Спрямованість інвестиційної стратегії залежить від особливостей інноваційної стратегії підприємства, яку можна поділити на наступальну, захисну, проникнення, конгломератну, стратегію реакції. В умовах реалізації наступальної стратегії інвестиції здійснюються у розробку цілком нових технічних і технологічних рішень щодо виробництва продуктів. Захисна інноваційна стратегія потребує вкладень у техніко-технологічні рішення, які б забезпечили збереження підприємством раніше досягнутих ринкових позицій. Стратегія проникнення вимагає вкладень у виробництво продукту з такими характеристиками чи властивостями, які б забезпечили йому вихід на нові ринки. Реалізація конгломератної інноваційної стратегії потребує комплексних інвестицій, а стратегія реакції – вкладень на повторення істотного технологічного прориву конкурентів.

Основні цілі, які може переслідувати підприємство у процесі реалізації власної інвестиційної стратегії, можуть полягати у наступному:

- забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства;
- оптимізація середньозваженої вартості капіталу;
- максимальне використання ефекту фінансового важеля з метою зростання прибутковості товаровиробника;

- удосконалення майнових відносин власності, забезпечення стабільних виплат доходів власників;
- зміцнення позицій власників, підвищення їх добробуту в результаті розвитку бізнесу;
- підвищення рівня капіталізації;
- забезпечення високих конкурентних позицій на інвестиційному та загалом фінансовому ринках;
- зниження рівня інвестиційних і фінансових ризиків діяльності підприємства;
- забезпечення максимально ефективного використання інвестиційних ресурсів;
- фінансова стабілізація стану підприємства та уникнення загрози банкрутства тощо.

Зважаючи на розмаїття бізнесу, розгалужену структуру національного господарства, специфіку функціонування його окремих сегментів практичні аспекти реалізації інвестиційних стратегій для конкретних господарюючих суб'єктів можуть істотно різнитися.

Висновок. Інвестиційна стратегія підприємства визначає характер його інвестиційної діяльності, обсяги і напрями вкладення капіталу, формує склад і структуру інвестиційного портфеля. Вона є функціональною частиною загальної корпоративної стратегії та складається з низки приватних стратегій, які в свою чергу є функціональними частинами окремих бізнес-стратегій господарських сегментів підприємства, взаємопов'язані, взаємозалежні та взаємодоповнюючі ніж собою щодо залучення і розподілу інвестиційних ресурсів. Направленість інвестиційної стратегії залежать від того, які саме види загальної та бізнес-стратегій реалізуються підприємством.

Перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямку полягають в необхідності адаптації та удосконалення методичних підходів щодо визначення обсягів інвестицій, оптимізації строків їх реалізації та джерел фінансування в умовах впровадження різних корпоративних та бізнес-стратегій підприємств.

1. Горелов Д. О. *Стратегія підприємства* / Д. О. Горелов, С. Ф. Большенко. – Харків: Вид-во ХНАДУ, 2010.

2. *Стратегічне управління підприємствами реального сектору економіки: механізми, методи, моделі* : [моногр.] / [В. М. Андрієнко та ін.]. - Донецьк : ДонНУ, 2012.

3. Должанський І. З. *Стратегія управління діяльністю підприємств на основі збалансованої системи показників* : [моногр.] / І. З. Должанський, І. М. Ягнюк. – Макіївка : Купріянов В. С., 2012.

4. *Стратегія інноваційного розвитку сучасного підприємства* : [моногр.] / [В. Г. Федоренко та ін.] ; за ред. В. Г. Федоренка, Т. Є. Воронкової. – К. : ДКС центр, 2014.

5. Тридід О. М. *Розробка інвестиційної стратегії підприємства як напрям забезпечення його інвестиційної привабливості* / О. М. Тридід // *Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр.* – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2011. – № 1(37).

6. Шии О. П. *Сутність та значення інвестиційної стратегії в діяльності підприємства* [Електронний ресурс] // *Наукові конференції. Соціум. Наука. Культура.*: [сайт] / О. П. Шии. – Режим доступу: <http://intkonf.org/shish-op-sutnist-ta-znachennya-investitsiynoyi-strategiyi-v-diyalnosti-pidpriemstva/>.

УДК 330.322.01

Якимчук Т. В.,
асистент кафедри менеджменту,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ГОТОВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ

У статті представлено методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії. Методичний підхід ґрунтується на співставленні результатів виробничої, фінансової та інвестиційної діяльності галузі та підприємства. Розраховуються інтегральні показники, які дозволяють порівняти достатність внутрішньої готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії і вимоги зовнішнього середовища. Запропонований методичний підхід сприяє підвищенню ефективності управління інвестиційною стратегією підприємства шляхом виявлення та усунення недоліків у його господарській діяльності.

Ключові слова: інвестиційна стратегія, оцінка, фінансова складова, виробнича складова, управлінська складова, функціональна стратегія, управління.

МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ГОТОВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ К РЕАЛИЗАЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ

Якимчук Т. В.

В статье представлен методический подход к оценке готовности предприятия к реализации инвестиционной стратегии. Методический подход основывается на сопоставлении результатов производственной, финансовой и инвестиционной деятельности отрасли и предприятия. Рассчитываются интегральные показатели, которые позволяют сравнить достаточность внутренней готовности предприятия к реализации инвестиционной стратегии и требования внешней среды. Предложенный методический подход способствует повышению эффективности управления инвестиционной стратегией предприятия путем выявления и устранения недостатков в его хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: инвестиционная стратегия, оценка, финансовая составляющая, производственная составляющая, управленческая составляющая, функциональная стратегия, управление.

METHODICAL APPROACH TO ASSESSMENT OF THE ENTERPRISE'S READINESS TO IMPLEMENT AN INVESTMENT STRATEGY

Yakymchuk T.

A methodical approach of assessment of the enterprise's readiness to implement an investment strategy was presented in the article. The methodical approach is based on comparing the results of the production, financing and investment activities of the enterprise and industry. Types of activities take into account the interrelation between the investment and other functional strategies. The integral indicators are calculated and it allows comparing the

adequacy of internal enterprise's readiness to implement the investment strategy and requirements of the environment. After calculation weaknesses of the enterprise can be identified and the management decisions can be offered to improve the selection and implementation of investment projects. The methodical approach contributes to improve the efficiency of the investment strategy management by identifying deficiencies and taking remedial action in the economic activities of the enterprises.

Keywords: *investment strategy, assessment, financial component, manufacturing component, administrative component, functional strategy, management.*

Постановка проблеми. Цілеспрямоване управління виробничою інвестиційною стратегією є досить складним завданням у зв'язку з мінливістю зовнішнього середовища та у зв'язку з низьким рівнем гнучкості реальних інвестиційних проєктів, які є переважаючими у складі інвестиційної стратегії промислових підприємств. Так як достовірно спрогнозувати зміни зовнішніх умов господарювання підприємств неможливо, то акцент в стратегічному управлінні необхідно робити на розробку та використання методичних підходів, які дозволять вносити своєчасні корективи у сформовані інвестиційні стратегії відповідно до вимог зовнішнього середовища, з урахуванням внутрішніх факторів та особливостей діяльності підприємств.

До факторів внутрішнього середовища, які впливають на заплановану ефективність реалізації інвестиційної стратегії, варто віднести: обґрунтованість вибору інвестиційних проєктів та прийнятих управлінських рішень в процесі реалізації інвестиційної стратегії, швидкість та здатність керівництва підприємства реагувати на зміни умов господарювання, досягнутий рівень стратегічного управління на підприємстві, наявні інвестиційні ресурси. Ці фактори необхідно враховувати в процесі перспективного управління інвестиційною діяльністю підприємства та для його подальшого удосконалення, що на сьогоднішній день є актуальним завданням теорії та практики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням, пов'язаними з вибором та ефективною реалізацією інвестицій були присвячені дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких Бланк І.О., Федоренко В.Г., Мартиненко М.М. та Ігнат'єва І.А., Пересада А.А., Майорова Т.В., Єрохін С.А. [5], Хрущ Н.А. [8], Баранець Г.В., Швець К.О., Левченко В.В. [1], Фролова Т.О., Ястремська О.М. Вчені досліджували і питання, пов'язані з управлінням інвестиційною стратегією. У своїх наукових роботах дослідники в більшій мірі розглядали питання формування інвестиційної стратегії, аніж розробки методичних підходів до підвищення ефективності її реалізації. Тому, нині промислові підприємства недостатньо забезпечені дієвими науково обґрунтованими методами та інструментами перспективного управління інвестиціями.

Мета статті. Представити методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії, який був розроблений з урахуванням взаємозв'язку інвестиційної з іншими функціональними стратегіями та необхідності визначення відповідності внутрішнього середовища зовнішнім умовам ведення господарської діяльності підприємства.

Основні результати дослідження. У сучасній науковій літературі використовувались такі словосполучення як «готовність підприємства до стратегічних змін» [6], «готовність

підприємства до проведення реінжинірингу бізнес-процесів» [4], «готовність підприємства до реалізації інноваційної стратегії» [7] тощо. Досить часто у цих випадках під готовністю підприємства науковці розуміють наявність потенціалу та ототожнюють ці два поняття. Враховуючи, що сутність поняття «потенціал» є досить суперечливим питанням і тлумачиться неоднозначно вченими та дослідниками, то ми вважаємо за доцільне для уникнення непорозумінь у трактуванні результатів нашого наукового дослідження зазначити наступне.

Під оцінкою готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії ми розуміємо сформовану в результаті попередньої діяльності підприємства здатність (спроможність) діяти в існуючому зовнішньому середовищі таким чином, щоб через визначений час досягти поставлених стратегічних інвестиційних цілей шляхом реалізації обраних у дану стратегію інвестиційних проектів. На рис. 1 представлений розроблений методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії.

Для розробки вище вказаного методичного підходу попередньо було класифіковано функціональні стратегії за основними видами діяльності, які підлягають бухгалтерському обліку. Згідно з вказаною класифікаційною ознакою доцільно виокремлювати, крім інвестиційної, фінансову та виробничу внутрішні (ті, що спрямовані на розвиток об'єктів внутрішнього середовища) функціональні стратегії. Вони повинні прийматися до уваги у процесі управління інвестиційною стратегією. З урахуванням виділених стратегій було розроблено методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії.

Відповідно, оцінка готовності підприємства складається з трьох складових: управлінської («вертикальної»), виробничої та фінансової («горизонтальних»). Для кожної складової необхідно розрахувати показники для кожної групи, вказаної на рис. 1. Показники цих груп, на думку автора, найбільш повно характеризують ту чи іншу складову готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії.

Показники кожної групи розраховуються за п'ятирічний період для будь-якого досліджуваного підприємства, а в подальшому – повинні бути нормалізовані [3]. Вагові коефіцієнти запропоновано розраховувати за допомогою коефіцієнту варіації [2]. На основі нормалізованих значень та вагових коефіцієнтів визначаються інтегральні показники для кожної складової (від 0 до 1), які в сукупності дозволяють порахувати внутрішню готовність підприємства до реалізації інвестиційної стратегії.

Щоб перевірити достатність цієї готовності вимогам зовнішнього середовища, були порашовані показники, покращення значень яких є основною ціллю основних видів діяльності підприємства (фінансової, виробничої, інвестиційної). Відповідно, для визначення адекватності внутрішньої готовності складових підприємства до реалізації інвестиційної стратегії у існуючих ринкових умовах нами були обрані наступні показники:

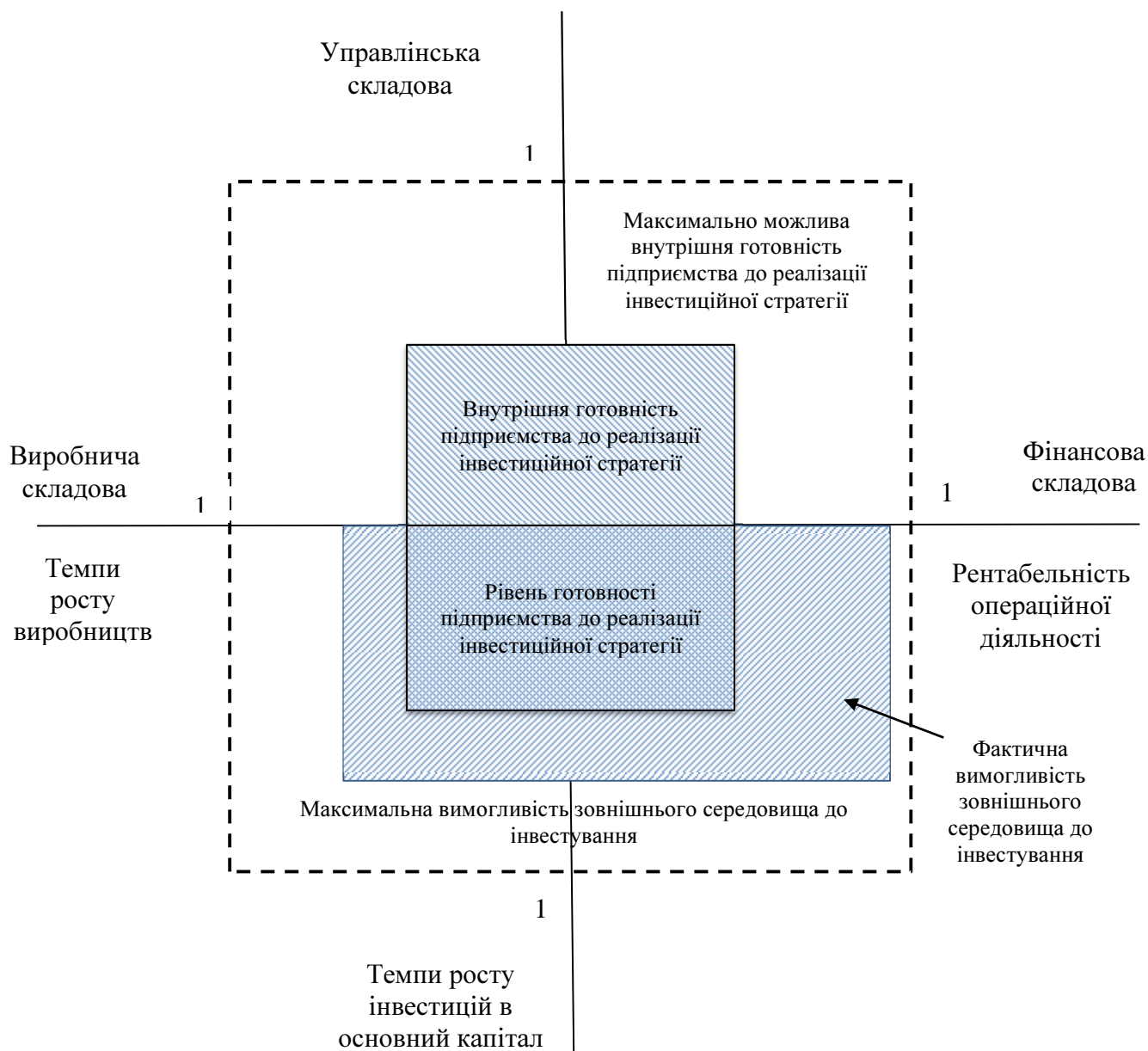
- для управлінської складової – темпи росту інвестицій в основний капітал;
- для виробничої складової – темпи росту обсягів виробництва в галузі;
- для фінансової складової – рентабельність операційної діяльності.

На основі співставлення внутрішньої готовності досліджуваного підприємства з вимогами зовнішнього середовища можна визначити основні напрями удосконалення управління інвестиційною стратегією підприємства.

Рис 1. Методичний підхід до оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії

Джерело: розроблено автором

Рис. 2. Графічне зображення готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії

Джерело: розроблено і побудовано автором

На рис. 2 представлено рівень готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії, який можна не тільки порахувати у відсотковому вираженні, але й зобразити графічно.

Висновок. Результати оцінки готовності підприємства до реалізації інвестиційної стратегії дозволяють визначити спроможність підприємства здійснювати ефективну інвестиційну діяльність в довгостроковому періоді в існуючих умовах на основі перевірки відповідності результатів її попередньої діяльності вимогам зовнішнього середовища.

Розроблена оцінка дозволяє виявити недоліки у основних сферах господарювання підприємства, усунення яких сприятиме підвищенню ефективності управління інвестиційною стратегією. Може бути використана також для обґрунтування управлінських

рішень щодо вибору інвестиційних проектів та для визначення ефективності реалізації інвестиційної стратегії.

Напрямом подальших досліджень стає розроблення практичних рекомендації відповідно до отриманих результатів оцінювання підприємств різних галузей народного господарства.

1. Баранець Г.В. Удосконалення процесу розробки інвестиційної стратегії підприємства в умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності / Г.В. Баранець, К.О. Швець, В.В. Левченко // *Економіка і регіон*. – 2012. - №3 (34).

2. Волощук Р.В. Порівняльний аналіз підходів до визначення вагових коефіцієнтів інтегральних індексів стану складних систем / Р.В. Волощук // *Індуктивне моделювання складних систем*. – 2013. – Вип. 5.

3. Григоруk П.М. Методи побудови інтегрального показника / П.М. Григоруk, І.С. Ткаченко // *Бізнесінформ*. – 2012. - № 4.

4. Управление крупным промышленным комплексом в транзитивной экономике: [монограф.] / [Ю.Г. Лысенко, Н.Г. Гузь, С.И. Левицкий и др.]; под общ. ред. проф. Ю.Г. Лысенко, проф. Н.Г. Гузя. – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2003.

5. Управління інноваційною діяльністю в економіці України : [кол. наук. монограф.] / за наук. ред. проф. С.А. Єрохіна. – К.: Національна академія управління, 2008.

6. Усик С. П. Вибір стратегії розвитку з урахуванням ступеня готовності підприємства до стратегічних змін / С. П. Усик // *Актуальні проблеми економіки*. – 2009. – №6 (96).

7. Федулова И. В. Готовность предприятий к реализации инновационной стратегии / И. В. Федулова // *Бизнесинформ*. – 2010. – № 11.

8. Хруц Н. А. Стратегії компанії: механізми формування й адаптації в сучасному інвестиційному середовищі / Н. А. Хруц // *Фінанси України*. – 2008. – № 8.

УДК 331.5

Сидоренко П. О.,

к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

ВПЛИВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ НА РОЗВИТОК РИНКУ ПРАЦІ

У статті проаналізовано вплив надбань науково-технічного прогресу на формування сучасних тенденцій розвитку ринку праці. Розглядається вплив нових технологій на трансформацію відповідного соціально-економічного середовища, процесів виробництва, самих продуктів та ролі людської праці як фактору виробництва. Запропоновано науково-практичні рекомендації щодо максимізації позитивного ефекту від згаданих змін для функціонування ринку праці та мінімізації відповідних ризиків.

Ключові слова: ринок праці, продуктивність праці, безробіття, гаджетизація, електронне підприємництво, економіка спільного користування.

ВЛИЯНИЕ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА НА РАЗВИТИЕ РЫНКА ТРУДА

Сидоренко П. А.

В статье проанализировано влияние продуктов научно-технического прогресса на формирование современных тенденций развития рынка труда. Рассматривается влияние новых технологий на трансформацию соответствующей социально-экономической среды, производственных процессов, продуктов и роли человеческого труда как фактора производства. Предложены научно-практические рекомендации по максимизации позитивных эффектов рассмотренных изменений для функционирования рынка труда и минимизации соответствующих рисков.

Ключевые слова: рынок труда, продуктивность труда, безработица, гаджетизация, электронное предпринимательство, экономика общего пользования.

THE INFLUENCE OF TECHNOLOGICAL CHANGE ON LABOUR MARKET

Sydorenko P.

The author analyzes the influence of technological change on the current labour market trends. Namely, the effects of new technology on the social and economic environment, processes of production, products and labour as a factor of production. New information and communication technologies considerably influence contemporary business models - i.e. fuel weightless companies and sharing economy - as well as general social and economic environment – i.e. automation, equipment and tools improvement promote productivity growth, etc. Extremely dynamic, challenging, and stressful work environment can reduce internal motivation and aggravate the problem of voluntary unemployment. Technological change promotes a constant professional development and lifelong learning, but a low-skilled labour is still a matter of concern, as well as the gap between productivity and compensation growth. Although numerous online courses, distant employment, and development of e-entrepreneurship can contribute to resolution of these issues, a customized policy is required. This policy should

take into account the role of the private sector in R&D, encouraging innovation and growth. But further technological development should not be limited to the gadgetization, although it's impossible to eliminate commercial drivers of innovation in a mid-term period. Based on the results of this research, the author suggests a list of practical recommendations aimed at the maximization of positive effects of the above-mentioned changes on the labour markets and mitigation of relevant risks. Interesting fields of further research are a phenomenon of labour intensity decrease in the information economy, gap between compensations and skills, etc.

Keywords: labour market, labour productivity, unemployment, gadgetization, e-entrepreneurship, sharing economy.

Постановка проблеми. Звільнивши людство з мальтузіанської пастки (malthusian trap), яка стримувала його соціально-економічний розвиток протягом декількох тисячоліть до початку першої Промислової революції, надбання науково-технічного поступу стають ключовими факторами подальшого розвитку суспільства. Вдосконалення технологій виробничих процесів, товарів, методів управління та контролю якості дали поштовх до радикальної зміни економічного середовища в цілому та кожної його складової окремо. Згадані трансформаційні процеси значною мірою позначились і на людській праці як одному з ключових факторів виробництва, зокрема на її продуктивності, кваліфікації, співвідношенні відповідного попиту та пропозиції, як і загальній ролі в економіці. Дослідження впливу науково-технічного прогресу на розвиток ринку праці набуває надзвичайної актуальності за доби економіки знань, коли зростає значення саме інтелектуального капіталу та головного його власника – людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем впливу науково-технічного поступу на різні аспекти життєдіяльності суспільства, зокрема тенденції розвитку ринку праці, ефективності підготовки та використання трудових ресурсів, приділено увагу в працях таких українських науковців, як Геєць В.М., Гальчинський А.С., Гуткевич С.О., Кістерський Л.Л., Мунтіян В.І., Новицький В.Є., Пахомов Ю.М., Єрмошенко М.М., Яковенко Л.І. та інші. Серед зарубіжних вчених варто відзначити внесок у дослідження проблем ринку праці та управління трудовими ресурсами за умов інформаційної доби таких науковців, як А.Бартель, Т.Бреснахам, Е.Брінойолфсон, Г.Віоланте, П.Друкер, П.Даймонд, Н.Зіхерман, Л.Карабарбоніс, П.Краселл, Р.Мануеллі, Д.Мортенсен, Б.Найман, К.Піссарідес, Е.Тоффлер, Р.Фрімен, А.Хорнштайн, Л.Хітт та інші. Зокрема, зниження частки заробітної плати в загальному розмірі доходів в економіці Л.Карабарбоніс та Б.Найман пов'язують, значною мірою, зі зменшенням відносної ціни засобів виробництва, що стало можливим внаслідок розвитку комп'ютерної техніки та інформаційних технологій [1]. А.Хорнштайн, П.Краселл, Г.Віоланте наголошують на тому, що спрямованість технологічного розвитку на вдосконалення, в першу чергу, засобів виробництва (capital-embodied) призводить до погіршення становища робочої сили, нерівномірного розподілу заробітної плати та інших наслідків порушення ефективності функціонування ринку праці [2]. А.Фрімен аналізує переважно позитивні наслідки впливу розвитку інформаційних технологій на умови праці та механізми врівноважування відповідного попиту та пропозиції [3]. В цілому, більшість досліджень обраної проблематики досить ґрунтовно аналізують позитивні та негативні наслідки впливу науково-технічного прогресу на функціонування ринку праці, але розробка

науково-практичних рекомендацій щодо мінімізації дії відповідних деструктивних або оптимізації впливу продуктивних факторів залишається перспективним напрямком дослідження.

Метою статті є аналіз впливу науково-технічного прогресу на значення робочої сили як одного з факторів виробництва в сучасній економіці та розробка науково-практичних рекомендацій щодо максимізації позитивних ефектів від цих змін для функціонування ринку праці та мінімізації відповідних ризиків.

Основні результати дослідження. Вплив науково-технічного поступу на працю як фактор виробництва та тенденції розвитку ринку праці відбувається шляхом трансформації соціально-економічного середовища, в якому людина живе та займається професійною діяльністю, технологій процесів виробництва та продуктів, та безпосереднього впливу на згаданий фактор виробництва. Усі перераховані категорії змін призводять, разом з іншими факторами, до формування відповідних тенденцій розвитку ринку праці. Аналізуючи вплив трьох хвиль Промислової революції на стан ринку праці різних країн можна виділити низку загальних наслідків: зниження попиту на робочу силу з низьким та середнім рівнем кваліфікації (через автоматизацію виробничих процесів) та зменшення середнього розміру заробітної плати відповідних категорій працівників; значне відставання темпів зростання рівня зарплатні від підвищення продуктивності праці, що стало можливим завдяки вдосконаленню технологій виробництва та організації праці; перерозподіл робочих місць через зміну бізнес-моделі виробництва традиційних товарів та надання послуг, наприклад, конкуренція між таксистами та водіями компанії «Uber».

Вдосконалення засобів комунікації та передачі даних між країнами та континентами не лише стимулювало розвиток міжнародної торгівлі та інвестиційної діяльності, але й призвело до формування нового підходу до ведення бізнесу, для якого вислів «час – це гроші» має ключове значення. Надбання науково-технічного прогресу сприяли формуванню нового, надзвичайно динамічного соціально-економічного середовища, в якому культивується принцип змагальності, руйнування шаблонів та прийняття рішень в режимі реального часу. Перераховані чинники призвели до формування особливих вимог до працівників сучасних компаній: здатність до навчання і постійного професійного та особистісного вдосконалення (поширюється концепція навчання протягом усього життя); динамічний характер економічної діяльності та відповідного оточуючого середовища потребує здатності приймати рішення за умов невизначеності та обмеженості у часі. Зростаючий ритм життя, висока конкуренція на ринку та в середині робочих колективів, широкий спектр завдань, значні робочі навантаження і пов'язані з цим постійні стреси, зростання соціально напруження через періодичну появу кризових явищ в економіці та інші деструктивні фактори призводять не лише до морального і фізичного виснаження працівників та падіння їх внутрішньої мотивації, але й більш вагомих наслідків для економіки та суспільства в цілому. В країнах Європи та Північної Америки широкого поширення набула практика довгострокових відпусток з метою відновлення робочої мотивації (downshifting), проте таке рішення є лише тимчасовим і поверхневим, оскільки ця проблема пов'язана зі специфікою функціонування сучасного соціально-економічного середовища. Стурбованість фахівців викликає не лише зростання в світі рівня безробіття серед молоді (у віці від 15 до 24 років), який у 2014 р. сягнув 13%, що втричі перевищує

рівень безробіття серед дорослого населення, але й вихід працездатної молоді (та інших вікових категорій) з ринку праці через втрату належної мотивації під впливом перерахованих вище факторів [4].

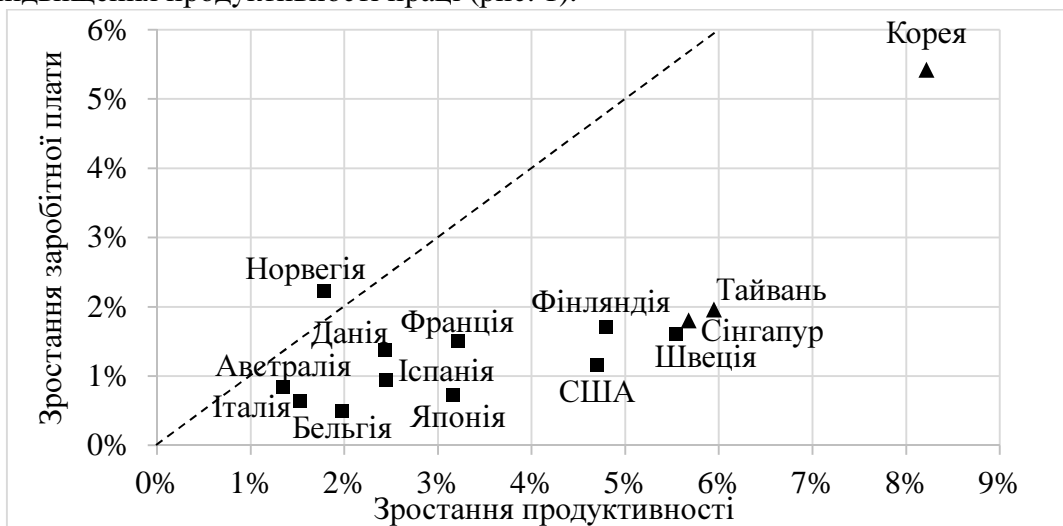
Розвиток засобів комунікації та передачі даних створив передумови для формування нової моделі ведення бізнесу, для якої кількість прикріплених до робочого місця працівників та вартість активів компанії не є ключовим фактором оцінки її ринкової вартості та конкурентних переваг. Наприклад, розробкою програмного забезпечення, що розповсюджується через віртуальний магазин компанії «Apple» у 2013 р. лише у США займалися біля 750 тис. осіб [5]. Сьогодні ми спостерігаємо другу хвилю піднесення «компаній без ваги» (weightless companies), але варто пам'ятати, що перша хвиля закінчилась «кризою доткомів» (Dot-Com Bubble). Ці компанії можуть залучати значну кількість працівників на дистанційній основі, сприяючи формуванню відповідних тенденцій на ринку праці. Більше того, розвиток «економіки спільного користування» (sharing economy), зокрема зростання кількості користувачів таких онлайн-сервісів, як «Airbnb», «Lyft» та «Uber» (альтернатива готелям і службам таксі) обумовлює актуальність проблеми зменшення попиту на робочу силу з боку компаній, що надають аналогічні послуги традиційним шляхом. Подальший науково-технічний розвиток може призвести до повного припинення промислового виробництва окремих товарів та скорочення відповідних робочих місць, наприклад, після зниження вартості та експлуатаційних коштів 3D-принтерів. З огляду на вищезазначене, досить ймовірним виглядає наближення до описаної Е.Тюффлером моделі функціонування економіки на основі «електронних котеджів» або певної її модифікації [6].

Розвиток «електронного підприємництва» (e-entrepreneurship), що підтримується зростаючими обсягами венчурного фінансування, не лише сприяє відповідним структурним змінам в економіці розвинених країн, але й призводить до трансформації традиційної моделі працевлаштування: кваліфіковані, амбітні та талановиті працівники з цікавими бізнес-ідеями об'єднуються в невеликі команди для розробки власних продуктів та послуг, замість працевлаштування в ТНК з чіткою ієрархією та часто занадто бюрократизованим процесом прийняття рішень. Безумовно, лише незначна частка підприємців нової доби досягає такого комерційного успіху, як засновники компаній «Apple», «Google» та ін. Ще меншій кількості вдається зробити вагомий внесок у розвиток науково-технічного прогресу, оскільки більшість нових продуктів та послуг, що з'являються на ринку не виходять за межі процесу «гаджетизації» суспільства, під яким ми розуміємо поширення багатофункціональних електронних пристроїв та інформатизацію операцій, що раніше виконувались з використанням «твердих» носіїв інформації та ручної праці. Хоча цей процес спрощує значну кількість наших щоденних операцій, в глобальному масштабі ці пристрої, на нашу думку, не мають такого вагomeго впливу на розвиток цивілізації, як свого часу паровий двигун, електрифікація тощо. Проте, беззаперечним є позитивний вплив згаданих процесів на поширення ідеї інноваційного розвитку економіки та суспільства в цілому.

Не дивлячись на жвавий інтерес інвесторів до молодих компаній, що займаються розробкою нових продуктів та послуг, ключовим суб'єктом стимулювання науково-технічного розвитку в різних галузях економіки залишаються ТНК. Загострення конкурентної боротьби на основі новітніх технологій між виробниками товарів та постачальниками послуг є невід'ємним атрибутом сучасної доби. Наприклад, у США

приватний сектор фінансує більше 60% витрат на наукові дослідження та розробки. За прогнозами експертів компанії «Battelle» 465 млрд. дол. США очікуваних у 2014 р. відповідних інвестицій мали створити 2,7 млн. нових робочих місць та забезпечити додатковою роботою 6 млн. вже існуючих. Взагалі, країни з розвиненою економікою виділяють біля 3% ВВП на фінансування наукових досліджень та розробок, зокрема Корея витратила на відповідні проекти у 2013 р. 3,6% ВВП, Японія – 3,4%, США та Німеччина – по 2,8% (Китай – 1,9%, Польща – 0,8%) [7]. Ступінь використання новітніх технологій у виробництві товарів та послуг визначає вимоги до кваліфікації робочої сили, впливає на рівень заробітної плати та безробіття.

Згідно з результатами дослідження фахівців Організації економічного співробітництва та розвитку, впровадження новітніх технологій в промисловості дозволило не лише покращити якісні характеристики продуктів та підвищити ефективність виробничих процесів, але й зменшити рівень їх працездатності. Це призвело до зниження частки доходів власників трудових ресурсів в структурі національного доходу більшості країн: з 50,1% до 47,5% у Норвегії (один з найвищих у світі рівнів зарплатні), з 73,8% до 63,6% у Кореї та з 41,2% до 29,7% в Туреччині, протягом 1995-2011 рр. [8]. Також, згадані процеси призвели, разом з іншими факторами, до відставання темпів зростання розміру заробітної плати від темпів підвищення продуктивності праці (рис. 1).

Рис. 1. Середньорічне зростання продуктивності та заробітної плати в промисловому секторі країн, 1991-2011 рр.

Джерело: складено автором за даними [9].

Згадані фактори, на нашу думку, матимуть вагомий вплив на зміну структури робочої сили за рівнем кваліфікації: відбуватиметься зниження частки працівників з середнім рівнем кваліфікації через поширення автоматизації їх функцій або приєднання до більш кваліфікованої категорії працівників; ймовірно є також зростання в середньостроковій перспективі частки робочої сили з відносно низькою кваліфікацією, оскільки не кожен працівник зможе підвищити рівень своєї кваліфікації до необхідного рівня або швидко знайти відповідну роботу, враховуючи сучасні тенденції розвитку світової економіки; суттєве скорочення частки працівників з низьким та середнім рівнем кваліфікації в

довгостроковій перспективі, за виключенням професій та видів занять, що не підлягатимуть автоматизації.

Окрім опосередкованого впливу на працю як фактор виробництва та на тенденції розвитку ринку праці, науково-технічний прогрес також здійснює вагомий безпосередній вплив на ці категорії та процеси. Як зазначалось вище, замість традиційної моделі працевлаштування індустріальної доби в наш час працівники мають широкі можливості дистанційного працевлаштування та самозайнятості. Значного поширення набувають освітні інтернет-програми, які дозволяють підвищити свій кваліфікаційний рівень або отримати нові знання без відриву від виробництва, зокрема освітніми послугами платформ «edX», «Coursera» та «Udacity» вже скористались біля 12 млн. осіб, лише 50% з яких – це жителі розвинених країн. Розвиток комп'ютерних та телекомунікаційних технологій призвів до зміни преференцій людей не лише у виборі майбутніх професій, але й галузі працевлаштування: компанії «Twitter», «Facebook» та «Google» належать до переліку найбільш бажаних роботодавців США; протягом 3-х останніх десятиліть частка випускників Гарвардської бізнес-школи, що працевлаштовувались у фінансовій галузі скоротилась з 44% до 27% [5].

Соціально-економічний розвиток суспільства значною мірою залежить від досягнень науково-технічного прогресу, проте його результати в коротко- та середньостроковому періоді можуть мати і певні деструктивні наслідки, зокрема для стану ринку праці. Збільшення невідповідності між щорічним зростанням кількості працездатного населення та створенням робочих місць, загострення проблеми довготривалого безробіття та безробіття серед молоді, відсутність належного рівня соціального захисту та доходів у значної частки працюючого населення, відставання темпів зростання заробітної плати від темпів підвищення продуктивності праці та інші негативні тенденції, що спостерігаються на ринку праці багатьох країн світу обумовлюють актуальність дослідження згаданих вище проблем крізь призму аналізу впливу надбань-науково-технічного поступу на розвиток економіки та суспільства в цілому.

Висновок. Вважаємо, що в теперішній час використання результатів науково-технічного розвитку у діяльності людини можна назвати процесом гаджетизації суспільства, під яким розуміється поширення багатофункціональних електронних пристроїв та інформатизацію операцій, що раніше виконувались з використанням «твердих» носіїв інформації та ручної праці. Враховуючи цей фактор, варто переглянути підхід держави до участі у фінансуванні наукових розробок та досліджень, оскільки приватний сектор, що здійснює більшість відповідних інвестицій сьогодні, робить акцент саме на комерційній складовій кожного проекту, а не довгостроковому впливі їх результатів на розвиток людства. Підтримки з боку держави потребує розвиток нових моделей працевлаштування та організації виробничих процесів, з метою подолання проблеми безробіття, бідності серед працюючого населення, міграції та заохочення підприємницької діяльності з наголосом на її інноваційну складову. Ефективне використання можливостей дистанційної освіти дозволить вирішити низку проблем, пов'язаних з низьким рівнем або невідповідністю кваліфікації працівників потребам ринку праці. Значної уваги при розробці соціальної політики потребує необхідність вирішення проблеми зниження внутрішньої мотивації працівників.

Подальшого дослідження потребує феномен зменшення працездатності виробництва за доби економіки знань та його соціально-економічні наслідки, проблема невідповідності між рівнем заробітної плати та наукоємності виробництва та низка інших проблем розвитку ринку праці.

1. Karabarbounis L. *The global decline of the labor share [Electronic resource]* / L. Karabarbounis, B. Neiman // *NBER Working Paper*. – 2013. - No. 19136. – Mode of access: <http://www.nber.org/papers/w19136>.

2. Hornstein A. *The effects of technical change on labor market inequalities [Electronic resource]* / A. Hornstein, P. Krusell, G. L. Violante // *CEPS Working Paper*. - 2005. - No. 113. – Mode of access: <http://www.princeton.edu/gceps/workingpapers/113krusell.pdf>.

3. Freeman R. *The labour market in the new information economy [Electronic resource]* / R. Freeman // *NBER Working Paper*. - 2002. - No. 9254. – Mode of access: <http://www.nber.org/papers/w9254.pdf>.

4. *International Labour Organization [Electronic resource]*. – Mode of access: <http://www.ilo.org>.

5. *The Economist [Electronic resource]*. – Mode of access: <http://www.economist.com>.

6. Тоффлер Э. Третья волна / Э.Тоффлер : [пер. с англ.]. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002.

7. *2014 Global R&D Funding Forecast : [Електронний ресурс]* / M. Grueber [and others] // *Battelle. The business of innovations : [website]*. – Mode of access: http://www.battelle.org/docs/tpp/2014_global_rd_funding_forecast.pdf.

8. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org>

9. Офіційний сайт Департаменту статистики щодо ринку праці Міністерства праці США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bls.gov>.

ЦЕ ЦІКАВО

Міжнародний менеджмент : [підручн.] / С. О. Гуткевич, Г. В. Дмитренко, І. Г. Оніщенко, Ю. М. Сафонов; за ред. д.е.н., проф. С. О. Гуткевич. – К.: Кафедра, 2015. – 528 с.

Вихід на зовнішній ринок українських підприємств, входження іноземних фірм на національний ринок товарів та послуг відразу виявили багато проблем, що раніше не зустрічалися в господарській практиці. Очевидно, що в Україні не вистачає спеціалістів, які б володіли необхідними теоретичними знаннями та практичними навиками для роботи в умовах ринку, особливо міжнародного.

Для успішної професійної діяльності в умовах ринкової економіки спеціаліст повинен бути добре проінформованим, професійно компетентним, вміти гнучко реагувати на зміни в економіці. Він повинен мати достатні ділові навички та вміння, розвинуті професійні якості, що так необхідно при подоланні труднощів, визначенні та вирішенні головних проблем, пов'язаних з становленням й розвитком фірми. Зазначені вище актуальні питання докладно висвітлено в підручнику, який відрізняється від інших структурою викладення матеріалу, логічною послідовністю, переходом від загальних основ менеджменту до процесів міжнародного управління.

Матеріали з міжнародного менеджменту викладені в 19 розділах, що сформульовані на основі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки фахівців.

Авторами аргументовано розкрито сутність міжнародного менеджменту на основі класичного менеджменту, приведені історичні етапи становлення і розвитку менеджменту, дана характеристика міжнародної міграції, мотиваційних та комунікаційних процесів, основних функцій, процесу прийняття управлінських рішень міжнародної діяльності.

Вдало розроблена концепція підручника, дозволяє поєднати теоретичні та практичні проблеми, які постають в міжнародному управлінні бізнесом.

В підручнику поставили за мету надати майбутнім фахівцям знання, випробовувані в ринкових господарствах провідних країн світу. Основна термінологія викладена в глосарії

відповідає загально прийнятим критеріям, а за змістом основним трактуванням в міжнародному менеджменті.

Дуже корисним, є включення в структуру підручника навчальних тренінгів, що дозволяє закріпити отриманні знання з проблем міжнародного менеджменту.

*д.е.н., професор,
Заслужений діяч науки і техніки,
проректор з наукової роботи
Національної академії управління
М.М. Єрмошенко*

УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЯХ

СВІТСЬКА І ДУХОВНА ОСВІТА: ШЛЯХИ СПІВПРАЦІ

Людина впродовж всього життя шукає свого призначення. Важливу роль на шляху цього пошуку відіграє освіта як засіб пізнання себе та оточуючого світу. Для когось освіта – це сукупність навчальних предметів, яких навчають в школі та університеті, для інших – діяльність для отримання знань та навичок, а для багатьох слово «освіта» асоціюється з чимось набагато більшим, ніж просто пізнання. Крім світських навчальних закладів, де людина отримує класичну освіту, в Україні існують і духовні школи та богословські навчальні заклади. Для повноцінного розвитку особистості повинна існувати гармонія між духовним та інтелектуальним розвитком людини, тому співпраця світських та духовних навчальних закладів є основою для формування висококваліфікованих спеціалістів в будь-якій сфері.

Оскільки кафедра міжнародної економіки Національного університету харчових технологій підтримує тісні зв'язки з іншими вищими навчальними закладами України, студенти, що навчаються за напрямом підготовки «Міжнародна економіка», є частими гостями на різних заходах, безпосередньо беруть участь у роботі наукових конференцій та круглих столів. Однією з таких подій стала участь у VI -й щорічній студентській конференції «Студентська наука у духовній школі», яка відбулася 10 березня в рамках святкування 400-річчя Київських духовних шкіл в Київській духовній академії і семінарії. Студенти виступили з доповідями щодо проблем сучасної системи освіти.

Духовна академія знаходиться на території Києво-Печерської Лаври, де відкривається чудова панорама Лівого берега міста Києва. Тепло зустрівши, господарі провели гостей до актовій зали на пленарне засідання. Зі святковими привітаннями на пленарному засіданні виступили: ректор Київської духовної академії і семінарії митрополит Бориспільський і Броварській Антоній, голова Навчального комітету при Священному Синоді УПЦ єпископ Ірпінський Климент, перший проректор КДА протоієрей Сергій Ющик. На відкритті конференції, також відбулася презентація логотипа до святкування 400-річчя Київських духовних шкіл. Після привітань, з доповідями виступили студенти КДА і СпбДА (Санкт-Петербурзька Духовна Академія). Учасники конференції продовжили роботу у 8 секціях: «Богословська освіта у світських навчальних закладах: проблеми і перспективи», «Біблійні науки», «Догматичне богослов'я і патрологія», «Моральне богослов'я», «Історія Київських духовних шкіл», «Історія Церкви», «Церковно-практичні дисципліни», «Духовне право». Студенти-міжнародники виступили на секції «Богословська освіта у світських навчальних закладах: проблеми і перспективи», де вони працювали під головуванням першого проректора КДА протоієрея Сергія Ющика. Всі представлені доповіді секції викликали зацікавлення та були позитивно оцінені студентами духовної академії і головуванням на секції. Деякі з доповідей викликали жваву дискусію між представниками духовної академії і світських навчальних закладів. Але спільними зусиллями дійшли до єдиної думки, що і

духовна освіта, і світська, мають важливе значення у житті суспільства. Після плідної роботи на секціях, представники академії запросили всіх на чай, де, вже у неформальній обстановці, всі учасники обговорювали суспільні та духовні теми.

Враження після конференції в Духовній академії тільки позитивні. Тут панувала особлива атмосфера – атмосфера радості і духовного спокою, що є найголовнішим для людини.

*Оксана Занозовська,
аспірантка кафедри
міжнародної економіки
Світлана Титаренко,
студентка 1-го курсу напряму
підготовки «Міжнародна економіка»*

ЕЛЕКТРОННІ АДРЕСИ НАШИХ АВТОРІВ

Веклич Владислав Олександрович	v1777@i.ua
Віткаускайте Ієва	virginija.jureniene@khf.vu.lt
Гуткевич Світлана Олександрівна	gutkevych@ukr.net
Завадських Ганна Миколаївна	anuta22081978@mail.ru
Котков Сергій В'ячеславович	serega_357@mail.ru
Матвеєв Володимир Володимирович	v.v.matvieiv@gmail.com
Міненко Михайло Анатолійович	m_minenko@ukr.net
Пріб Катерина Анатоліївна	kprieb@ukr.net
Сидоренко Павло Олександрович	pavlo_sydorenko@ukr.net
Соломчук Людмила Миколаївна	hope_luda@ukr.net
Тараненко Ганна Геннадіївна	taranenkoann@yahoo.com
Шендерівська Ліна Петрівна	linaokto@ukr.net
Якимчук Тетяна Володимирівна	tanyayakymchuk@mail.ru

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ «КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Видавничо-поліграфічний інститут (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут») – мініуніверситет у межах величезного вищого навчального закладу. В нас знайдеться місце для митців слова та пензля, для композиторів друкарських верстатів та поліграфічних машин, для творців книги та фахівців по зв'язках з громадськістю. Ми пропонуємо навчання за такими напрямками підготовки:

- 6.020205 Образотворче мистецтво**
- 6.030302 Реклама і зв'язки з громадськістю**
- 6.030303 Видавнича справа та редагування**
- 6.030601 Менеджмент**
- 6.050503 Машинобудування**
- 6.051501 Видавничо-поліграфічна справа**

У наших лавах об'єднано технічні напрями та гуманітарні професії, економічні науки та образотворче мистецтво, ми пропонуємо всі шляхи для розвитку майбутнього фахівця широкого профілю, людини, що прагне творити сьогодні і не зупиняється на досягнутому.

Наші молоді спеціалісти працюють на поліграфічних підприємствах, у видавництвах та друкарнях, у редакціях газет та журналів, на телебаченні, радіо, рекламних агенціях, PR-кампаніях та у електронних засобах масової комунікації.

Висококваліфіковані викладачі, впровадження новітніх методик викладання, спеціалізована рада із захисту дисертаційних досліджень, щорічні міжнародна науково-практичні конференції, новітній поліграфічний комплекс «Політехніка», власна баскетбольна команда «Політехнік» – все це Видавничо-поліграфічний інститут. Інформація керує сучасним світом, ми – керуємо інформацією.

Детальна інформація – на нашому сайті:

www.vpi.kpi.ua

Баскетбольна команда «Поліграфіст»

Міжнародна науково-практична конференція «Друкарство молоде»

Експозиція поліграфічного комплексу «Політехніка»

Видавничо-поліграфічний інститут
вул. Янгеля, 1/37
8-й корпус НТУУ «КПІ»
www.vpi.kpi.ua
Тел.: +38 044 4068361

ДО УВАГИ АВТОРІВ ЖУРНАЛУ «ІНТЕЛЕКТ XXI»

Вимоги до структури та оформлення матеріалу статей

- українською, російською та англійською мовами подаються: прізвище, ім'я, по-батькові автора (авторів), назва статті, анотація (500-700 знаків українською та російською, 900-1000 знаків – англійською), ключові слова (6-8 позицій);

- стаття має включати наступні структурні підрозділи відповідно до постанови президії ВАК України від 15.01.2003р. № 7-05/1 “Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України”:

- **постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;

- **аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких розглядається дана проблема і на які спирається автор;

- формулювання мети статті;

- **основні результати дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

- **висновки**, у тому числі з науковою новизною, й **перспективи подальших досліджень** у даному напрямку;

- стаття має бути структурованою – УДК, розділи з назвами повинні бути виділені;
- посилання на джерела статистичних даних та публікації дослідників обов'язкові;
- посилання на підручники, навчальні посібники, періодичні видання, газети і ненаукові журнали – небажані;

- посилання на власні публікації не допускаються (допускаються тільки у випадку крайньої необхідності);

- формули подавати у редакторі формул, із загальноприйнятим використанням символів, з нумерацією у круглих дужках;

- роботи авторів, на прізвища яких є посилання в тексті [__, с.____], мають бути в списку літератури;

- джерела повинні бути оформлені за формою 23 ДАК України «Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у дисертації, і списку опублікованих робіт, який наводять в авторефераті», а їх кількість повинна бути в межах 8-10 джерел за абеткою;

- в кінці статті автор (автори) вказує, що надіслана стаття не друкувалась і не подана до будь-яких інших видань та ставить свій підпис (підписи);

- обсяг статті – від 6 сторінок (шрифт TimesNewRoman, розмір 14; міжрядковий інтервал – 1,5; поля з усіх боків – 20 мм.);

- матеріали мають бути надані в печатному та електронному вигляді;

- рецензії 2-х докторів наук за даним напрямом (для авторів без наукового ступеня).

Вимоги до структури та **оформлення авторських даних** (українською мовою):

- прізвище, ім'я, по-батькові автора (авторів),

- вчене звання, вчений ступінь, посада і місце роботи,
- поштова та електронна адреси,
- контактний телефон.

Без електронної адреси автора(-ів) статті прийматись не будуть.

Редакційна колегія залишає за собою право на редагування та прийняття рішення щодо видання статті.

Журнал публікує статті українською, російською, англійською мовами та видається 6 разів на рік.

E-mail:intelekt21@mail.ru